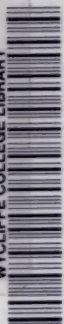

WYCLIFFE COLLEGE LIBRARY

3 1761 02866 0819

Wycliffe College

TORONTO

SHERATON
MEMORIAL LIBRARY

EASTER, 1906

BR 65 I 75

Stacks

Shelf No.

~~51.0.~~

Register No.

9042

~~75~~

75

THE THIRD BOOK OF
ST. IRENAEUS

BISHOP OF LYONS

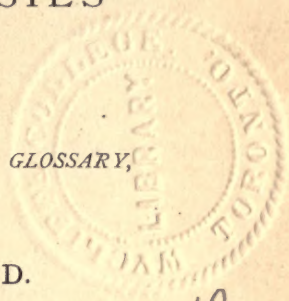
AGAINST HERESIES

WITH SHORT NOTES, AND A GLOSSARY,

BY

HENRY DEANE, B. D.

FELLOW OF ST. JOHN BAPTIST COLLEGE, OXFORD

9042

Oxford

AT THE CLARENDON PRESS

M DCCC LXXIV

[All rights reserved]

London

MACMILLAN AND CO.

PUBLISHERS TO THE UNIVERSITY OF

Oxford

45201598 ✓

P R E F A C E.

THE following pages consist of a reprint of the Benedictine text of the Third Book of St. Irenaeus against Heresies, of a collation of the text with that contained in the Works of St. Irenaeus edited by the Rev. W. W. Harvey, M.A., of King's College, Cambridge, of a few notes, and of a glossary of some of the principal words used by St. Irenaeus in a different sense from the ordinary. The work has been undertaken for the convenience of students for the Theological School at Oxford, and does not pretend to any originality.

With regard to the life of St. Irenaeus little is known. He speaks little of himself. Only once in this Third Book does his personality appear; this is where he speaks of his own early reminiscences of St. Polycarp. Almost all that we know of him that can be relied upon is to be found in the Fifth Book of Eusebius' History. This amounts to little more than that he succeeded Pothinus as Bishop of Lyons A.D. 177, and that he wrote a letter to Victor, Bishop of Rome, about his conduct in the Easter Question. Eusebius cites this letter (v. 24), and also a letter of St. Irenaeus to Florinus (v. 20).

A far more difficult subject of study are the various Gnostic sects to which St. Irenaeus refers in this Book. He mentions them at greater length in his First Book, to which the student is occasionally directed in the foot-notes. The best authorities

on the subject are Massuet's Preliminary Dissertations, which are reprinted in the second volume of Stieren's edition; Mosheim's Commentary de Rebus Christianis ante Constantinum; Brücker, History of Philosophy, vol. iii; Matter, Hist. Crit. du Gnosticisme, vol. ii; Neander, Church History, sect. iv; Harvey's Preliminary Essay to his edition of St. Irenaeus; Ueberweg, History of Philosophy, § 77. The account in Neander should by all means be read by the student who desires to form any idea of the marvellous complexity of the Gnostic system.

The Editor begs to thank the Very Rev. R. Payne Smith, D.D., Dean of Canterbury, and the Rev. W. Bright, D.D., Regius Professor of Ecclesiastical History, for their kind suggestions.

The references to the Holy Scriptures are made to the Authorized Version.

OXFORD,

CHRISTMAS EVE, 1873.

S. IRENAEI

DETECTIONIS ET EVERSIONIS FALSO COGNOMI-
NATAE AGNITIONIS,

SEU

CONTRA HAERESSES LIBER TERTIUS.

PREFACE.

St. Irenaeus states the object of the Book. It is to prove from the Holy Scriptures the soundness of the position which he has maintained in the two preceding books, and to overthrow by the same authority those who oppose the faith which the Church has inherited from the Apostles.

Tu quidem, dilectissime, praeceperas nobis, ut eas, quae a Valentino sunt, sententias absconditas, ut ipsi putant, in manifestum proderem; et ostenderem varietatem ipsorum, et sermonem destruentem eos inferrem. Aggressi sumus autem nos, arguentes eos a Simone, patre omnium haeticorum, et doctrinas, et successiones manifestare, et omnibus eis contradicere: propter quod cum sit unius operis traductio eorum, et destructio in multis, misimus tibi libros, ex quibus primus quidem omnium illorum sententias continet, et consuetudines et characteres ostendit conversationis eorum. In secundo vero destructa et eversa sunt quae ab ipsis male docentur, et nudata et ostensa sunt talia qualia et sunt. In hoc autem tertio ex

Scripturis inferemus ostensiones, ut nihil tibi ex his, quae praeceperas, desit a nobis; sed et, praeterquam opinabaris, ad arguendum et evertendum eos, qui quolibet modo male docent, occasiones a nobis accipias. Quae enim est in Deo charitas, dives et sine invidia existens, plura donat quam postulet quis ab ea. Memento igitur eorum quae diximus in prioribus duobus libris; et haec illis adjungens, plenissimam habebis a nobis adversus omnes haereticos contradictionem, et fiducialiter ac instantissime resistes eis pro sola vera ac vivifica fide, quam ab Apostolis Ecclesia percepit, et distribuit filiis suis. Etenim Dominus omnium dedit Apostolis suis potestatem Evangelii, per quos et veritatem, hoc est, Dei Filii doctrinam cognovimus; quibus et dixit Dominus: *Qui vos audit, me audit: et qui vos contemnit, me contemnit, et eum qui me misit.*

Luc. x. 16.

CHAPTER I.

The origin of the Holy Gospels which contain the ground of faith. The Apostles wrote after having received the gift of the Holy Ghost. They teach that there is One God the Creator Whom the law and the prophets foretold, and One Christ the Son of God. The heretics despise the salvation which God offers.

1. NON enim per alios dispositionem salutis nostrae cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos: quod quidem tunc praeconaverunt, postea vero per Dei voluntatem in Scripturis nobis tradiderunt, fundamentum et columnam fidei nostrae futurum. Nec enim fas est dicere, quoniam ante praedicaverunt, quam perfectam haberent agnitionem; sicut quidam audent dicere, ¹gloriantes emendatores se esse Apostolorum. Postea enim quam surrexit Dominus noster a mortuis, et induti sunt ²supervenientis Spiritus sancti virtutem ex

¹ gloriantes, e.g. Marcion; cf. supr. I. xxvii. 2.

² supervenientis Spiritus sancti. An easier reading is 'superveniente Spiritu Sancto.' The reading in the text is a good instance of the servility of the translator. It is the genitive absolute, following the Greek

alto, de omnibus adimpleti sunt, et habuerunt perfectam agnitionem; exierunt in fines terrae, ea quae a Deo nobis bona sunt evangelizantes, et coelestem pacem hominibus annuntiantes, qui quidem et omnes pariter et singuli eorum habentes Evangelium Dei.

Ὁ μὲν δὴ Ματθαῖος ἐν τοῖς Ἑβραίοις τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν, καὶ γραφὴν ἐξήνεγκεν εὐαγγελίου, τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζομένων, καὶ θεμελιούντων τὴν ἐκκλησίαν. μετὰ δὲ τὴν τούτων ἔξοδον, Μάρκος ὁ μαθητὴς καὶ ἐρμηνευτὴς Πέτρου, καὶ αὐτὸς τὰ ὑπὸ Πέτρου κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παραδέδωκε. καὶ Λουκᾶς δὲ ὁ ἀκόλουθος Παύλου, τὸ ὑπ' ἐκείνου κηρυσσόμενον εὐαγγέλιον ἐν βιβλίῳ κατέθετο. ἔπειτα Ἰωάννης ὁ μαθητὴς τοῦ Κυρίου, ὁ καὶ ἐπὶ τὸ στήθος αὐτοῦ ἀναπεσὼν, καὶ αὐτὸς ἐξέδωκε τὸ εὐαγγέλιον, ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας διατρίβων.

³ Ita Matthaeus in Hebraeis ipsorum lingua Scripturam edidit Evangelii, cum Petrus et Paulus Romae evangelizarent, et fundarent Ecclesiam. Post vero horum ⁴ excessum, Marcus discipulus et interpres Petri, et ipse quae a Petro annuntiata erant, per scripta nobis tradidit. Et Lucas autem sectator Pauli, quod ab illo praedicabatur Evangelium in libro condidit. Postea et Joannes discipulus Domini, qui et supra pectus ejus recumbebat, et ipse edidit Evangelium, Ephesi Asiae commorans.

2. Et omnes isti unum Deum factorem coeli et terrae, a Lege et Prophetis annuntiatum, et unum Christum filium Dei tradiderunt nobis: quibus si quis non assentit, spernit quidem participes Domini, spernit autem et ipsum Christum Dominum, spernit vero et Patrem, et est a semetipso damnatus, resistens et repugnans saluti suae: quod faciunt omnes haeretici.

of Acts i. 8, *λήμψθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς*: so *infr.* xviii. 5, 'quasi duorum existentium.'

³ ita Matthaeus; see *Eus. Hist.* v. 10.

⁴ excessum, i.e. their departure from Rome; see *Eus. Hist.* ii. 15, 24.

CHAPTER II.

Tradition as well as Scripture is recognised by the Church. Heretics follow neither. They contradict the words of the Lord, they say that He was inconsistent in His teaching, and that the Apostles had diluted truth with error. Therefore St. Irenaeus calls on his friend to refute the heretics, and to lead them to acknowledge the truth.

1. CUM enim ex Scripturis arguuntur, in accusationem convertuntur ipsarum Scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint ex auctoritate, et quia varie sint dictae, et quia non possit ex his inveniri veritas ab his, qui nesciant Traditionem. Non enim per literas traditam illam, sed per vivam vocem : ob quam causam et Paulum dixisse : *Sapientiam autem loquimur inter perfectos : Sapientiam autem non mundi hujus.* Et hanc sapientiam unusquisque eorum esse dicit, quam a semetipso ¹adinvenit, fictionem videlicet, ut digne secundum eos sit veritas, aliquando quidem in Valentino, aliquando autem in Marcione, aliquando in Cerintho : postea deinde in Basilide fuit, aut et in illo qui contra disputat, qui nihil salutare loqui potuit. Unusquisque enim ipsorum omnimodo perversus, semetipsum, regulam veritatis depravans, praedicare non confunditur.

1 Cor. ii. 6.

2. Cum autem ad eam iterum Traditionem, quae est ab Apostolis, quae per successiones Presbyterorum in Ecclesiis custoditur, provocamus eos ; adversantur Traditioni, dicentes se non solum Presbyteris, sed etiam Apostolis existentes sapientiores, sinceram invenisse veritatem. Apostolos enim admiscuisse ea quae sunt legalia Salvatoris verbis : et non solum Apostolos, sed etiam ipsum Dominum, modo quidem a Demiurgo, modo autem a medietate, interdum autem a summitate fecisse sermones : ²et se vero indubitate, et intaminate, et sincere absconditum scire mysterium : quod quidem impudentissime est blasphemare suum factorem. Evenit itaque, neque Scripturis jam, neque Traditioni consentire eos.

3. Adversus tales certamen nobis est, o dilectissime, more

¹ 'adinvenit,' Harv.

² et, om. Harv.

serpentum ³lubricos undique effugere conantes. Quapropter undique resistendum est illis, si quos ex his retusione confundentes, ad conversionem veritatis adducere possimus. Etenim si non facile est ab errore apprehensam respiscere animam; sed non omnimodo impossibile est errorem effugere, apposita veritate.

CHAPTER III.

What is Apostolical tradition? The Apostles received all truth from Christ, and handed it on to those who succeeded them. It would be too long a task to enumerate the successions in all Churches, therefore the tradition of the Church at Rome is examined. The Church of Rome is one of the most ancient and best known Churches, therefore the traditions of other Churches are most likely to agree with her traditions. The Church of Rome had St. Peter and St. Paul as founders, and St. Clement a witness of the traditions which she had received. The Church of Asia is represented by St. Polycarp, who stood midway between the Apostles and St. Irenaeus. These Churches are united in opposition to the heretics.

1. TRADITIONEM itaque Apostolorum in toto mundo manifestatam, in omni Ecclesia adest ¹respicere omnibus qui vera velint videre: et habemus annumerare eos qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi in Ecclesiis, et ²successores eorum usque ad nos, qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt, quale ab his deliratur. Etenim si recondita mysteria scissent Apostoli, quae seorsim et latenter ab reliquis perfectos docebant, his vel maxime traderent ea quibus etiam ipsas Ecclesias committebant. Valde enim perfectos et irreprehensibiles in omnibus eos volebant esse, quos et successores relinquebant, suum ipsorum locum magisterii tradentes: quibus emendate agentibus fieret magna utilitas, lapsis autem summa calamitas.

2. Sed quoniam valde longum est in hoc tali volumine omnium Ecclesiarum enumerare successiones; maximae, et antiquissimae, et omnibus cognitae, a gloriosissimis duobus Apostolis

³ lubricos, 'lubrici,' Harv. He conjectures that 'lubrice' should be read.

¹ respicere, 'perspicere,' Harv.

² successores, 'successiones,' Harv.

Petro et Paulo Romae fundatae et constitutae Ecclesiae, eam, quam habet ab Apostolis Traditionem, et annuntiatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per ³ sibi placentia, vel vanam gloriam, vel per caecitatem et malam sententiam, praeterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiam propter ⁴ potiore[m] principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles, ⁵ in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea quae est ab Apostolis Traditio.

3. Θεμελιώσαντες οὖν καὶ οἰκοδομήσαντες οἱ μακάριοι ἀποστολοὶ τὴν ἐκκλησίαν, Λίνῳ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν. τούτου τοῦ Λίνου Παῦλος ἐν ταῖς πρὸς Τιμόθεου ἐπιστολαῖς μέμνηται. διαδέχεται δὲ αὐτὸν Ἀνέγκλητος. μετὰ τοῦτον δὲ τρίτῳ τόπῳ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐπισκοπὴν κληροῦται Κλήμης, ὃ καὶ ἑωρακῶς τοὺς μακαρίους ἀποστόλους, καὶ συμβεβληκῶς αὐτοῖς, καὶ ἔτι ἕναυλον τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, καὶ τὴν παράδοσιν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων, οὐ μόνος· ἔτι γὰρ

3. Fundantes igitur et instruentes beati Apostoli Ecclesiam, Lino episcopatum administrandae Ecclesiae tradiderunt. Hujus Lini Paulus in his quae sunt ad Timotheum epistolis meminit. Succedit autem ei Anacletus: post eum tertio loco ab Apostolis episcopatum sortitur Clemens, qui et vidit ipsos Apostolos, et contulit cum eis, et cum adhuc insonantem praedicationem Apostolorum et Traditionem ante oculos haberet, non solus;

³ sibi placentia, 'sibi placentiam malam,' Harv.

⁴ potiore[m], 'potentio[re]m,' Harv. Compare the language which St. Irenaeus uses of the Church of Jerusalem, inf. xii. 5. The principalitas is due to the Church of Rome only in respect of the founders of it. St. Irenaeus' letter to Victor shows that no primacy such as is now claimed by the Church of Rome was admitted by him. Principalitas = ἀρχή, not πρωτεύων.

⁵ in qua. The antecedent is 'omnem ecclesiam.' To refer the words to 'ad hanc ecclesiam' would make 'ab his qui sunt undique' meaningless. Compare the parallel passage, Tert. de Praescr. Haer. § 36.

πολλοὶ ὑπελείποντο τότε ὑπὸ τῶν ἀποστόλων δεδιδαγμένοι. ἐπὶ τούτου οὖν τοῦ Κλήμεντος στάσεως οὐκ ὀλίγης τοῖς ἐν Κορίνθῳ γενομένης ἀδελφοῖς, ἐπέστειλεν ἢ ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίᾳ ⁶ ἱκανωτάτην γραφὴν τοῖς Κορινθίοις, εἰς εἰρήνην συμβιβάζουσα αὐτοὺς, καὶ ἀνανεοῦσα τὴν πίστιν αὐτῶν, ⁷ καὶ ἦν νεωστὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων παράδοσις εἰλήφει,

adhuc enim multi supererant tunc ab Apostolis docti. Sub hoc igitur Clemente, dissensione non modica inter eos, qui Corinthi essent, fratres facta, scripsit quae est Romae Ecclesia potentissimas literas Corinthiis, ad pacem eos congregans, et reparans fidem eorum, et annuntians quam in recenti ab Apostolis acceperat Traditionem, annuntiantem unum Deum omnipotentem, factorem coeli et terrae, plasmatorem hominis, qui induxerit cataclysmum, et advocaverit Abraham, qui eduxerit populum de terra Aegypti, qui colloquutus sit Moysi, qui legem disposuerit, et Prophetas miserit, qui ignem praeparaverit diabolo et Angelis ejus. Hunc Patrem Domini nostri Jesu Christi ab Ecclesiis annuntiari, ex ipsa Scriptura, qui velint, discere possunt, et Apostolicam Ecclesiae Traditionem intelligere; cum sit vetustior epistola his qui nunc falso docent, et alterum Deum super Demiurgum et factorem horum omnium, quae sunt, commentiantur.

Τὸν δὲ Κλήμεντα τοῦτον διαδέχεται Εὐάρεστος· καὶ τὸν Εὐάρεστον Ἀλέξανδρος· εἶθ' οὕτως ἕκτος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων καθίσταται Ξύστος. μετὰ δὲ τοῦτον Τελεσφόρος, ὃς καὶ ἐνδόξως ἐμάρτύρησεν· ἔπειτα Ὑγῖνος, εἶτα Πῖος· μεθ' ὃν Ἀνίκητος. διαδε-

Huic autem Clementi succedit Evaristus, et Evaristo Alexander, ac deinceps sextus ab Apostolis constitutus est Sixtus, et ab hoc Telesphorus, qui etiam gloriosissime martyrium fecit: ac deinceps Hyginus, post Pius, post quem Anicetus. Cum autem

⁶ ἱκανωτάτη, 'most satisfactory.' The same epithet is applied below to Polycarp's Epistle to the Philippians.

⁷ καὶ ἀναγγέλλουσα, ἦν νεωστὶ, Hagv.

ξαμένου τον Ἀνίκητον Σωτήρος, νῦν δωδεκάτῳ τόπῳ τὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων κατέχει κλῆρον Ἐλευθέρος. τῇ αὐτῇ τάξει, καὶ τῇ αὐτῇ ⁸ διδαχῇ, ἥτε ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παράδοσις, καὶ τὸ τῆς ἀλεθείας κήρυγμα κατήντηκεν εἰς ἡμᾶς.

4. Καὶ Πολύκαρπος δὲ οὐ μόνον ὑπὸ ἀποστόλων μαθητευθεὶς, καὶ συναναστραφεὶς πολλοῖς τοῖς τὸν Χριστὸν ἐωρακόσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀποστόλων κατασταθεὶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐν τῇ ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίᾳ, ἐπίσκοπος, ὃν καὶ ἡμεῖς ἐωράκαμεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν ἡλικίᾳ (ἐπιπολὺ γὰρ παρέμεινε, καὶ πᾶν γηραλέος, ἐνδόξως καὶ ἐπιφανέστατα μαρτυρήσας, ἐξῆλθε τοῦ βίου) ταῦτα διδάξας αἰ, ἃ καὶ παρὰ τῶν ἀποστόλων ἔμαθεν, ἃ καὶ ἡ ἐκκλησία παραδίδωσιν, ἃ καὶ μόνα ἐστὶν ἀληθῆ. Μαρτυροῦσιν τούτοις αἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐκκλησίαι πᾶσαι, καὶ οἱ μέχρι νῦν διαδεδεγμένοι τὸν Πολύκαρπον, πολλῶ ἀξιοπιστότερον καὶ βεβαιότερον ἀληθείας μάρτυρα ὄντα Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος, καὶ τῶν λοιπῶν

successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco episcopatum ab Apostolis habet Eleutherius. Hac ordinatione et successionem, ea quae est ab Apostolis in Ecclesia Traditio, et veritatis praeconatio pervenit usque ad nos. Et est plenissima haec ostensio, unam et eandem vivificatricem fidem esse, quae in Ecclesia ab Apostolis usque nunc sit conservata, et tradita in veritate.

4. Et Polycarpus autem non solum ab Apostolis edoctus, et conversatus cum multis ex eis qui Dominum nostrum viderunt; sed etiam ab Apostolis in Asia, in ea quae est Smyrnis Ecclesia constitutus Episcopus, quem et nos vidimus in prima nostra aetate: (multum enim perseveravit, et valde senex gloriosissime et nobilissime martyrium faciens exivit de hac vita;) haec docuit semper quae ab Apostolis didicerat, quae et Ecclesiae tradidit, et sola sunt vera. Testimonium his perhibent quae sunt in Asia Ecclesiae omnes, et qui usque adhuc successerunt Polycarpo: qui vir multo majoris auctoritatis, et fidelior veritatis est testis, quam Valentinus et Marcion, et reliqui, qui sunt

⁸ διδαχῇ. As Massuet observes, this should be read διαδοχῇ.

κακογνωμόνων. ὅς καὶ ἐπὶ Ἀνικητοῦ ἐπιδημήσας τῇ Ῥώμῃ, πολλοὺς ἀπὸ τῶν προειρημένων αἰρετικῶν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, μίαν καὶ μόνην ταύτην ἀλήθειαν κηρύξας ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παρεληφέναι, τὴν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας παραδεδομένην. καὶ εἰσὶν οἱ ἀκηκοότες αὐτοῦ, ὅτι Ἰωάννης, ὁ τοῦ Κυρίου μαθητῆς, ἐν τῇ Ἐφέσῳ πορευθεὶς λούσασθαι, καὶ ἰδὼν ἔσω Κήριθον, ἐξήλατο τοῦ βαλανείου μὴ λουσάμενος, ἀλλ' ἐπειπὼν· φύγωμεν, μὴ καὶ τὸ βαλανεῖον συμπέσῃ, ἔνδον ὄντος Κηρίθου, τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πολύκαρπος Μαρκίῳνι ποτὲ εἰς ὄψιν αὐτῷ ἐλθόντι, καὶ φήσαντι, ἐπιγινώσκεις ἡμᾶς; ἀπεκρίθη·⁹ ἐπιγινώσκω τὸν πρωτότοκον τοῦ Σατανᾶ. τοσαύτην οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν ἔσχον ἐυλάβειαν, πρὸς τὸ μηδὲ μέχρι λόγου κουωνεῖν τιτὶ τῶν παραχαρασσόντων τὴν ἀλήθειαν, ὡς καὶ Παῦλος ἔφησεν· αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἀμαρτάνει, ὧν αὐτοκατάκριτος. ἔστι δὲ καὶ ἐπι-

στολή Πολυκάρπου πρὸς Φιλιππησίους γεγραμμένη ἰκανωτάτη, perversae sententiae. Is enim est, qui sub Aniceto cum advenisset in urbem, multos ex his quos praediximus, haereticos convertit in Ecclesiam Dei, unam et solam hanc veritatem annuntians ab Apostolis percepisse se, quam et Ecclesiae tradidit. Et sunt qui audierunt eum¹⁰ dicentem, quoniam Joannes Domini discipulus in Epheso iens lavari, cum vidisset intus Cerinthum, exsilierit de balneo non lotus; dicens, quod timeat ne balneum concidat, cum intus esset Cerinthus inimicus veritatis. Et ipse autem Polycarpus Marcioni aliquando occurrenti sibi, et dicenti: *Cognoscis nos?* respondit: *Cognosco te primogenitum Satanae.* Tantum Apostoli et horum discipuli habuerunt timorem, ut¹¹ ne verbo tenus communicarent alicui eorum, qui adulteraverant veritatem, quemadmodum et Paulus ait: *Haereticum autem hominem post unam correptionem devota, sciens quoniam perversus est qui est talis, et est a semetipso damnatus.* Est autem et epistola Polycarpi ad Philippenses scripta perfec-

Tit. iii. 10.

⁹ ἐπιγινώσκω [σε], Harv.¹⁰ dicentem, om. Harv.¹¹ 'neque,' Harv.

ἐξ ἧς καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς πίστεως αὐτοῦ, καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας, οἱ βουλόμενοι, καὶ φροντίζοντες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, δύνανται μαθεῖν. ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησία ὑπὸ Παύλου μὲν θεμελιωμένη, Ἰωάννου δὲ παραμείναντος αὐτοῖς μέχρι τῶν Τραϊανοῦ χρόνων, μάρτυς ἀληθῆς ἐστὶ τῆς Ἀποστόλων παραδόσεως.

tissima, ex qua et characterem fidei ejus, et praedicationem veritatis, qui volunt et curam habent suae salutis, possunt discere. Sed et quae est Ephesi Ecclesia a Paulo quidem fundata, Joanne autem permanente apud eos usque ad Trajani tempora, testis est verus Apostolorum Traditionis.

CHAPTER IV.

Truth must therefore be sought for in the Church. Even barbarians who have never received a written Gospel, have admitted an Apostolic rule of faith. They, at least, are not liable to the same charge of novelty in doctrine, as is Valentinus.

I. TANTAE igitur ostensiones cum sint, non oportet adhuc quaerere apud alios veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere; cum Apostoli, quasi in depositarium dives, plenissime in eam contulerint omnia quae sint veritatis: uti omnis quicumque velit, sumat ex ea potum vitae. Haec est enim vitae introitus; omnes autem reliqui fures sunt et latrones. Propter quod oportet devitare quidem illos; quae autem sunt Ecclesiae, cum summa diligentia diligere, et apprehendere veritatis Traditionem. Quid enim? Et si de aliqua modica quaestione disceptatio esset, nonne oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias, in quibus Apostoli conversati sunt, et ab eis de praesenti quaestione sumere quod certum et re liquidum est? Quid autem si neque Apostoli quidem Scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi Traditionis, quam traderunt iis quibus committebant Ecclesias?

2. Cui ordinationi assentiunt multae gentes barbarorum, eorum qui in Christum credunt, ¹ sine charta ² et atramento scrip-

¹ sine charta, cf. Aug. de Doct. Christ. i. § 43.

² 'vel,' Harv.

tam habentes per Spiritum in cordibus suis salutem, et veterem Traditionem diligenter custodientes; in unum Deum credentes fabricatorem coeli et terrae, et omnium quae in eis sunt, per Christum Jesum Dei Filium: qui propter eminentissimam erga figmentum suum dilectionem, eam quae esset ex Virgine generationem sustinuit, ipse per se hominem adunans Deo, et passus sub Pontio Pilato, et resurgens, et in claritate receptus, in gloria venturus Salvator eorum qui salvantur, et iudex eorum qui iudicantur, et mittens in ignem aeternum transfiguratores veritatis, et contemptores Patris sui et adventus ejus. Hanc fidem qui sine literis crediderunt, quantum ad sermonem nostrum barbari sunt: quantum autem ad sententiam, et consuetudinem, et conversationem, propter fidem perquam sapientissimi sunt, et placent Deo, conversantes in omni justitia, et castitate, et sapientia. Quibus si aliquis annuntiaverit ea, quae ab haereticis adinventata sunt, proprio sermone eorum colloquens, statim concludentes aures, longo longius fugient, ne audire quidem sustinentes blasphemum colloquium. Sic per illam veterem Apostolorum Traditionem, ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcumque eorum portentiloquium est: ³ nequedum enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina instituta.

3. Ante Valentinum enim non fuerunt, qui sunt a Valentino; neque ante Marcionem erant, qui sunt a Marcione; neque omnino erant reliqui sensus maligni, quos supra enumeravimus, antequam initiatores et inventores perversitatis eorum fierent.

Οὐαλεντίνος μὲν γὰρ ἦλθεν εἰς Ῥώμην ἐπὶ Ὑγίνου ἠκμασε δὲ ἐπὶ Πίου, καὶ παρέμεινεν ἕως Ἀνικίτου. Κέρδων δὲ ὁ πρὸ Μαρκίωνος, καὶ αὐτὸς ἐπὶ Ὑγίνου, ὃς ἦν ἕνατος ἐπίσκοπος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐλθὼν, καὶ ἐξομολογούμενος, οὕτως διετέλεσε,

Valentinus enim venit Romam sub Hygino; increvit vero sub Pio, et prorogavit tempus usque ad Anicetum. Cerdon autem, qui ante Marcionem, et hic sub Hygino, qui fuit octavus Episcopus, saepe in Ecclesiam veniens, et exhomologesin faciens,

³ nequedum, 'dum' om. Harv.

ποτὲ μὲν λαθροδιδασκαλῶν, ποτὲ δὲ πάλιν ἐξομολογούμενος, ποτὲ δὲ ἐλεγχόμενος ἐφ' οἷς ἐδίδασκε κακῶς, καὶ ἀφιστάμενος τῆς τῶν ἀδελφῶν συνοδίας.

sic consummavit, modo quidem latenter docens, modo vero exhomologesim faciens, modo vero ab aliquibus traductus in his quae docebat male, et abstentus est a religiosorum hominum conventu. Marcion autem illi succedens invaluit sub Aniceto, decimum locum episcopatus continente. Reliqui vero, qui vocantur Gnostici, a Menandro Simonis discipulo, quemadmodum ostendimus, accipientes initia, unusquisque eorum, cujus participatus est sententiae, ejus et pater, et antistes apparuit. Omnes autem hi multo posterius, mediantibus jam Ecclesiae temporibus, insurrexerunt in suam apostasiam.

CHAPTER V.

Christ and the Apostles taught on their own authority, disregarding the opinions of men. They were at no time inconsistent. Christ was the Truth. He was the teacher of the Apostles, therefore the teaching of the Church has strong evidence in favour of its truth.

I. TRADITIONE igitur, quae est ab Apostolis, sic se habente in Ecclesia, et permanente apud nos, revertamur ad eam, quae est ex Scripturis ostensionem eorum,¹ qui Evangelium conscripserunt, Apostolorum, ex quibus conscripserunt de Deo sententiam, ostendentes quoniam Dominus noster Jesus Christus veritas est, et mendacium in eo non est. Quemadmodum et David eam, quae est² Virgine, generationem ejus, et eam, quae est ex mortuis, resurrectionem prophetans, ait: *Veritas de terra orta est.* Et Apostoli autem discipuli veritatis existentes, extra omne mendacium sunt: non enim communicat mendacium veritati, sicut non communicant tenebrae luci; sed praesentia alterius excludit alterum. Veritas ergo Dominus noster existens, non mentiebatur: et quem sciebat labis esse fructum, non utique Deum confiteretur, et Deum omnium, et summum

Ps. lxxxv. 11.

¹ 'qui, et,' Harv.

² Virgine, 'ex Virgine,' Harv.

Regem, et Patrem suum, perfectus imperfectum, spiritualis animalium, is qui in Pleromate esset, eum qui extra Pleroma. Neque discipuli ejus alium quemdam Deum nominarent, aut Dominum vocarent, praeter eum, qui vere esset Deus et Dominus omnium: quemadmodum dicunt hi, qui sunt vanissimi Sophistae, quoniam Apostoli cum hypocrisi fecerunt doctrinam secundum audientium capacitatem, et responsiones secundum interrogantium ³ suspiciones, caecis caeca confabulantes secundum caecitatem ipsorum, languentibus autem secundum languorem ipsorum, et errantibus secundum errorem eorum, et putantibus Demiurgum solum esse Deum, hunc annuntiasse; his vero qui innominabilem Patrem capiunt, per parabolas et aenigmata inenerrabile fecisse mysterium: uti non quemadmodum habet ipsa veritas, ⁴ sed in hypocrisi, et quemadmodum capiebat unusquisque, Dominum et Apostolos edidisse magisterium.

2. Hoc autem non est sanantium, nec vivificantium; sed magis gravantium, et augmentium ignorantiam ipsorum: et multo verior his Lex invenietur, maledictum dicens omnem, qui in errorem mittat caecum in via. Qui enim ad inventionem missi erant errantium Apostoli, et ad visionem eorum qui non videbant, et ad medicinam languentium, utique non secundum praesentem opinionem colloquebantur eis, sed secundum veritatis manifestationem. Nec enim quilibet homines recte facient, si caecos jamjamque per praecipitium ferri incipientes adhortentur insistere illi periculosissimae viae, quasi vere rectae, et quasi bene perventuri sint. Quis autem medicus volens curare aegrotum, ⁵ faciat secundum concupiscentias ⁶ aegrotantium, et non secundum quod aptum est medicinae? Quoniam autem Dominus medicus venit eorum qui male habent, ipse testificatur, dicens: *Non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam.* Quomodo ergo qui male habent confirmabuntur?

Deuter.
xxvii, 18.

Luc. v. 31,
32.

³ suspiciones = ὑπολήψεις, i. e. opinions.

⁴ 'sed et in,' Harv.

⁵ faciat, 'faciet,' Harv.

⁶ aegrotantium, 'aegrotantis,' Harv.

et quomodo peccatores poenitentiam agent? Utrum perseverantes in eisdem ipsis; an e contrario, magnam commutationem, et transgressionem prioris conversationis accipientes, per quam et aegritudinem non modicam, et multa peccata sibimetipsis importaverunt? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem evacuatur. Agnitionem ergo faciebat Dominus suis discipulis, per quam et curabat laborantes, et peccatores a ⁷peccando coërcebat. Non igitur jam secundum pristinam opinionem loquebatur eis, neque secundum suspicionem interrogantium respondebat eis; sed secundum doctrinam salutarem, et sine hypocrisi, et sine personae ⁸acceptatione.

3. Quod etiam ex Domini sermonibus ostenditur: qui quidem his, qui erant ex circumcissione, ostendebat Filium Dei, eum qui per Prophetas praedicatus fuerat, Christum; hoc est, semetipsum manifestabat, qui libertatem hominibus restauraverit, et attribuerit incorruptelae haereditatem. Gentes autem iterum docebant Apostoli, ut relinquerent vana ligna et lapides, quae suspicabantur esse Deos, et verum colerent Deum, qui constituisset et fecisset omne humanum genus, et per conditionem suam aleret et augetet, et constabiliret, ⁹et eis esse praestaret; et ut exspectarent filium ejus Jesum Christum, qui redemit nos de apostasia sanguine suo, ad hoc ut essemus et nos populus sanctificatus, de coelis descensurum in virtute Patris, qui et judicium omnium facturus est, et ea quae a Deo sunt bona donaturus his, qui servaverint praecepta ejus. Hic in novissimis temporibus apparens, lapis summus angularis, in unum collegit, et univit eos qui longe, et eos qui prope, hoc est, circumcissionem et praeputium, dilatans Japhet, et constituens eum in domo Sem.

⁷ 'peccato,' Harv.

⁸ 'acceptatione,' Harv.

⁹ et eis esse praestaret, i.e. giving them Being, as below, viii. 3: 'reliquis omnibus ut sint hoc ipsum praestans.'

CHAPTER VI.

God the Father Almighty and the Word are alone spoken of in the Scriptures as God and Lord. Yet a difficulty arises, for in some passages of Scripture the name 'God' is predicated of what is not truly and absolutely God. The context must be consulted if the difficulty is to be solved.

I. NEQUE igitur Dominus, neque Spiritus sanctus, neque Apostoli eum, qui non esset Deus, ¹ definitive et absolute Deum nominassent aliquando, nisi esset vere Deus; neque Dominum appellassent aliquem ex sua persona, nisi qui dominatur omnium, Deum Patrem, et Filium ejus, qui dominium accepit a Patre suo omnis conditionis, quemadmodum habet illud: *Dixit* Psal. cx. 1. *Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos suppedaneum pedum tuorum.* Patrem enim Filio colloquutum ostendit: qui dedit ei haereditatem Gentium, et subjecit ei omnes inimicos. Vere igitur cum Pater sit Dominus, et Filius vere sit Dominus, merito Spiritus sanctus Domini appellatione signavit eos. Et iterum in eversione Sodomitarum Scriptura ait: *Et pluit Dominus super Sodomam et Gomorrhaim ignem et sulfur a Domino de coelo.* Genes. xix. 24. Filium enim hic significat, qui et Abrahae colloquutus sit, a Patre accepisse potestatem ² ad judicandum Sodomitas, propter iniquitatem eorum. Similiter habet illud: *Sedes tua, Deus, in aeternum; virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus.* Psal. xlv. 7, seqq. Utrosque enim Dei appellatione signavit Spiritus, et eum, qui ungitur, Filium, et eum, qui ungit, id est, Patrem. Et iterum: *Deus stetit in synagoga Deorum, in medio autem deos discernit.* Psal. lxxvii. 1. De Patre, et Filio, et de his ³ qui adoptionem perceperunt, dicit: hi autem sunt Ecclesia. Haec enim est synagoga Dei, quam Deus, hoc est, Filius ipse per semetipsum collegit. De quo iterum dicit: *Deus deorum* Psal. l. 1.

¹ definitive et absolute, cf. Aug. de Trin. vi. 9.

² ad judicandum, 'judicandi,' Harv.

³ qui adoptionem perceperunt, cf. Tert. adv. Prax. 13, 16.

Dominus loquutus est, et vocavit terram. Quis Deus? de quo dixit: *Deus manifeste veniet, Deus noster, et non silebit*: hoc est, Filius, qui secundum manifestationem hominibus advenit, qui dicit: *Palam apparui his, qui me non quaerunt.* Quorum autem Deorum? Quibus dicit: *Ego dixi, dii estis, et filii Altissimi omnes*: his scilicet, qui adoptionis gratiam adepti sunt, per quam *clamamus*: *Abba Pater.*

2. Nemo igitur alius, quemadmodum praedixi, Deus nominatur, aut Dominus appellatur, nisi qui est omnium Deus et Dominus, qui et Moysi dixit: *Ego sum, qui sum.* *Et sic dices filiis Israël: Qui est, misit me ad vos*: et hujus Filius Jesus Christus Dominus noster, qui filios Dei facit credentes in nomen suum. Et iterum, loquente Filio ad Moysen: *Descendi,* inquit, *eripere populum hunc.* Ipse est enim qui descendit, et ascendit propter salutem hominum. Per Filium itaque, qui est in Patre, et habet in se Patrem, is qui est, manifestatus est Deus; Patre testimonium perhibente Filio, et Filio annuntiante Patrem. Quemadmodum et Esaias ait: *Et ego,* inquit, *testis, dicit Dominus Deus, et puer quem elegi, uti cognoscatis, et credatis, et intelligatis, quoniam ego sum.*

3. Cum autem eos, qui non sunt Dii, nominat, non in totum, quemadmodum praedixi, Scriptura ostendit illos Deos; sed cum aliquo additamento et significatione, per quam ostenduntur non esse Dii. Quemadmodum apud David: *Dii Gentium, idola daemoniorum.* Et, *Deos alienos non sectabimini.* Ex eo enim quod dicit, *Dei Gentium*; (Gentes autem verum Deum nesciunt) et *alienos Deos* nominans eos, abstulit quod sint Dii. A sua autem persona quod est, dicit de ipsis: Sunt enim *idola,* inquit, *daemoniorum.* Et Esaias: *Confundantur omnes qui blasphemant Deum, et sculpunt inutilia*: et ego testis, dicit Dominus. Abstulit quod sint Dii; solo autem utitur nomine, ad hoc ut sciamus de quo dicit. Hoc autem ipsum et Jeremias: *Dii,* inquit, *qui non fecerunt coelum et terram, pereant de terra, quae est sub coelo.* Ex eo enim quod perditionem eorum adjecit, ostendit non esse eos Deos. Et Helias autem convocato universo Israël in Carmelum montem, volens eos ab idololatria avertere, ait

eis: *Quousque claudicabitis vos in ambabus suffraginibus?* *Si* 1 Reg. xviii. 21.
unus est Dominus Deus, venite post eum. Et iterum super holo-
caustum sic ait idolorum sacerdotibus: *Vos invocabitis in nomine* Ibid. 24.
deorum vestrorum, et ego invocabo in nomine Domini Dei mei;
et Deus qui exaudiet hodie, ipse est Deus. In eo enim quod haec
dicebat Propheta, qui quidem apud ipsos putabantur Dii, arguit
Deos non esse. Convertit autem eos ad eum Deum, qui et
credebatur ab eo, et qui vere erat Deus, quem et invocans
clamabat: *Domine Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob,* Ibid. 36.
exaudi me hodie: et intelligat omnis populus hic, quoniam tu es
Deus Israël.

4. Et ego igitur invoco te, Domine Deus Abraham, et Deus
Isaac, et Deus Jacob, et Israël, qui es Pater Domini nostri Jesu
Christi, Deus qui per multitudinem misericordiae tuae bene
sensisti in nobis, ut te cognoscamus; qui fecisti coelum et
terram, qui dominaris omnium, qui es solus et verus Deus,
super quem alius Deus non est, per Dominum nostrum Jesum
Christum dominationem quoque dona Spiritus sancti: da omni
legenti hanc scripturam ⁵ agnoscere te, quia solus Deus es, et
confirmari in te, et absistere ab omni haeretica, et quae est sine
Deo, et impia sententia.

5. Et Apostolus autem Paulus, dicens: *Si enim his qui non* Gal. iv. 8, 9.
erant Dii servistis, nunc cognoscentes Deum, immo cogniti a
Deo; separavit eos qui non erant, ab eo qui est Deus. Et
iterum de Anti-Christo dicens: *Qui adversatur et extollit se,* 2 Thes. ii. 4.
inquit, super omne quod dicitur Deus, vel quod colitur; eos qui
ab ignorantibus Deum Dii dicuntur, significat, id est, idola.
Etenim Pater omnium Deus dicitur, et est: et non super hunc
extolletur Anti-Christus; sed super eos qui dicuntur quidem,
non sunt, autem Dii. Quoniam autem hoc verum est, ipse
Paulus ait: *Scimus autem, quoniam nihil est idolum, et quoniam* 1 Cor. viii. 4, seqq.
nemo Deus, nisi unus. Etenim si sunt qui dicuntur Dii, sive in
coelo, sive in terra; nobis unus Deus, Pater, ex quo omnia, et nos
in illum; et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos
per ipsum. Distinxit enim et separavit eos qui dicuntur quidem,

⁵ agnoscere, 'cognoscere.' Harv.

- non sunt autem Dii, ab uno Deo Patre, ex quo omnia; et unum Dominum Jesum Christum ex sua persona firmissime confessus est. Quod autem, *sive in coelo, sive in terra*; non quemadmodum exponunt hi, dicere eum mundi fabricatores; sed simile est ei quod a Moyse dictum est: *Non facies tibi omnem similitudinem in Deum, quaecumque in coelo sursum, et quaecumque in terra deorsum, et quaecumque in aquis sub terra.*
- Deut. v. 8.
- Deut. iv. 10. Quae autem in coelo sunt, quae sint, ipse exponit: *Ne quando, inquit, respiciens in coelum, et videns solem, et lunam, et stellas, et omne ornamentum coeli, errans adores ea, et servias eis.* Et ipse
- Exod. vii. 1. autem Moyses, homo Dei existens, Deus quidem datus est ante Pharaonem: non autem vere Dominus appellatur, nec Deus vocatur a Prophetis, sed *fidelis Moyses famulus et servus Dei*, dicitur a Spiritu; quod et erat.
- Heb. iii. 5,
ex Num. xii.
7.

CHAPTER VII.

A difficulty arises about a passage in St. Paul's Second Epistle to the Corinthians. St. Paul often uses transpositions in his fervent eloquence.

- I. QUOD autem dicunt, aperte Paulum in secunda ad Corinthios dixisse: *In quibus Deus saeculi hujus excaecavit mentes infidelium*; et alterum quidem Deum esse saeculi hujus dicunt, alterum vero, qui sit super omnem Principatum, et Initium, et Potestatem: non sumus nos in causa, si hi, qui quae super Deum sunt mysteria scire se dicunt, ne quidem legere Paulum sciunt. Si enim quis secundum Pauli consuetudinem, quemadmodum ex multis et alibi ostendimus, hyperbatis eum utentem, sic legerit: *in quibus Deus*; deinde subdistinguens, et modicum diastematis faciens, simul et in unum reliqua legerit, *saeculi hujus excaecavit mentes infidelium*, inveniet verum; ut sit quod dicitur: *Deus excaecavit mentes infidelium hujus saeculi.* Et hoc per subdistinctionem ostenditur. Non enim Deum hujus saeculi dicit Paulus, quasi super illum alterum aliquem sciens; sed Deum quidem Deum confessus est: infideles autem saeculi hujus dicit, quoniam venturum incorruptelae non haereditabunt saeculum. Quemadmodum autem Deus excaecavit mentes in-
- 2 Cor. iv. 4.

fideliū, ex ipso Paulo ostendemus, proficiente nobis sermone, ut non nunc in multum avocemus mentem nostram a proposito.

2. Quoniam autem hyperbatis frequenter utitur Apostolus, propter velocitatem sermonum suorum, et propter impetum qui in ipso est Spiritus, ex multis quidem aliis est invenire. Sed et in ea quæ est ad Galatas, sic ait: *Quid ergo Lex factorum?* Gal. iii. 19. *Posita est, usque quo veniat semen, cui promissum est, disposita per Angelos in manu Mediatoris.* Ordinatio enim sic est: *Quid ergo Lex factorum? Disposita per Angelos in manu Mediatoris posita est, usquedum veniat semen, cui promissum est:* ut sit homo interrogans, et Spiritus respondens. Et iterum in secunda ad Thessalonicenses, de Antichristo dicens, ait: *Et tunc revelabitur* 2 Thes. ii. 8. *iniquus, quem Dominus Jesus Christus interficiet Spiritu oris sui, et destruet præsentia adventus sui illum, cujus est adventus secundum operationem Satanae, in omni virtute, et signis, et portentis mendacii.* Etenim in his ordinatio dictorum sic est: *Et tunc revelabitur iniquus, cujus est adventus secundum operationem Satanae, in omni virtute, et signis, et portentis mendacii, quem Dominus Jesus interficiet Spiritu oris sui, et destruet præsentia adventus sui.* Non enim adventum Domini dicit secundum operationem Satanae fieri, sed adventum iniqui, quem et Antichristum dicimus. Si ergo non attendat aliquis lectioni, et intervalla adspirationis manifestet in quo dicitur; erunt non tantum incongruentia, sed et ¹ blasphemata, legens quasi Domini adventus secundum operationem fiat Satanae. Sicut ergo in talibus oportet per lectionem hyperbaton ostendi, et consequentem Apostoli servari sensum; sic et ibi non Deum sæculi hujus legimus, sed Deum, quem vere Deum dicimus: incredulos autem et excaecatos sæculi hujus audiemus, quoniam venturum vitæ non hæreditabunt sæculum.

¹ 'blasphemata,' Harv.

CHAPTER VIII.

Another difficulty has been felt by some about the Divine Nature from our Saviour's words 'Ye cannot serve God and Mammon.' Mammon is no more our God and Master than the Devil. The Devil, though ἰσχυρος, is subject to Christ, Who is ἰσχυρότερος. God made all things by His Word. God and His Word alone are without beginning. Therefore God and His Word alone are truly God and Lord.

I. SOLUTA igitur et hac illorum calumnia, manifeste ostensum est, quoniam numquam neque Prophetæ, neque Apostoli alium Deum nominaverunt, vel Dominum appellaverunt, præter verum et solum Deum. Multo magis ipse Dominus, qui et *Caesari* quidem *quæ Caesaris sunt reddi jubet, et quæ Dei sunt Deo*; *Caesarem* quidem *Caesarem* nominans, Deum vero Deum confitens. Similiter et illud quod ait: *Non potestis duobus dominis servire*; ipse interpretatur, dicens: *Non potestis Deo servire et Mammonæ*; Deum quidem confitens Deum, Mammonam autem nominans hoc quod et est. Non Mammonam dominum vocat, dicens: *Non potestis duobus dominis servire*; sed discipulos docet servientes Deo, non subjici Mammonæ, neque dominari ab eo. *Qui enim, inquit, facit peccatum, servus est peccati.* Quemadmodum igitur servientes peccato servos peccati vocat, non tamen ipsum peccatum Deum appellat: sic et eos qui Mammonæ serviunt, servos Mammonæ appellat, non Deum appellans Mammonam. Mammonas autem est, secundum Judaicam loquelam, qua et Samaritæ utuntur, *cupidus, et plus quam oportet habere volens*, (secundum autem Hebraicam, adjunctive dicitur ¹ *Mam*;) vel significat *gulosum*, id est, qui non possit a gula continere. Secundum utraque igitur quæ significantur, non possumus Deo servire et Mammonæ.

¹ Mam, 'Mamuel,' et significat, Harv. To which it is hard to attach any meaning. By 'adjunctive' St. Irenæus seems to mean that the syllable Mam, or possibly the letter Mem, does not form any part of the root. The derivation of מַמּוֹן is quite as obscure as the account here given of it. Dr. Payne Smith rejects the traditional derivation from מַמְנָן.

2. Sed et Diabolum cum dixisset fortem, non in totum, sed velut in ²comparatione nostra; semetipsum in omnia et vere fortem ostendit Dominus, dicens: *non aliter aliquem posse diripere vasa fortis, si non prius ipsum alliget fortem; et tunc domum ejus diripiet.* (³Vasa autem ejus et domus nos eramus, cum essemus in apostasia: utebatur enim nobis quemadmodum volebat, et spiritus immundus habitabat in nobis.) Non enim adversus eum qui se alligabat, et domum ejus diripiebat, fortis erat; sed adversus eos, qui in usu ejus erant, homines; quoniam abscedere fecerat sententiam eorum ⁴a Deo. Quos eripuit Dominus, quemadmodum et Jeremias ait: *Redemit Dominus Jacob, et eripuit eum de manu fortioris ejus.* Si igitur non significasset eum qui alligat et diripit ejus vasa, hoc autem solum eum fortem dixisset, esset fortis invictus. Sed et adjecit obtinentem; tenet enim qui alligat, tenetur autem qui alligatus est. Et hoc sine comparatione fecit, ut non comparetur Domino servus apostata existens: non enim tantum hic, sed nec quidquam ex his quae constituta sunt, et in subjectione sunt, comparabitur Verbo Dei, per quem facta sunt omnia, qui est Dominus noster Jesus Christus.

3. Quoniam enim sive Angeli, sive Archangeli, sive Throni, sive Dominationes, ab eo qui super omnes est Deus, et constituta sunt et facta per Verbum ejus, Joannes quidem sic significavit. Cum enim dixisset de Verbo Dei, quoniam erat in Patre, adjecit: *Omnia per eum facta sunt, et sine eo factum est nihil.* David quoque cum laudationes enumerasset, nominatim universa quaecumque diximus, et coelos, et omnes virtutes eorum, adjecit: *Quoniam ipse praecepit, et creata sunt: ipse dixit, et facta sunt.* Cui ergo praecepit? Verbo scilicet: per quod, inquit, *Coeli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Quoniam autem ipse omnia fecit libere, et quemadmodum voluit, ait iterum David: *Deus autem noster in coelis sursum, et in terra, omnia quaecumque voluit, fecit.* Altera autem

Matt. xii. 29.

Jerem. xxxi. 11.

Joan. i. 3.

Psal. xxxiii. 9, et cxlviii. 5.

Psal. xxxiii. 6.

Psal. cxv. 3.

² comparatione nostra, 'comparationem nostram,' Harv.

³ vasa autem; cf. Barn. Ep. § 16.

⁴ a Deo, quos eripuit Dominus. Harvey thus punctuates.

sunt, quae constituta sunt, ab eo qui constituit, et quae facta sunt, ab eo qui fecit. Ipse enim infectus, et sine initio, et sine fine, et nullius indigens, ipse sibi sufficiens, et adhuc reliquis omnibus, ut sint, hoc ipsum praestans: quae vero ab eo sunt facta, initium sumpserunt. Quaecumque autem initium sumpserunt, et dissolutionem possunt percipere, et subjecta sunt, et indigent ejus qui se fecit; necesse est omnimodo, uti differens vocabulum habeant apud eos etiam, qui vel modicum sensum in discernendo talia habent: ita ut is quidem, qui omnia fecerit, cum Verbo suo juste dicatur Deus et Dominus solus; quae autem facta sunt, non jam ejusdem vocabuli participabilia esse, neque juste id vocabulum sumere debere, quod est Creatoris.

CHAPTER IX.

The God spoken of by the Prophets is the God of the New Testament.

This appears from the teaching of Christ, the Prophets, and the Apostles. Take St. Matthew, for instance. His account of the Incarnation, of the circumstances of the Birth and Baptism of the Son or Word of God, agrees with what the Prophets foretold.

I. OSTENSO ¹hoc igitur plane, (et adhuc ostendetur manifestius;) neminem alterum Dominum vel Deum, neque Prophetas, neque Apostolos, neque Dominum Christum confessum esse ex sua persona, sed praecipue Deum et Dominum: Prophetis quidem et Apostolis Patrem et Filium confitentibus; alterum autem neminem, neque Deum nominantibus, neque Dominum confitentibus: et ipso Domino Patrem tantum Deum et Dominum eum, qui solus est Deus et dominator omnium, tradente discipulis; sequi nos oportet, si quidem illorum sumus discipuli, testimonia illorum ita se habentia. Matthaeus enim Apostolus, unum et eundem sciens Deum, qui promissionem fecerit Abrahae, facturum se semen ejus quasi stellas coeli; qui per Filium suum Christum Jesum a lapidum cultura in suam nos agnitionem vocaverit; uti fieret *qui non populus, populus; et non*

Gen. xv. 5.

Rom. ix. 25,
ex Ose. i. 10,
et ii. 23.

¹ 'igitur hic plane,' Harv.

dilecta, dilecta; ait Joannem praeprantem Christo viam, his qui in carnali quidem cognatione gloriabantur, varium autem et omni malitia completum sensum habebant, eam poenitentiam, quae a malitia revocaret, annunciantem dixisse: *Progenies viperarum, quis vobis monstravit fugere ab ira ventura? Facite ergo fructum dignum poenitentiae. Et nolite dicere in vobis ipsis: Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quoniam potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahae.* Poenitentiam igitur eis eam, quae esset a malitia, praeconabat; sed non alterum Deum annuntiabat, praeter eum qui fecisset promissionem Abrahae, ille praecursor Christi; de quo iterum ait Matthaeus, similiter autem et Lucas: *Hic enim est qui dictus est a Domino per Prophetam: Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. Omnis vallis implebitur, et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt tortuosa in directa, et aspera in vias planas: et videbit omnis caro salutare Dei.* Unus igitur et idem Deus est, Pater Domini nostri, qui et Praecursorem per Prophetas missurum se promisit: et salutare suum, id est Verbum suum, visibile effecit omni fieri carni, incarnatum et ipsum, ut in omnibus manifestus fieret Rex eorum. Etenim ea quae judicantur, oportebat videre judicem, et scire hunc a quo judicantur: et ea quae gloriam consequuntur, oportebat scire eum, qui munus gloriae eis donat.

2. Iterum autem de Angelo dicens Matthaeus, ait: *Angelus Domini apparuit Joseph in somnis.* Cujus Domini, ipse interpretatur: *Uti adimpleatur quod dictum est a Domino per Prophetam: Ex Aegypto vocavi filium meum. Ecce Virgo in utero accipiet, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.* De hoc, qui est ex Virgine Emmanuel, dixit David: *Non avertas faciem Christi tui. Juravit Dominus David veritatem, et non spernet eum, de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Et iterum: *Notus in Judaea Deus, et factus est in pace locus ejus, et habitaculum ejus in Sion.* Unus igitur et idem Deus, qui a Prophetis praedicatus est, et ab Evangelio annuntiatus, et hujus Filius qui ex fructu ventris David, id

^a 'dispernet, Harv.'

est, ex David Virgine, et Emmanuel: cujus et stellam Balaam quidem sic prophetavit: *Orietur stella ex Jacob, et surget dux in Israël.* Matthaeus autem Magos ab Oriente venientes ait dixisse: *Vidimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum:* deductosque a stella in domum Jacob ad Emmanuel, per ea quae obtulerunt munera ostendisse, quis erat qui adorabatur: Myrrham quidem, quod ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur et sepeliretur; Aurum vero, quoniam Rex, *cujus Regni finis non est;* Thus vero, quoniam Deus, qui et *notus in Judaea factus est,* et manifestus eis, qui non quaerebant eum.

Num. xxiv.
17.

Matt. ii. 2.

Luc. i. 33.

Psal. lxxvi. 1.

Matt. iii. 16.

Esa. xi. 1,
seqq.

Esa. lxi. 1,
seqq.

3. Adhuc ait in Baptismate Matthaeus: *Aperti sunt³ ei coeli, et vidit Spiritum Dei, quasi columbam, venientem super eum. Et ecce vox de coelo, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* ⁴Non enim Christus tunc descendit in Jesum: neque alius quidem Christus, alius vero Jesus: sed Verbum Dei, qui est Salvator omnium, et dominator coeli et terrae, qui est Jesus, (⁵quemadmodum ante ostendimus,) qui et assumpsit carnem, et unctus est a Patre Spiritu, Jesus Christus factus est: sicut et Esaias ait: *Exiet virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet, et requiescet super eum Spiritus Dei, spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, et implebit eum spiritus timoris Dei. Non secundum gloriam judicabit, neque secundum loquelam arguet, sed judicabit humili judicium, et arguet gloriosos terrae.* Et iterum ipse Esaias unctionem ejus, et propter quid unctus est, praesignificans, ait: *Spiritus Dei super me, quapropter unxit me, evangelizare humilibus misit me, curare comminutos corde, praeconare captivis remissionem et caecis visionem, vocare annum Domini acceptabilem et diem retributionis, consolari omnes plangentes.* ⁶Nam secundum id quod Verbum Dei homo erat, ex radice Jesse, et filius Abrahae, secundum hoc requiescebat Spiritus Dei super eum, et ungebatur ad evangelizandum humilibus. Secundum autem

³ [ei], Harv.

⁴ non enim; cf. Cyr. Catech. x. 4.

⁵ quemadmodum ante ostendimus, i. e. supr. vi.

⁶ nam secundum; see Hooker, v. 54. § 6.

quod Deus erat, non secundum gloriam judicabat, neque secundum loquelam arguebat: *Non enim opus erat illi, ⁷ut quis testimonium diceret de homine, cum ipse sciret quid esset in homine.* Joan. ii. 25.
 Advocabat autem omnes homines plangentes, et remissionem his, qui a peccatis in captivitatem deducti erant, donans, solvebat eos a vinculis, de quibus ait Salomon: *Restibus autem ⁸peccatorum suorum unusquisque constringitur.* Prov. v. 22.
 Spiritus ergo Dei descendit in eum, ejus qui ⁸[eum] per Prophetas promiserat uncturum se eum, ut de abundantia unctionis ejus nos percipientes salvaremur. Et sic quidem Matthaeus.

CHAPTER X.

After St. Matthew's Gospel consider those of St. Luke and St. Mark.

St. Luke shows, by the mention of Zacharias and Elizabeth, that the same God who gave the Law gave the Gospel also. Christ is to reign over the house of Jacob for ever. This Zacharias taught. He knew nothing of the Gnostic notions. He believed that the knowledge of salvation was the knowledge of Christ. Moreover, the Angels' hymn at the birth of Christ proves the Gnostic hypothesis to be incorrect. The song of Simeon and the words of Anna prove that the God of the two Covenants is the same. And St. Mark's first (i. 1-3) and last (xvi. 19) words prove the connection between the old and new Covenant. [To understand this chapter it would be well for the student to read carefully Book I. iv. v.]

I. LUCAS autem sectator, et discipulus Apostolorum, de Zacharia et Elizabeth, ex quibus secundum repromissionem Dei Joannes natus est, referens ait: *Erant autem justi ambo ante ^{Luc. i. 6, 8.} Deum, incedentes in omnibus ^{*}mandatis et justitiis Domini sine querela.* Et iterum de Zacharia dicens: *Factum est autem, cum sacerdotio fungeretur in ordine vicis suae ante Deum, secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exivit ut incensum poneret, et venit uti sacrificaret, intrans in templum Domini.* Qui praeest in conspectu Domini, simpliciter, et absolute, et firme Deum et Dominum confitens ex sua persona, eum qui elegerit Jerusalem,

⁷ 'ut quis ei,' Harv.

⁸ [eum], om. Harv.

et legis dationem sacerdotii fecerit, cujus est et Angelus Gabriel. Etenim alterum super hunc nesciebat: si enim intellectum perfectioris alicujus Dei et Domini, praeter hunc, habuisset, non utique hunc, quem sciebat labis esse fructum, absolute, et in totum, Dominum et Deum confiteretur, ¹ sicut ante ostendimus.

Luc. i. 15,
seqq.

Sed et de Joanne dicens, sic ait: *Erit enim magnus in conspectu Domini, et multos filiorum Israël convertet ad Dominum Deum ipsorum, et ipse praecedet in conspectu ejus, in spiritu et virtute Heliae, praeparare Domino plebem perfectam.* Cui ergo populum praeparavit, et in cujus Domini conspectu magnus factus est?

Matt. xi. 9, 11.

Utique ejus qui dixit: *Quoniam et plus quam Propheta habuit aliquid Joannes, et nemo in natis mulierum major est Joanne* ² *Baptista*: qui et populum praeparabat ad adventum Domini, conservis praenuntians, et poenitentiam ipsis praeconans, uti remissionem a Domino praesente perciperent, conversi ad eum, a quo propter peccata et transgressionem erant abalienati;

Psal. lviii. 3.

quemadmodum et David ait: *Alienati sunt peccatores ab utero, erraverunt a ventre.* Et propter hoc convertens eos ad Dominum eorum, praeparabat Domino populum perfectum, in spiritu et virtute Heliae.

Luc. i. 26, 30.

2. Et iterum de Angelo referens ait: *In ipso autem tempore missus est Angelus Gabriel a Deo, qui et dixit Virgini: Noli timere, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum.* Et de

Luc. i. 32,
seqq.

Domino dicit: *Hic erit magnus, et filius Altissimi vocabitur, et dabit ei Dominus Deus thronum David patris sui, et regnabit in domo Jacob in aeternum, et Regni ejus non erit finis.* Quis est autem alius, qui regnat in domo Jacob sine intermissione in aeternum, nisi Christus Jesus Dominus noster, Filius Dei Altissimi, qui per Legem et Prophetas promisit salutarem suum facturum se omni carni visibilem, ut fieret Filius hominis, ad hoc ut et homo fieret filius Dei? Propter quod ³ et exsultans Maria, clamabat pro Ecclesia prophetans: *Magnificat anima mea Dominum, et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo.*

Luc. i. 46,
54, 55.

¹ sicut ante ostendimus, supra vi.

² Baptista, 'Baptisatore,' Harv.

³ et exsultans, 'et' om. Harv.

*Assumpsit enim Israël puerum suum, reminisci ⁴ misericordiae: quemadmodum loquutus est ad patres nostros, Abrahæ et semini ejus in æternum. Per hæc igitur et tanta monstrat Evangelium, quoniam qui loquutus est patribus Deus, hic est qui per Moysem Legis donationem fecit, per quam ⁵ Legis donationem cognovimus, quoniam patribus loquutus est. Hic idem Deus secundum magnam bonitatem suam effudit misericordiam in nos, in qua misericordia *conspexit nos Oriens ex alto, et apparuit his qui in tenebris, et umbra mortis sedebant, et direxit pedes nostros in viam pacis;* quemadmodum et, Zacharias desinens mutus esse, quod propter infidelitatem passus fuerat, novello Spiritu adimpletus, nove benedicebat Deum. Omnia enim nova aderant, Verbo nove disponente carnalem adventum, uti eum hominem, qui extra Deum abierat, adscriberet Deo: propter quod et nove Deum colere docebantur; sed non alium Deum, quoniam quidem *unus Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, et praeputium per fidem.**

Luc. i. 78, seqq.

Rom. iii. 30.

3. Prophetans autem Zacharias dicebat: *Benedictus Dominus Deus Israël, quia visitavit, et fecit redemptionem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui. Sicut loquutus est per os sanctorum Prophetarum suorum, qui a saeculo sunt. Salutem ex inimicis nostris, et ex manu omnium qui oderunt nos. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, et reminisci testamenti sancti sui. Jusjurandum quod juravit ad Abraham patrem nostrum, uti det nobis sine timore, ex manu inimicorum ereptos servire sibi in sanctitate et justitia in conspectu suo omnes dies nostros. Deinde ad Joannem dicit: Et tu, puer, Propheta Altissimi vocaberis: praeibis enim ante faciem Domini parare vias ejus; ad dandum intellectum salutis populo ejus, in remissionem peccatorum eorum. Haec enim est salutis agnitio, quae deerat eis, quae est Filii Dei, quam faciebat Joannes, dicens: Ecce agnus Dei, qui aufert peccatum mundi. Hic erat de quo dicebam: Post me venit vir, qui ante me factus est, quoniam*

Luc. i. 68, seqq.

Luc. i. 76, seqq.

Joan. i. 29, seqq.

⁴ 'misericordiae suae,' Harv.

⁵ legis donationem, 'legislationem,' Harv.

Joan. i. 16. *prior me erat: Omnesque de plenitudine ejus accepimus.* Haec itaque salutis agnitio; sed non alter Deus, nec alter Pater, neque Bythus, neque Pleroma triginta Aeonum, nec mater ogdoados: sed agnitio salutis erat agnitio Filii Dei, qui et salus, et Salvator, et salutare vere et dicitur, et est. Salus quidem, sic: *In salutem tuam sustinui te, Domine.* Salvator autem iterum: *Ecce Deus meus Salvator meus, fidens ero in eum.*

Genes. xlix. 18.
Esa. xii. 2.
Psal. xeviii. 2.
Thren. iv. 20.
Joan. i. 14.

Salutare autem sic: *Notum fecit Deus salutare suum in conspectu gentium.* Est enim Salvator quidem, quoniam Filius et Verbum Dei; salutare autem, quoniam Spiritus: *Spiritus enim, inquit, faciei nostrae, Christus Dominus;* Salus autem, quoniam caro: *Verbum enim caro factum est, et habitavit in nobis.* Hanc igitur agnitionem salutis faciebat Joannes poenitentiam agentibus, et credentibus in agnum Dei, qui tollit peccatum mundi.

Luc. ii. 8,
seqq.

Luc. ii. 13,
seqq.

4. *Apparuit, inquit, et pastoribus Angelus Domini annuntians gaudium eis, quoniam generatus est in domo David Salvator, qui est Christus Dominus. Deinde multitudo exercitus coelestis laudantium Deum et dicentium: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.* Hos Angelos falsarii Gnostici dicunt ab ogdoade venisse, et descensionem superioris Christi manifestasse. Sed corruunt iterum dicentes, eum qui sursum sit, Christum et Salvatorem non natum esse, sed et post Baptisma ejus, qui sit de dispositione, Jesu, ipsum sicut columbam in eum descendisse. Mentiantur ergo ogdoados Angeli, secundum eos, dicentes: *Quoniam generatus est hodie vobis Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.* Neque enim Christus, neque Salvator tunc natus est secundum eos: sed ille, ⁶ qui est de dispositione, Jesus, qui est mundi fabricatoris, in quem post Baptisma descendisse, hoc est, post triginta annos, supernum Salvatorem dicunt.

Εἰς τί δὲ καὶ τὸ ἐν πόλει Δαβὶδ προσέθηκον, εἰ μὴ ἵνα τὴν

Quid autem *in civitate David* adposuerunt, nisi ut eam

⁶ qui est de dispositione Jesu. The allusion is to the Marcosians; vid. supr. I. xv. 3; see Neander, Church Hist. vol. ii. 154, 155 (Bohn's edition).

ὑπὸ Θεοῦ γεγενημένην τῷ Δαβὶδ ὑπόσχεσιν, ὅτι ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας αὐτοῦ αἰώνιος ἔστι βασιλεὺς, πεπληρωμένην εὐαγγελίσωνται; ἦν ὁ Δημιουργὸς τοῦδε τοῦ παντὸς πεπολιῆται ἔπαγγελίαν * * *

pollicitationem, quae a Deo facta est David, quoniam ex fructu ventris ejus aeternus erit Rex, adimpletam evangelizarent? Etenim fabricator totius universitatis fecerat promissionem David, quemadmodum ipse David ait: *Adjutorium meum a Domino, qui fecit coelum et terram. Et iterum: In manu ejus fines terrae, et altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud, et aridam manus ejus fundaverunt. Venite adoremus, et procidamus ante eum, et ploremus in conspectu Domini, qui fecit nos, quia ipse est Dominus Deus noster.* Manifeste pronuntians Spiritus sanctus per David audientibus eum, quoniam erunt qui contemnunt eum, qui plasmavit nos, qui et solus est Deus. Propter quod et dicebat quae praedicta sunt, significans: Quoniam ne erraveritis; praeter hunc, aut super hunc, alius non est Deus, cui magis intendere oporteat; religiosos nos et gratos praeparans in eum qui fecerit, et constituerit, et enutriet. Quid ergo erit his, qui tantum blasphemiae adversus suum factorem adinvenerunt? Hoc idem autem et Angeli. In eo enim quod dicunt: *Gloria in altissimis Deo, et in terra pax;* eum qui sit altissimorum, hoc est, supercoelestium factor, et eorum quae super terram omnium conditor, his sermonibus glorificaverunt: qui suo plasmati, hoc est, hominibus, suam benignitatem salutis de coelo misit. Propter quod et *Pastores*, ait, *revertebantur, glorificantes Deum in omnibus quae audierant et viderant, quemadmodum et narratum est ad eos.* Non enim alterum Deum glorificabant Israëlitae pastores, sed illum qui a Lege et Prophetis annuntiatus est, factorem omnium; quem et glorificabant Angeli. Si autem alterum quidem Angeli, qui erant ab ogdoade, glorificabant, alterum vero pastores; errorem eis et non veritatem detulerunt hi qui ab ogdoade erant Angeli.

Psal. vii. 11,
et cxxiv. 8.
Psal. xcv. 4,
seqq.

Luc. ii. 20.

5. Adhuc ait Lucas de Domino: *Cum impleti essent dies* Luc. ii. 22,
seqq.

purgationis, imposuerunt eum in Hierusalem, adstare Domino, quemadmodum scriptum est in Lege Domini: Quoniam omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domini vocabitur: et ut darent sacrificium, secundum quod dictum est in Lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum; ex sua persona manifestissime Dominum appellans eum qui legisdationem fecerit. Et Simeon autem, inquit, benedixit Deum, et ait: Nunc dimittis servum tuum, Domine, in pace; quia viderunt oculi mei salutare tuum: quod parasti ante faciem omnium populorum; lumen ⁷ ad revelationem Gentium, et gloriam populi tui Israël. Et Anna autem Prophetissa, ait, similiter clarificabat Deum, videns Christum; et loquebatur de eo omnibus, qui exspectabant redemptionem Hierusalem. Per haec autem omnia unus Deus ⁸ demonstratur, novam libertatis dispositionem per novum adventum Filii ⁹ sui hominibus aperiens.

Luc. ii. 29,
seqq.

Luc. ii. 36, 38.

Marc. i. 1,
seqq.

6. Quapropter et Marcus, interpret et ¹⁰ sectator Petri, initium Evangelicae conscriptionis fecit sic: *Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei, quemadmodum scriptum est in Prophetis: Ecce, mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui praeparabit viam tuam. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ante Deum nostrum.* Manifeste initium Evangelii esse dicens sanctorum Prophetarum voces; et eum, quem ipsi Dominum et Deum confessi sunt, hunc Patrem Domini nostri JESU CHRISTI praemonstrans, qui et promiserit ei Angelum suum ante faciem ejus missurum; qui erat Joannes, *in spiritu et virtute Heliae clamans in eremo: Parate viam Domini, rectas facite semitas ante Deum nostrum.* Quoniam quidem non alium et alium Prophetae annuntiabant Deum, sed unum et eundem, variis autem significationibus, et multis appellationibus: multus enim et dives Pater, ¹¹ quemadmodum in eo libro qui ante hunc est, ostendimus; et ex ipsis autem

Luc. i. 17.

⁷ ad revelationem, 'in revelationem,' Harv.

⁸ 'demonstratur, nullam [novam illam] libertatis dispositionem,' Harv.

⁹ 'sui testamentum hominibus,' Harv.

¹⁰ sectator Petri; see Eus. iii. 39.

¹¹ quemadmodum in eo libro, i.e. II. xxxv. 3.

Prophetis procedente nobis sermone ostendemus. In fine autem Evangelii ait Marcus: *Et quidem Dominus Jesus, postquam loquutus est eis, receptus est in coelos, et sedet ad dexteram Dei*; confirmans quod a Propheta dictum est: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos suppedaneum pedum tuorum.* Sic quidem unus et idem Deus et Pater est, qui a Prophetis quidem annuntiatus, ab Evangelio vero traditus, quem Christiani colimus, et diligimus ex toto corde, factorem coeli et terrae, et omnium quae in eis sunt.

Marc. xvi. 19.

Psal. cx. 1.

CHAPTER XI.

The same truth is proved from St. John's Gospel. He wrote against the errors of Cerinthus and the Nicolaitans. His first chapter disproves their heresies. All Gnostic errors are also refuted by him, especially those which they held about the true Humanity which the Son of God took unto Him, for St. John states that the Word Who was made flesh was He by Whom all things were made. John the Baptist, who was both Prophet and, in one sense, Apostle, identified Christ with the light and power that was superior to the Demiurgus of the Gnostics. His miracle at Cana proved this from the Gnostics' point of view. The Father and the Son reciprocally convey to man the knowledge of each other. Even from a mutilated Gospel, such as the Ebionites or Marcion possess, the truth might be learned. But, whatever heretics may say to the contrary, there are four Gospels, and four only. There are mystical reasons for this, which may have some weight; but all will allow that four distinct characteristics can be traced in the four holy Gospels, just as four distinct characteristics can be traced in God's dealings with the world. Heretics gain nothing by rejecting the Gospels which Christians receive, or by admitting spurious Gospels into their Canon.

I. HANC fidem annuntians Joannes Domini discipulus, volens per Evangelii annuntiationem auferre eum, qui a ¹Cerintho insemminatus erat hominibus, errorem, et multo prius ab his qui dicuntur Nicolaïtae, qui sunt vulsio ejus, quae falso cognominatur, ²scientia, ut confunderet eos, et suaderet, quoniam unus Deus qui omnia fecit per Verbum suum; et non, quemad-

¹ For an account of Cerinthus, the Ebionites, and the Nicolaitans, see above, I. xxvi.

² scientia, 'scientiae,' Harv.

modum illi dicunt, alterum quidem fabricatorem, alium autem Patrem Domini: et alium quidem fabricatoris filium, alterum vero de superioribus, Christum, quem et impassibilem perseverasse, descendentem in Jesum filium fabricatoris, et iterum revolasse in suum Pleroma: et initium quidem esse Monogenem, Logon autem verum filium Unigeniti: et eam conditionem, quae est secundum nos, non a primo Deo factam, sed a Virtute aliqua valde deorsum subjecta, et abscissa ab eorum communicatione, quae sunt invisibilia et innominabilia. Omnia igitur talia circumscribere volens discipulus Domini, et regulam veritatis constituere in Ecclesia, quia est unus Deus omnipotens, qui per Verbum suum omnia fecit, et visibilia et invisibilia; significans quoque, quoniam per Verbum, per quod Deus perfecit conditionem, in hoc et salutem his qui in conditione sunt, praestitit hominibus; sic inchoavit in ea, quae est secundum Evangelium, doctrina: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum; hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Quod factum est, in ipso vita erat, et vita erat lux hominum, et lux in tenebris lucet, et tenebrae eam non comprehenderunt. Omnia, inquit, per ipsum facta sunt.* In omnibus ergo est et haec, quae secundum nos est, conditio: non enim concedetur eis, omnia dici ea, quae sunt infra Pleroma ipsorum. Si enim et haec Pleroma ipsorum continet,³ non extra est tanta ista conditio, quemadmodum ostendimus in eo libro qui ante hunc est; si autem extra Pleroma sunt haec, quod quidem impossibile visum est, jam non est omnia Pleroma ipsorum: non est ergo extra haec tanta conditio.

2. Abstulit autem a nobis dissensiones omnes ipse Joannes, dicens: *In hoc mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. In sua propria venit, et sui eum non receperunt.* Secundum autem Marcionem, et eos qui similes sunt ei, neque mundus per eum factus est, neque in sua venit, sed in aliena. Secundum autem quosdam Gnosticorum, ab Angelis factus est iste mundus, et non per Verbum Dei. Se-

³ 'non est ergo extra haec tanta,' Harv.

Joan. i. 1, ,
seqq.

Joan. i. 10,
11.

cundum autem eos, qui sunt a Valentino, iterum non per eum factus est, sed per Demiurgum. Hic enim operabatur similitudines tales fieri, ad imitationem eorum quae sunt sursum, quemadmodum dicunt: Demiurgus autem perficiebat fabricationem conditionis. Emissum enim dicunt eum a Matre Dominum, et Demiurgum ejus dispositionis, quae est secundum conditionem, per quem hunc mundum factum volunt: cum Evangelium manifeste dicat, quoniam per Verbum, quod in principio erat apud Deum, omnia sunt facta: quod *Verbum*, Joan. i. 14 inquit, *caro factum est, et ⁴ inhabitavit in nobis.*

3. Secundum autem illos, neque Verbum caro factum est, neque Christus, neque qui ex omnibus factus est, Salvator. Etenim Verbum et Christum nec advenisse in hunc mundum volunt: Salvatorem vero non incarnatum, neque passum; descendisse autem quasi columbam in eum Jesum, qui factus ⁵esset ex dispositione, et cum annuntiasset incognitum Patrem, iterum ascendisse in Pleroma. Incarnatum autem et passum quidam quidem eum, qui ex dispositione sit, dicunt Jesum, quem per Mariam dicunt pertransisse, quasi aquam per tubum; alii vero Demiurgi filium, in quem descendisse eum Jesum, qui ex dispositione sit: alii rursus Jesum quidem ex Joseph et Maria natum dicunt, et in hunc descendisse Christum, qui de superioribus sit, sine carne et impassibilem existentem. Secundum autem nullam sententiam haereticorum, Verbum Dei caro factum est. Si enim quis regulas ipsorum omnium perscrutetur, inveniet quoniam sine carne, et impassibilis ab omnibus illis inducitur Dei Verbum, et qui est in superioribus Christus. Alii enim putant manifestatum eum, quemadmodum hominem transfiguratum; neque autem natum, neque incarnatum dicunt illum: alii vero neque figuram eum assumpsisse hominis; sed quemadmodum columbam descendisse in eum Jesum, qui natus est ex Maria. Omnes igitur illos falsos testes ostendens discipulus Domini, ait: *Et Verbum caro factum est, et ⁴ inhabitavit in nobis.*

4. Et ut non inquiramus, cujus Dei Verbum caro factum est, ipse insuper docet, dicens: *Fuit homo missus a Deo; erat ei* Joan. i. 6-8.

⁴ 'habitavit,' Harv.

⁵ 'est,' Harv.

nomen Joannes: hic venit in testimonium, ut testaretur de lumine. Non erat ipse lumen, sed ut testaretur de lumine. Praecursor igitur Joannes, qui testatur de lumine, a quo Deo missus est? Utique ab eo, cujus Gabriel est Angelus, qui etiam evangelizavit generationem ejus: qui et per Prophetas promisit Angelum suum missurum ante faciem Filii sui, et praeparaturum viam ejus, hoc est, testificaturum de lumine, *in spiritu et virtute Heliae.* Helias autem rursus cujus Dei servus et Propheta fuit? Ejus qui fecit coelum et terram, quemadmodum et ipse confitetur. A conditore igitur et fabricatore hujus mundi missus Joannes, quemadmodum poterat testificari de eo lumine, quod ex his quae sunt innominabilia et invisibilia descenderit? Omnes enim haeretici decreverunt, Demiurgum ignorare eam quae sit super eum Virtutem, cujus testis et ostensor invenitur Joannes. Propter hoc Dominus *plus quam prophetam* dixit eum habuisse. Reliqui enim omnes Prophetae annuntiaverunt adventum paterni luminis; concupierunt autem digni esse videre eum quem praedicabant: Joannes autem et praenuntiavit similiter sicut alii, et advenientem vidit, et demonstravit, et credere in eum suasit multis, ita ut ipse et Prophetae, et Apostoli locum habuerit.

Marc. i. 2, ex
Malach. iii. 1.

Luc. i. 17,
3 Reg. xvii. 1,
et xviii. 15.

Matt. xi. 9,
et Luc. vii. 26.

1 Cor. xii. 28. ⁶ Hic est enim plus quam Propheta: quoniam *primo Apostoli, secundo Prophetae*; omnia autem ex uno et eodem ipso Deo.

5. ⁷ Bonum enim et illud quod per conditionem a Deo in vinea factum est, et primo bibitum est, vinum. Nemo enim illud vituperavit ex his qui biberunt; sed et Dominus accepit de eo: melius autem quod per Verbum ⁸ compendialiter ac simpliciter ex aqua ad usum eorum, qui ad nuptias convocati erant, factum est vinum. Quamvis enim possit Dominus ex nullo subjacente eorum quae sunt conditionis, praebere epulantibus

Joan. ii. 3.
seqq.
Joan. vi. 11.

⁶ 'hoc,' Harv.

⁷ bonum enim. The connection here is so obscure, that we cannot help supposing some of the text to have been lost. In the heading to the chapter an attempt has been made to supply the connection. The reference seems to be to the words in the last section: 'Omnes enim haeretici decreverunt, Demiurgum ignorare eam quae sit super eum Virtutem.' St. Irenaeus apparently identifies the Word with this Power, which was supposed to be superior to the Demiurge.

⁸ compendialiter; see Glossary.

vinum, et esca complere esurientes, hoc quidem non fecit: accipiens autem eos qui a terra essent panes, et gratias agens, et iterum aquam faciens vinum, saturavit eos qui recumbebant, et potavit eos qui invitati erant ad nuptias: ostendens quoniam Deus, qui fecit terram, et jussit eam fructus ferre, et constituit aquas, et edidit fontes, hic et benedictionem escae, et gratiam potus, in novissimis temporibus per Filium suum donat humano generi, incomprehensibilis per comprehensibilem, et invisibilis per visibilem; cum extra eum non sit, sed in sinu Patris existat.

6. *Deum enim, inquit, nemo vidit unquam, nisi unigenitus* Joan. i. 18.
Filius Dei, qui est in sinu Patris, ipse enarravit. Patrem enim invisibilem existentem ille, qui in sinu ejus est, Filius omnibus enarrat. Propter hoc cognoscunt eum hi, quibus revelaverit Filius: et iterum Pater per Filium, Filii sui dat agnitionem his, qui diligunt eum. A quo et Nathanael discens cognovit, cui et testimonium reddidit Dominus, quoniam *verus Israelita est, in* Joan. i. 47.
quo dolus non est. Cognovit Israelites suum Regem; ⁹ et ait ei: Joan. i. 49.
Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel. A quo et Petrus Joan. vi. 69.
edoctus, cognovit Christum Filium Dei vivi, dicentis: *Ecce* Matt. xii. 18,
Filius meus dilectissimus, in quo bene sensi: ponam Spiritum seqq., ex Esa.
meum super eum, et judicium Gentibus annuntiabit. Non con- xlii. 1, seqq.
tendet neque clamabit, neque quisquam audiet vocem ejus in plateis:
calamum quassatum non confringet, et linum fumigans non extinguet,
usquequo emittat in contentionem judicium, et in nomine ejus
Gentes sperabunt.

7. Et haec quidem sunt principia Evangelii, unum Deum fabricatorem hujus universitatis, eum qui et per Prophetas sit annuntiatus, et qui per Moysem Legis dispositionem fecerit, Patrem Domini nostri Jesu Christi annuntiantia, et praeter hunc alterum Deum nescientia, neque alterum Patrem. Tanta est autem circa Evangelia haec firmitas, ut et ipsi haeretici testimonium reddant eis, et ex ipsis egrediens unusquisque eorum conetur suam confirmare doctrinam. Ebionaei etenim eo Evangelio, quod est secundum Matthaeum, solo utentes, ex illo ipso convincuntur, non recte praesumentes de Domino. Marcion

⁹ 'in quo et ait,' Harv.

autem id quod est secundum Lucam circumcidens, ex his quae adhuc servantur penes eum, blasphemus in solum existentem Deum ostenditur. Qui autem Jesum separant a Christo, et impassibilem perseverasse Christum, passum vero Jesum dicunt, id quod secundum Marcum est praeferentes Evangelium, cum amore veritatis legentes illud, corrigi possunt. Hi autem qui a Valentino sunt, eo quod est secundum Joannem plenissime utentes, ad ostensionem conjugationum suarum; ex ipso deteguntur nihil recte dicentes, quemadmodum ostendimus in primo libro. Cum ergo hi, qui contradicunt, nobis testimonium perhibeant, et utantur his, firma et vera est nostra de illis ostensio.

8. Neque autem plura numero quam haec sunt, neque rursus pauciora capit esse Evangelia.

Ἐπειδὴ * * τέσσαρα κλίματα τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ ἔσμεν, εἰσὶ, καὶ τέσσαρα καθολικὰ πνεύματα, κατέσπαρται δὲ ἡ ἐκκλησία ἐπὶ πάσης τῆς γῆς, στύλος δὲ καὶ στήριγμα ἐκκλησίας τὸ εὐαγγέλιον, καὶ πνεῦμα ζωῆς· εἰκότως τέσσαρας ἔχει αὐτὴν στύλους, πανταχόθεν πνέοντας τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ ἀναζωπυροῦντας τοὺς ἀνθρώπους. ἔξ ὧν φανερόν, ὅτι ὁ τῶν ἀπάντων τεχνίτης Λόγος, ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ, καὶ συνέχων τὰ πάντα, φανερωθεὶς τοῖς ἀνθρώποις, ἔδωκεν ἡμῖν τετράμορφον τὸ εὐαγγέλιον, ἐνὶ δὲ πνεύματι συνεχόμενον. Καθὼς ὁ Δαβὶδ αἰτούμενος αὐτοῦ τὴν παρουσίαν, φησὶν· ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, ἐμφάνηθι. Καὶ γὰρ τὰ Χερουβὶμ τετραπρόσωπα· καὶ τὰ πρό-

Quoniam enim quatuor regiones mundi sunt in quo sumus, et quatuor principales spiritus, et ¹⁰ disseminata est Ecclesia super omnem terram, columna autem et firmamentum Ecclesiae est Evangelium, et spiritus vitae; consequens est, quatuor habere eam columnas, undique flantes incorruptibilitatem, et vivificantes homines. Ex quibus manifestum est, quoniam qui est omnium artifex Verbum, qui sedet super Cherubim, et continet omnia, declaratus hominibus, dedit nobis quadriforme Evangelium, quod uno spiritu continetur. Quemadmodum et David postulans ejus

Psal. lxxx. 1. adventum, ait : *Qui sedes super Cherubim, appare.* Etenim Cheru-

¹⁰ 'deseminata,' Harv.

σωπα αὐτῶν, εἰκόνας τῆς πραγματείας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ζῶον, φησὶ, ὅμοιον λέοντι, τὸ ἔμπρακτον αὐτοῦ, καὶ ἡγεμονικὸν, καὶ βασιλικὸν χαρακτηρίζον· τὸ δὲ δεύτερον ὅμοιον μόσχῳ, τὴν ἱερουργικὴν καὶ ἱερατικὴν τάξιν ἐμφαίνον· τὸ δὲ τρίτον ἔχον πρόσωπον ἀνθρώπου, τὴν κατὰ ἀνθρώπου αὐτοῦ παρουσίαν φανερώτατα διαγράφον· τὸ δὲ τέταρτον ὅμοιον ἀετῷ πετωμένῳ, τὴν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐφιπταμένου δόσιν σαφηνίζον. Καὶ τὰ εὐαγγέλια οὖν τούτοις σύμφωνα, ἐν οἷς ἐγκαθίσταται ¹¹Χριστός. Τὸ μὲν γὰρ κατὰ Ἰωάννην, τὴν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἡγεμονικὴν αὐτοῦ, * * καὶ ἔνδοξον γενεὰν διηγείται, λέγον· ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, ¹²[καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.] Καὶ, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν. * * * Τὸ δὲ κατὰ Λουκᾶν, ἅτε ἱερατικοῦ χαρακτήρος ὑπάρχον, ἀπὸ τοῦ Ζαχαρίου τοῦ ἱερέως θυμῶντος τῷ Θεῷ ἤρξατο. ἤδη γὰρ ὁ σιτευτὸς ἠτοιμάζετο μόσχος, ὑπὲρ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ νεωτέρου παιδὸς

bim quadriformia; et formae ipsorum, imagines sunt dispositionis Filii Dei. *Primum enim animal*, inquit, *simile leoni*, efficabile ejus, et principale, et regale significans: *Secundum vero simile vitulo*, sacrificalem et sacerdotalem ordinationem significans; *Tertium vero* ¹³*habens faciem quasi humanam*, ¹⁴*eum*, qui est secundum hominem, adventum ejus manifeste describens: *Quartum vero simile aquilae volantis*, Spiritus in Ecclesiam advolantis gratiam manifestans. Et Evangelia igitur his consonantia, in quibus insidet Christus Jesus. Aliud enim illam, quae est a Patre, principalem, et efficabilem, et gloriosam generationem ejus enarrat, dicens sic: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.* Et: *Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil.* Propter hoc et omni fiducia plenum est Evangelium istud; talis enim persona ejus. Id vero, quod est secundum Lucam, quoniam quidem sacerdotalis characteris est, a Zacharia sacerdote sacrificante Deo inchoavit. Jam enim saginatus parabatur vitulus, qui pro inventione minoris filii

Apocal. iv. 7.

Joan. i. 1, seqq.

¹¹ Χριστός [Int. Ἰησοῦς], Harv.¹² καὶ . . . ἦν ὁ Λόγος, om. Harv.¹³ 'animal habens,' Harv.¹⁴ eum, om. Harv.

μέλλων θύεσθαι. Ματθαῖος δὲ τὴν κατὰ ἄνθρωπον αὐτοῦ γέννησιν κηρύττει, λέγων· Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. Καὶ, τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν· ἀνθρωπόμορφον οὖν τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο. * * Μάρκος δὲ ἀπὸ τοῦ προφητικοῦ πνεύματος, τοῦ ἐξ ὕψους ἐπιόντος τοῖς ἀνθρώποις, τὴν ἀρχὴν ἐποιήσατο, λέγων· Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς γέγραπται ἐν Ἡσαΐα τῷ προφήτῃ· τὴν πτερωτικὴν εἰκόνα τοῦ εὐαγγελίου δεικνύων. διὰ τοῦτο δὲ καὶ σύντομον καὶ παρατρέχουσαν τὴν καταγγελίαν πεποιήται· προφητικὸς γὰρ ὁ χαρακτήρ οὗτος. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ τοῖς μὲν πρὸ Μωυσέως πατριάρχαις, κατὰ τὸ θεϊκὸν, καὶ ἔνδοξον ὠμίλει· τοῖς δὲ ἐν τῷ νόμῳ, ¹⁵ἱερατικὴν * * * τάξιν ¹⁶ἀπένεμεν· μετὰ δὲ ταῦτα ἄνθρωπος γενόμενος, τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς πᾶσαν ἐξέπεμψε τὴν γῆν, σκεπάζων ἡμᾶς ταῖς ἑαυτοῦ πτέρυξιν. Ὅποια οὖν ἡ πραγματεία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοιαύτη καὶ τῶν ζώων ἡ μορφή· καὶ ὅποια ἡ τῶν ζώων

inciperet mactari. Matthaeus vero eam, quae est secundum hominem, generationem ejus enarrat: *Liber*, dicens, *generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham*. Et iterum: *Christi autem generatio sic erat*. Humanae formae igitur hoc Evangelium: propter hoc et per totum Evangelium humiliter sentiens, et mitis homo servatus est. Marcus vero a Prophetico Spiritu, ex alto adveniente hominibus, initium fecit: *Initium*, dicens, *Evangelii, quemadmodum scriptum est in Esaia Propheta*; volatilem et pennatam imaginem Evangelii monstrans: propter hoc et compendiosam et praecurrentem annuntiationem fecit: Propheticus enim character est hic. Et ipsum autem Verbum Dei, illis quidem qui ante Moysen fuerunt Patriarchis, secundum divinitatem et gloriam colloquebatur: his vero qui in Lege, sacerdotalem et ministerialem actum praebebat: post deinde nobis homo factus, munus coelestis Spiritus in omnem misit terram, protegens nos alis suis. Qualis igitur dispositio Filii Dei, talis et animalium forma: et qualis animalium forma,

¹⁵ ἱερατικὴν, suppl. καὶ λειτουργικὴν, Harv.

¹⁶ ἀπένεμεν, ἀπένειμεν, Harv.

μορφῇ, τοιοῦτος καὶ ὁ χαρακτήρ τοῦ εὐαγγελίου. Τετράμορφα γὰρ τὰ ζῶα, τετράμορφον καὶ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἡ πραγματεία τοῦ Κυρίου. καὶ διὰ τοῦτο τέσσαρες ἐδόθησαν καθολικαὶ διαθήκαι τῇ ἀνθρωπότητι· μία μὲν τοῦ κατακλυσμοῦ τοῦ Νῶε, ἐπὶ τοῦ τόξου· δευτέρα δὲ τοῦ Ἀβραὰμ, ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς περιτομῆς· τρίτη δὲ ἡ νομοθεσία ἐπὶ τοῦ Μωυσέως· τετάρτη δὲ ἡ τοῦ εὐαγγελίου, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

9. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, μάταιοι πάντες καὶ ἀμαθεῖς, προσέτι δὲ καὶ τολμηροί, οἱ ἀθετοῦντες τὴν ἰδέαν τοῦ εὐαγγελίου, καὶ εἴτε πλείονα, εἴτε ἐλάττωνα τῶν εἰρημένων παρεισφέροντες εὐαγγελίων πρόσωπα· οἱ μὲν, ἵνα πλείονα δόξωσι τῆς ἀληθείας ἐξευρηκέναι· οἱ δὲ ἵνα τὰς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ ἀθετήσωσιν.

talis et character Evangelii. Quadriformia autem animalia, et quadriforme Evangelium, et quadriformis dispositio Domini. Et propter hoc quatuor data sunt testamenta humano generi; unum quidem ante cataclysmum sub Adam; secundum vero, post cataclysmum sub Noe; tertium vero, legislatio sub Moyse; quartum vero, quod renovat hominem, et recapitulat in se omnia, quod est per Evangelium, elevans et pennigerans homines in coeleste Regnum.

9. His igitur sic se habentibus, vani omnes, et indocti, et insuper audaces, qui frustrantur speciem Evangelii, et vel plures quam dictae sunt, vel rursus pauciores inferunt personas Evangelii: quidam ut plus videantur quam est veritatis adinvenisse: quidam vero, ut reproben dispositiones Dei. Etenim Marcion totum rejiciens Evangelium, immo ¹⁷ vere seipsum abscindens ab Evangelio, ¹⁸ pariter gloriatur se habere Evangelium: alii vero ut donum Spiritus frustrentur, quod in novissimis temporibus secundum placitum Patris effusum est in humanum genus, illam speciem non admittunt, quae est secundum Joannis Evangelium, in qua Paraclitum se missurum Dominus promisit; sed simul et Evangelium, et Propheticum repellunt Spiritum: infelices vere, qui Pseudo-prophetae quidem esse volunt; ¹⁹ propheticam

Joan. xiv.
16-26; xv.
26; xvi. 7.

¹⁷ 'vero,' Harv.

¹⁸ pariter, 'partem... Evangelii,' Harv.

¹⁹ propheticam, 'prophetiae,' Harv.

vero gratiam repellunt ab Ecclesia: similia patientes his, qui propter eos qui in hypocrisi veniunt, etiam a fratrum communi-
 catione se abstinere. Datur autem intelligi, quod hujusmodi
 neque Apostolum Paulum recipiant. In ea enim epistola, quae

1 Cor. xi. 4, 5.

Matt. xii. 31.

Per haec igitur omnia peccantes in Spiritum Dei, in irremissibile
 incidunt peccatum. Hi vero, qui sunt a Valentino, iterum ex-
 sistentes extra omnem timorem, suas conscriptiones proferentes,
 plura habere gloriantur, quam sint ipsa Evangelia. Siquidem
 in tantum processerunt audaciae, uti quod ab his non olim con-
 scriptum est, *Veritatis Evangelium* titulent, in nihilo conveniens
 Apostolorum Evangeliiis, ut nec Evangelium quidem sit apud
 eos sine blasphemia. Si enim, quod ab eis profertur, veritatis
 est Evangelium, dissimile est autem hoc illis, quae ab Apo-
 stolis nobis tradita sunt; qui volunt, possunt discere, quemad-
 modum ex ipsis Scripturis ostenditur, jam non esse id, quod ab
 Apostolis traditum est, veritatis Evangelium. Quoniam autem
 sola illa vera et firma, et non capit neque plura, praeterquam
 praedicta sunt, neque pauciora esse Evangelia, per tot et tanta
 ostendimus. Etenim cum omnia composita et apta Deus fe-
 cerit, oportebat et speciem Evangelii bene compositam, et bene
 compaginatam esse. Examinate igitur sententia eorum qui
 nobis tradiderunt Evangelium, ex ipsis principiis ipsorum, veni-
 amus et ad reliquos Apostolos, et perquiramus sententiam eorum
 de Deo: post deinde, ipsos Domini sermones audiamus.

CHAPTER XII.

But besides the Evangelists we have the testimonies of other Apostles.

St. Peter testifies that the God Who spake by the prophets of old in-
 spired the prophets of the New Covenant. He taught men to believe in
 the same God and Father Whom the Prophets had taught. He taught
 what David foretold, that one and the same Christ died and rose from
 the dead. He shewed that Christ was the Prophet foretold by those of
 old, and that the miracles wrought by the Apostles were done by the
 agency of Christ, the chief corner-stone of the Church. Certain cavils
 being noticed, St. Irenaeus goes on to shew, from St. Peter's conversation

with Cornelius, that the God whom the Jews served was the true God. St. Philip the deacon preached faith in one God, and in His only Son Jesus Christ. In fact, St. Paul's preaching and St. Stephen's address all prove Catholic faith to be true. The teaching of the Apostles is perfectly consistent. Heretics start with a wilful prejudice against the truth. No wonder then that they blaspheme. They ought to remember how the Apostles died for the truth. Their martyrdom, to say the very least, is evidence that they did not borrow their doctrines from man. St. Irenaeus now recurs to the decrees of the Council of Jerusalem, and to the quasi-Jewish lives of the first Apostles, to shew that at any rate the early pioneers of the Christian faith did not consider the Old Dispensation contrary to the New*.

I. PETRUS igitur Apostolus post resurrectionem Domini, et assumptionem in coelos, volens adimplere duodecim Apostolorum numerum, et allegere pro Juda alterum, qui electus esset a Deo, ¹ ex his qui aderant, dixit: *Viri fratres, oportebat impleri* Act. i. 16, seqq.
Scripturam hanc, quam praedixit Spiritus sanctus ore David de
Juda, qui factus est dux his, qui apprehenderunt Jesum, quoniam
annumeratus fuit inter nos: Fiat habitatio ejus deserta, et non sit Psal. lxxix. 25.
qui inhabitet in ea; et, episcopatum ejus accipiat alter: Psal. cix. 8.

τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν Ἀποστόλων ἐκ τῶν ὑπὸ Δαβὶδ εἰρημένων ποιούμενος.

* * * * *

Ὁ οὖν διὰ τοῦ προφήτου ἐπαγγειλάμενος Θεὸς πέμψει τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἀνθρωπότητα, οὗτος καὶ ἐπέμψεν καὶ Θεὸς ὑπὸ Πέτρου καταγγέλλεται τὴν ἰδίαν ἐπαγγελίαν πεπληρωκῶς.

adimpletionem Apostolorum ex his quae a David dicta sunt, faciens. Rursus cum Spiritus sanctus descendisset in discipulos, uti omnes prophetarent, et loquerentur linguis, et quidam irriderent eos, quasi a musto ebrios; dixit Petrus, non ebrios quidem illos esse, cum sit hora tertia diei; esse autem hoc quod dictum est per Prophetam: *Erit in novissimis diebus, dicit* Joel. ii. 28

* On this last point compare Pascal, *Pensées*, 2nd Part, Art. xiv, 'que les vrais Chrétiens et les vrais Juifs n'ont qu'une même religion.'

¹ ex his, 'ex' om, Harv.

Dominus, effundam de Spiritu meo in omnem carnem, et prophetabunt. Deus igitur, qui per Prophetam promisit missurum se Spiritum suum in humanum genus, ipse et ² misit ei: et ipse Deus a Petro annuntiatur suam promissionem adimplesse.

Act. ii. 22.

2. *Viri enim, inquit Petrus, Israelitae, audite sermones meos: Jesum Nazarenum, virum approbatum a Deo in vobis virtutibus, et prodigiis, et signis, quae fecit per ipsum Deus in medio vestrum, quemadmodum ipsi scitis: hunc definito consilio, et praescientia Dei traditum per manus iniquorum affigentes interfecistis: quem Deus excitavit, solutis doloribus inferorum, quoniam non erat possibile teneri eum ab eis. David enim dicit in ipsum: Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris meis est, ne movear. Propter hoc laetatum est cor meum, et exsultavit lingua mea; insuper et caro mea requiescet in spe. Quoniam non derelinques animam meam in inferno, neque dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Dehinc rursus fiducialiter illis dicit de Patriarcha David, quoniam mortuus est, et sepultus, et sepulcrum ejus sit apud eos usque in hunc diem. *Propheta autem, inquit, cum esset, et sciret quoniam jurejurando ei juravit Deus, de fructu ventris ejus sedere in throno ejus; providens locutus est de resurrectione Christi, quoniam neque derelictus est apud inferos, neque caro ejus vidit corruptionem. Hunc Jesum, inquit, excitavit Deus, cujus nos omnes sumus testes: qui dextera Dei exaltatus, repromissionem sancti Spiritus accipiens a Patre, effudit donationem hanc, quam vos nunc videtis, et auditis. Non enim David ascendit in coelos; dicit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam, quoadusque ponam inimicos tuos suppedaneum pedum tuorum. Certissime ergo sciat omnis domus Israel, quoniam et Dominum eum, et Christum Deus fecit hunc Jesum, quem vos crucifixistis.*

Psal. xvi. 8,
seqq.Act. ii. 30,
seqq.
Psal. cxxxii.
11.

Psal. cx. 1.

Act. ii. 37, 38.

Cum dixissent igitur turbae: Quid ergo faciemus? Petrus ad eos ait: Poenitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu, in remissionem peccatorum; et accipietis donum Spiritus sancti.

* * οὐκ ἄλλον Θεὸν * * κατήγγελλον οἱ ἀπόστολοι· οὐδὲ

Sic non alium Deum, nec aliam Plenitudinem annuntiabant

² 'misit [ei],' Harv.

ἄλλον μὲν παθόντα καὶ ἐγερθέντα Χριστὸν, ἄλλον δὲ τὸν ἀναστήσαντα καὶ ἀπαθῆ διαμεμενηκότα· ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Θεὸν, καὶ Σωτῆρα, καὶ Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντα· καὶ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐκήρυσσον τοῖς μὴ πιστεύουσιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐκ τῶν προφητῶν συνεβίβαζον αὐτοὺς, ὅτι ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς πέμψειν Χριστὸν, ἔπεμψε τὸν Ἰησοῦν, ὃν αὐτοὶ ἐσταύρωσαν, καὶ Θεὸς ἤγειρε.

Apostoli; nec alterum quidem passum et resurgentem Christum, alterum vero qui sursum volaverit, et impassibilis perseveraverit; sed unum et eundem Deum Patrem, et Christum Jesum, qui a mortuis resurrexit; et eam, quae in eum est, fidem annuntiabant his qui non credebant in Filium Dei; et ex Prophetis cohortabantur eos, quoniam eum, quem promisit se Deus missurum Christum, misit Jesum, quem ipsi crucifixerunt, quem Deus excitavit.

3. Rursus cum Petrus simul cum Joanne vidisset eum, qui a Act. iii. 2.
 nativitate claudus erat, ante portam Templi, quae dicitur speciosa, sedentem et petentem eleemosynam, dixit ei: *Argentum* Act. iii. 6, seqq.
et aurum non est mihi; quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni surge, et ambula. Et statim ejus confirmati sunt gressus et plantae, et ambulabat, et introivit cum ipsis in Templum, ambulans et saliens et glorificans Deum. Multitudine autem universa collecta ad eos propter inopinatum factum, Petrus dixit eis: Viri Israelitae, quid miramini in hoc, et nos Act. iii. 12, seqq.
quid intuemini, quasi nostra virtute fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, Deus patrum nostrorum, glorificavit Filium suum, quem vos quidem tradidistis in iudicium, et negastis ante faciem Pilati, cum remittere eum vellet. Vos autem sanctum et justum aggravastis, et petistis virum homicidam donari vobis: ducem autem vitae occidistis, quem Deus excitavit a mortuis, cujus nos testes sumus. Et in fide nominis ejus hunc quem videtis et scitis, confirmavit nomen ejus, et fides, quae est per ipsum, dedit ei incolumitatem coram vobis omnibus. Et nunc, fratres, scio quoniam secundum ignorantiam

fecistis nequam. Deus autem quae praedixit ore omnium Prophetarum, pati Christum suum, adimplevit. Poenitentiam igitur agite, et convertimini, ut deleantur peccata vestra, et veniant vobis tempora refrigerii a facie Domini; et mittat praeparatum vobis Jesum Christum, quem oportet quidem coelum suscipere usque ad tempora dispositionis omnium, quae locutus est Deus per sanctos Prophetas suos. Moyses quidem dicit ad patres nostros: Quoniam Prophetam excitabit vobis Dominus Deus vester ex fratribus vestris, quemadmodum me; ipsum audietis in omnibus quaecumque locutus fuerit ad vos. Erit autem: omnis anima, quaecumque non audierit Prophetam illum, peribit de populo. Et omnes a Samuel et deinceps, quotquot locuti sunt, et annuntiaverunt dies istos. Vos estis filii Prophetarum, et testamenti quod Deus disposuit ad patres nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes tribus terrae. Vobis primum Deus excitans Filium suum misit benedicentem vos, ut convertat se unusquisque a nequitiis suis.

Deut. xviii.
15.

Gen. xxii. 18.

Φανερόν τὸ κήρυγμα, ὃ Πέτρος σὺν Ἰωάννῃ ἐκήρυσσεν αὐτοῖς, τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἐποιήσατο ὁ Θεὸς τοῖς πατράσι, δι' Ἰησοῦ πεπληρωῦσθαι εὐαγγελιζόμενος· ἀλλ' οὐκ ἄλλον Θεὸν καταγγέλλων, ἀλλὰ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν καὶ ἄνθρωπον γεγονότα καὶ παθόντα, εἰς ἐπίγνωσιν ἄγων ³ τὸν Ἰσραὴλ, καὶ ἐν Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν κηρύσσων, καὶ σημαίνων, ὅτι ὅσα οἱ προφήται κατήγγειλαν περὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, ταῦτα ἐπλήρωσεν ὁ Θεός.

Manifestum ergo praeconationem Petrus cum Joanne praeconavit eis, repromissionem, quam fecit Deus patribus, per Jesum adimpletam evangelizans: non quidem alterum Deum annuntians, sed Filium Dei, qui et homo factus est, et passus, in agnitionem adducens Israel; et in Jesu resurrectionem, quae est a mortuis, annuntians, et significans, quoniam omnia, quae Prophetae annuntiaverunt de passione Christi, haec adimplevit Deus.

³ τὸν [τοῦ] Ἰσραὴλ, Harv.

4. Propter quod rursus convocatis Principibus Sacerdotum, fiducialiter Petrus dixit ad eos: *Principes populi, et seniores Israelitae, si nos hodie redarguimur a vobis in benefacto hominis infirmi, in quo hic salvatus est; cognitum sit omnibus vobis, et omni populo Israel, quoniam in nomine Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus excitavit a mortuis, in hoc hic adstat in conspectu vestro sanus. Hic est lapis spretus a vobis aedificantibus, qui factus est in caput anguli. Et non est aliud nomen sub coelo, quod datum sit hominibus, in quo oporteat salvari nos.* Act. iv. 8, seqq. Psal. cxviii. 22.

Οὕτως οἱ ἀπόστολοι οὐ τὸν Θεὸν ἠλλασσον, ἀλλὰ τὸν Χριστὸν κατήγγελον τῷ λαῷ εἶναι τὸν Ἰησοῦν, τὸν ἐσταυρωμένον, ὃν ὁ Θεὸς, ὁ τοὺς Προφῆτας πέμψας, αὐτὸς Θεὸς ὢν, ἤγειρε, καὶ τὴν σωτηρίαν ἐν αὐτῷ ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις.

Sic Apostoli non Deum mutabant, sed Christum annuntiabant populo esse Jesum qui crucifixus est, quem Deus ⁴ excitavit. Qui Prophetas misit, idem Deus excitavit, et salutem in eo dedit hominibus.

5. Confusi igitur et per curationem (*annorum enim, inquit Scriptura, plusquam XL erat homo in quo factum est signum curationis;*) et per doctrinam Apostolorum, et Prophetarum expositionem, cum remisissent summi Sacerdotes Petrum et Joannem, et reversi essent ad reliquos coapostolos et discipulos Domini, id est, in Ecclesiam, et enarrassent quae fuerant facta, et quemadmodum fiducialiter egissent in nomine Jesu: *Audientes, inquit, tota Ecclesia, unanimes extulerunt vocem ad Deum, et dixerunt: Domine, tu es Deus qui fecisti coelum, et terram, et mare, et omnia quae in eis sunt, qui per Spiritum sanctum ore David patris nostri, pueri tui, dixisti: Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Adstiterunt Reges terrae, et Principes congregati sunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus. Convenerunt enim vere in hac civitate adversus sanctum Filium tuum Jesum, quem unxisti, Herodes, et Pontius Pilatus, cum Gentibus et populis Israel, facere quaecumque manus tua, et voluntas tua praedestinaverat fieri.* Act. iv. 22. Act. iv. 24. Psal. li. 1, 2.

⁴ [¹ excitavit], Harv.

Αὐται φωναὶ τῆς ἐκκλησίας, ἐξ ἧς πᾶσα ἔσχηκεν ἐκκλησία τὴν ἀρχήν· αὐται φωναὶ τῆς μητροπόλεως τῶν τῆς καινῆς διαθήκης πολιτῶν, αὐται φωναὶ τῶν Ἀποστόλων· αὐται φωναὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου, τῶν ἀληθῶς τελείων, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου διὰ Πνεύματος τελειωθέντων, καὶ ἐπικαλουμένων τὸν Θεὸν, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, τὸν διὰ τῶν προφητῶν κεκηρυγμένον, καὶ τὸν τούτου παῖδα δὲ, ὃν ἔχρισεν ὁ Θεὸς, καὶ ἄλλον οὐκ εἰδόντων. Οὐ γὰρ ἦν τότε Οὐαλεντίνος ἐκεῖ, οὐδὲ Μαρκίων, οὐδ' οἱ λοιποὶ ἑαυτῶν τε καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς καταστροφεῖς. Διὸ καὶ ἐπήκουσεν αὐτῶν ὁ ποιητὴς τῶν ἀπάντων Θεός. ἔσαλεύθη γὰρ, φησὶν, ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ παρρησίας παντὶ τῷ θέλοντι πιστεῦειν.

Hae voces Ecclesiae, ex qua habuit omnis Ecclesia initium : hae voces civitatis magnae, novi Testamenti civium : hae voces Apostolorum, hae voces discipulorum Domini, eorum qui post assumptionem Domini per Spiritum et perfecti exstiterunt, et invocaverunt Deum, qui fecit coelum et terram, et mare, qui per Prophetas annuntiatus est, ⁶et ejus Filius Jesus, quem unxit Deus, et alterum autem nescientes. Non enim erat ibi tunc Valentinus, nec Marcion, nec reliqui sui, vel eorum qui assentiunt eis, eversores. Propter quod et exaudivit eos factor omnium Deus. *Commotus est enim, inquit, locus in quo erant collecti, et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et loquebantur verbum Dei cum fiducia, omni volenti credere. Virtute enim magna, inquit, reddebant testimonium Apostoli resurrectionis Domini Jesu, dicentes ad eos : Deus patrum nostrorum excitavit Jesum, quem vos apprehendistis, et interfecistis suspendentes in ligno. Hunc Deus Principem, et Salvatorem exaltavit gloria sua, dare poenitentiam Israel, et remissionem peccatorum : et nos in eo testes sumus sermonum horum, et Spiritus sanctus, quem dedit Deus credentibus ei. Omni quoque die, inquit, in Templo et in domo non cessabant*

Act. iv. 31.

Act. iv. 33.

Act. v. 30.
seqq.⁶ ' et ejus Filius Jesus [Filium Jesum], ' Harv.

docentes et evangelizantes Christum Jesum Filium Dei. Haec enim erat salutis agnitio, quae perfectos ad Deum efficit eos, qui cognoscunt Filii ejus adventum.

6. Quoniam autem impudenter quidam eorum dicunt: Apud Judaeos praeconantes Apostoli non poterant alterum eis Deum annuntiare, praeter eum qui creditus fuerat ab ipsis; dicimus ad eos, quoniam si secundum olim insitam opinionem hominibus loquebantur Apostoli, nemo ab his cognovit veritatem, multo autem prius a Domino; etenim ipsum sic loquutum dicunt. Nec hi ergo ipsi veritatem sciunt, sed sententia eorum de Deo cum esset talis, exceperant doctrinam, quemadmodum audire poterant. Secundum hunc igitur sermonem apud neminem erit regula veritatis, sed omnes discipuli omnibus imputabunt, quoniam quemadmodum unusquisque sentiebat, et quemadmodum capiebat, sic et sermo ad eum factus est. Superfluous autem et inutilis adventus Domini parebit, si quidem venit permissurus et servaturus uniuscujusque olim insitam de Deo opinionem. Adhuc etiam et multo durius erat, quem hominem viderant Judaei et cruci affixerant, annuntiari hunc esse Christum Filium Dei, aeternum ipsorum Regem. Non igitur jam secundum pristinam eorum opinionem loquebantur ad eos. Qui enim in faciem interfectores eos esse Domini dicebant, multo magis fiducialiter eum Patrem, qui super Demiurgum est, et ^o ipsis annuntiarent, et non in quod putabat unusquisque; et multo minus erat peccatum, siquidem superiorem Salvatorem, ad quem ascendere eos oporteret, quoniam esset impassibilis, non affixissent cruci. Quemadmodum enim Gentibus non secundum sententiam illorum loquebantur, sed cum fiducia dicebant, quoniam dii ipsorum non essent Dii, sed idola daemoniorum; simili modo et Judaeis annuntiassent, si alterum majorem et perfectiorem scissent Patrem, non adnutrientes, neque augentes eorum non veram de Deo opinionem. Ethnicorum autem solventes errorem, et auferentes eos a suis diis, non utique alterum eis inferebant errorem; sed auferentes eos qui non erant Dii, eum, qui solus erat Deus et verus Pater, ostenderunt.

^o 'ipsi,' Harv.

Act. x. 1,
seqq.

7. Ex verbis Petri igitur, quae fecit in Caesarea ad Cornelium Centurionem et eos qui cum eo erant Gentiles, quibus primo enarratus est sermo Dei, cognoscendum est nobis, quae annuntiabant Apostoli, et qualis fuit praedicatio ipsorum, et quam habuerunt de Deo sententiam. *Erat enim, inquit, Cornelius hic religiosus, et timens Deum cum tota domo sua, et faciens eleemosynas multas in populo, et orans Deum semper. Vidit ergo, circa horam nonam diei, Angelum Dei⁷ intrantem ad se, et dicentem: Eleemosynae tuae ascenderunt in commemorationem in conspectu Dei. Propter quod mitte ad Simonem, qui vocatur Petrus.*

Τοῦ Πέτρου τὴν ἀποκάλυψιν ἰδόντος, ἐν ᾗ ἡ οὐράνιος εἶπεν αὐτῷ φωνή· ἃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίλουν· τοῦθ', ὅτι διὰ τοῦ νόμου μεταξὺ καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων διαστειλάς ὁ Θεὸς, οὗτος ἐκαθάρισε τὰ ἔθνη διὰ τοῦ αἵματος τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, ὃν καὶ ὁ Κορνήλιος ἐσέβητο.

* * * * *
Τρανῶς σημαίνων, ὅτι ὃν πρότερον Θεὸν ἐφοβείτο ὁ Κορνήλιος, τὸν ⁸διὰ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν κατηχεῖτο, δι' ὧν ⁹καὶ τὰς ἐλεημοσύνας ἐποίει, οὗτος ἐπ' ἀληθείας ἔστι Θεός. * Ἐλεπε δὲ αὐτῷ ἡ τοῦ Υἱοῦ γνῶσις.

Act. x. 15.

Petrus autem cum vidisset revelationem, in qua respondit ad eum coelestis vox: *Quae Deus emundavit, tu ne commune dixeris; hoc ideo, quoniam qui per Legem inter munda et immunda distinxit Deus, hic emundavit Gentes per sanguinem Filii sui, quem et Cornelius colebat. Ad quem Petrus veniens dixit: In veritate comperi, quoniam non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum, et operatur iustitiam, acceptabilis ei est. Manifeste significans, quoniam quem antea Deum timebat Cornelius, quem per Legem et Prophetas audierat, propter quem et eleemosynas faciebat, hic in veritate est Deus.* ¹⁰ Deerat autem ei agnitio. Propter quod adjecit: *Vos scitis quod factum*

Act. x. 34,
35.Act. x. 37,
seqq.⁷ intrantem, 'introeuntem,' Harv.⁸ τὸν [δν] διὰ τοῦ νόμου, Harv.⁹ [δν] καὶ, Harv.¹⁰ 'deerat autem ei [Filii] agnitio,' Harv.

est verbum per omnem Judaeam: incipiens enim a Galilaea post Baptismum, quod praedicavit Joannes: Jesum a Nazareth, quemadmodum unxit eum Deus Spiritu sancto et virtute: ipse circumivit benefaciens et curans omnes qui oppressi erant a diabolo, quoniam Deus erat cum eo. Et nos testes sumus omnium eorum, quae fecit et in regione Judaeorum, et in Hierusalem: quem interfecerunt suspendentes in ligno. Hunc Deus excitavit tertia die, et dedit eum manifestum fieri, non omni populo, sed testibus nobis praedestinati a Deo, qui cum eo et manducavimus, et bibimus post resurrectionem a mortuis. Et praecepit nobis annuntiare populo, et testificari, quoniam ipse est praedestinatus a Deo iudex vivorum et mortuorum. Huic omnes Prophetiae testimonium reddunt remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnem credentem in eum. Filium ergo Dei, quem ignorabant homines, annuntiabant Apostoli, et adventum ejus, his qui ante instructi erant de Deo; sed non alterum Deum inferebant. Si enim tale aliquid sciret Petrus, libere Gentibus praedicasset, alterum quidem Judaeorum, alterum autem Christianorum esse Deum; qui quidem propter visionem Angeli conterriti omnes, quodcumque eis dixisset, credidissent. Ex verbis autem Petri manifestum est, quoniam praecognitum quidem eis Deum custodivit; Filium autem Dei Jesum Christum esse testificatus est ipsis, iudicem vivorum et mortuorum, in quem et baptizari eos jussit in remissionem peccatorum: et non tantum hoc, sed et Jesum ipsum esse Filium Dei testificatus est, qui et unctus Spiritu sancto, Jesus Christus dicitur. Et est hic idem ex Maria natus, quemadmodum Petri continet testificatio. An numquid perfectam tunc cognitionem nondum habebat Petrus, quam postea adinvenerunt hi? Imperfectus igitur secundum hos Petrus, imperfecti autem et reliqui Apostoli: et oportebit eos reviviscentes, horum fieri discipulos, ut et ipsi perfecti fiant. ¹¹ Sed hoc quidem ridiculum est. Arguuntur vero isti non quidem Apostolorum, sed suae malae sententiae esse discipuli. Propter hoc autem et variae sententiae sunt uniuscujusque eorum, recipientis errorem quemadmodum capiebat. Ecclesia vero per universum mundum ab

¹¹ 'sed et,' Harv.

Apostolis firmum habens initium, in una et eadem de Deo et de Filio ejus perseverat sententia.

Act. viii. 26,
seqq.

8. Philippus autem rursus spadoni Reginae Aethiopum revertenti a Hierosolymis, et legenti Esaiam Prophetam, solus soli, quem annuntiavit? Nonne eum, de quo dixit Propheta:

Act. viii. 32,
ex Esa. liii. 7.

Tamquam ovis ad¹² victimam ductus est, quemadmodum agnus ante tondentem se sine voce, sic non aperuit os: nativitatem autem ejus quis enarrabit? quoniam tolletur a terra vita ejus.

Τούτον εἶναι Ἰησοῦν, καὶ πεπληρῶσθαι ἐν αὐτῷ γραφὴν, ὡς αὐτὸς ὁ εὐνοῦχος πεισθεὶς, καὶ παραυτίκα ἀξιῶν βαπτισθῆναι, ἔλεγε· Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι Ἰησοῦν Χριστόν. ὃς καὶ ἐπέμφθη εἰς τὰ κλίματα Αἰθιοπίας, κηρύξων τοῦτο, ὅπερ ἐπίστευσε, Θεὸν μὲν ἕνα, τὸν διὰ τῶν προφητῶν κεκηρυγμένον· τούτου δὲ τὸν υἱὸν τὴν κατὰ ἄνθρωπον ἤδη πεποιῆσθαι παρουσίαν, καὶ ὡς πρόβατον εἰς σφαγὴν¹³ ἤχθη, καὶ τὰ λοιπὰ, ὅσα οἱ προφητῆται λέγουσι περὶ αὐτοῦ.

9. Παῦλος . . . μετὰ τὸ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λαλήσαι αὐτῷ τὸν Κύριον, καὶ ἐπιδείξαι, ὅτι τὸν ἴδιον δέσποτην ἐδίωκε, διώκων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ πέμψαι Ἀνανίαν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀναβλέψαι, καὶ βαπτισθῆναι, ἐν ταῖς συναγωγαῖς, φησὶν, ἐν

Act. viii. 37.

Hunc esse Jesum, et impletam esse in eo Scripturam; Quemadmodum ipse Eunuchus credens, et statim postulans baptizari dicebat: *Credo Filium Dei esse Jesum.* Qui et missus est in regiones Aethiopiae, praedicaturus hoc quod ipse crediderat, Deum quidem unum per Prophetas praedicatum; hujus vero¹⁴ Filium fecisse secundum hominem adventum, et ut ovem ad victimam ductum, et reliqua, quaecumque Prophetae dicunt de eo.

Act. ix. 4,
seqq.

9. Paulus quoque et ipse, posteaquam de coelo locutus est ad eum Dominus, et ostendit quoniam suum Dominum persequeretur, persequens discipulos ejus, et misit Ananiam ad eum, ut iterum videret et baptizaretur: *In synagoga ait, in*

Act. ix. 20.

¹² 'occisionem,' Harv.

¹³ ἤχθη, ἠχθῆναι, Harv.

¹⁴ Adj. 'jam,' Harv.

Δαμασκῶ ἐκήρυσσε μετὰ πάσης παρρησίας τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστός. Τοῦτ' ἐστὶ τὸ μυστήριον, ὃ λέγει κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθαι αὐτῶ, ὅτι ὁ παθὼν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, οὗτος Κύριος τῶν πάντων, καὶ βασιλεὺς, καὶ Θεὸς, καὶ κριτὴς ἐστίν·

Damasco praedicabat cum omni fiducia Jesum, quoniam hic est Christus Filius Dei. Hoc est mysterium, quod dicit per revelationem manifestatum sibi, quoniam qui passus est sub Pontio Pilato, hic Dominus est omnium, et Rex, et Deus, et Judex; ab eo qui est omnium Deus, accipiens potestatem, quoniam subjectus factus est usque ad mortem, mortem autem crucis. Et quoniam hoc verum est, Atheniensibus evangelizans in ¹⁵ Ariopago, ubi Judaeis non adsistentibus, licebat ei cum fiducia verum praedicare Deum, dixit eis: Deus, qui fecit mundum, et omnia quae in eo sunt, hic coeli et terrae Dominus existens, non in manufactis templis inhabitat, nec a manibus humanis tractatur, tamquam alicujus indigens, cum ipse omnibus dederit vitam et spiritum, et omnia ¹⁶ fecerit, qui fecit ex uno sanguine omne genus hominum inhabitare super faciem totius terrae, praefiniens tempora secundum determinationem inhabitationis eorum, quaerere illud quod est divinum, si quo modo tractare possint illud, aut invenire, quamvis etiam non longe sit ab unoquoque nostrum: in ipso enim vivimus, et movemur, et sumus; et quemadmodum quidam secundum vos dixerunt: Hujus enim et genus sumus. Genus igitur cum simus Dei, non oportet nos putare, id quod est divinum simile esse auro vel argento, vel lapidi per artem, vel concupiscentiam hominis deformato. Tempora ergo ignorantiae despiciens Deus, nunc ¹⁷ praecepit hominibus omnibus ubique poeniteri in ipsum, quoniam constituit diem judicari orbem terrae in justitia, in viro Jesu, in quo statuit fidem, excitans eum a mortuis. Hoc autem in loco non solum factorem mundi Deum eis annuntiat, non adsistentibus Judaeis, sed et quoniam unum genus humanum fecit inhabitare super omnem terram; quemadmodum et

Philip. ii. 8.

Act. xvii. 24, seqq.

¹⁵ 'Areopago,' Harv.¹⁶ 'omnia [fecerit],' Harv.¹⁷ 'praecepit,' Harv.

Deut. xxxii.
8.

Moyses ait: *Quando divisit Altissimus gentes, quemadmodum dispersit filios Adam, statuit terminos gentium secundum numerum Angelorum Dei*: populum autem qui credit Deo, jam non esse

Deut. xxxii.
9.

sub Angelorum potestate, sed sub Domini: *Facta est enim portio Domini populus ejus Jacob, funiculum haereditatis ejus Israel*. Et iterum Lystris Lyciae cum esset Paulus cum Barnaba, et a nativitate claudum in nomine Domini nostri Jesu Christi ambulare fecisset, et cum turba honorare eos vellet quemadmodum

Act. xiv. 14,
seqq.

Deos, propter admirabile factum, ait eis: *Nos similes vobis sumus homines, evangelizantes vobis Deum, uti ab eis vanis simulacris convertamini ad Deum vivum, qui fecit coelum, et terram, et mare, et omnia quae in eis sunt: qui in praeteritis temporibus permisit omnes gentes abire vias suas, quamquam non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens, de coelo dans vobis pluvias et tempora fructifera, adimplens cibo et hilaritate corda vestra*. Quoniam autem his annuntiationibus ejus omnes epistolae consonant, ex ipsis epistolis ¹⁸ostendimus apto in loco, exponentes Apostolum. Nobis autem conlaborantibus his ostensionibus, quae ex Scripturis sunt, et quae multifarie dicta sunt, breviter et compendiose annuntiantibus, et tu cum magnanimitate intende eis, et non longiloquium putare: hoc intelligens, quoniam ostensiones, quae sunt in Scripturis, non possunt ostendi, nisi ex ipsis Scripturis.

Act. vii. 2,
seqq.

10. Stephanus autem iterum qui electus est ab Apostolis primus Diaconus, qui et primus ex omnibus hominibus sectatus est vestigia martyrii Domini, propter Christi confessionem primus interfectus, fiducialiter loquens in populo, et docens eos, dicens: *Deus gloriae visus est patri nostro Abrahae, et dixit ad eum: Exi de terra tua, et de cognatione tua, et veni in terram, quam demonstrabo tibi: et transtulit illum in terram hanc, quam nunc et vos inhabitatis, et non dedit ei haereditatem in ea, nec gressum pedis; sed ¹⁹promisit dare in possessionem eam, et semini ejus post eum*. *Locus est autem sic Deus ad eum: quoniam erit semen ejus peregrinans in terra aliena, et in servitute redigentur,*

¹⁸ 'ostendimus [ostendemus] apto in loco,' Harv.

¹⁹ 'promisit dare ei in possessionem,' Harv.

et vexabuntur annis quadringentis: et gentem, cui servient, iudicabo ego, dicit Dominus. Et postea exient, et servient mihi in isto loco. Et dedit ei testamentum circumcisionis, et sic generavit Isaac. Et reliqua autem verborum ejus eundem Deum annuntiant, qui fuit cum Joseph, et cum Patriarchis, qui et colloquutus est Moysi.

11. Et omnem Apostolorum doctrinam unum et eundem Deum annuntiasse, qui transtulit Abraham, qui promissionem haereditatis ei fecit, qui testamentum circumcisionis apto tempore dedit, qui ex Aegypto vocavit semen ejus, servatum manifeste per circumcisionem; (in signo enim dedit eam, ut non similes essent Aegyptiis;) hunc factorem omnium, hunc Patrem Domini nostri Jesu Christi, hunc Deum claritatis, ex ipsis sermonibus et Actibus Apostolorum volentes discere possunt, et contemplari, quoniam unus hic Deus, super quem alius non est. Si autem et erat super hunc alius Deus, ex abundanti per comparisonem diceremus: hic illo melior est. Melior enim ex operibus apparet, quemadmodum et ²⁰ praediximus: et cum illi nullum Patris sui opus habeant ostendere, hic solus ostenditur Deus. Si quis autem *aegrotans circa quaestiones*, ea quae ab ¹ Tim. vi. 4. Apostolis de Deo dicta sunt, allegorizanda existimat; praedictos sermones nostros discutiat, in quibus unum Deum conditorem et factorem omnium ostendimus, et ea quae ab illis dicuntur, destruximus et denudavimus: et inveniet consonantes eos Apostolorum doctrinae, et sic habere quemadmodum docebant et persuadebantur, quoniam unus est fabricator omnium Deus: et cum repulerit a sententia sua tantum errorem, et eam, quae est adversus Deum, blasphemiam; et a semetipso inveniet rationem, cognoscens et eam, quae est secundum Moysen Legem, et gratiam novi Testamenti, utraque apta temporibus, ad utilitatem humani generis ab uno et eodem praestita Deo.

12. Omnes enim, qui sunt malae sententiae, moti ab ea legisatione, quae secundum Moysen, dissimilem eam et contrariam Evangelii doctrinae arbitantes, jam non sunt conversi, uti differentiae utriusque Testamenti inquirerent causas. Deserti igitur cum sint a paterna dilectione, et inflati a Satana,

²⁰ praediximus, supr. II. xxx.

conversi in Simonis magi doctrinam, abstiterunt sententiis suis ab eo qui est Deus,²¹ et putaverunt semetipsos plus invenisse, quam Apostoli, alterum Deum adinvenientes: et Apostolos quidem adhuc quae sunt Judaeorum sentientes, annuntiasse Evangelium; se autem sinceriores, et prudentiores Apostolis esse. Unde et²² Marcion, et qui ab eo sunt, ad intercidendas conversi sunt Scripturas, quasdam quidem in totum non cognoscentes, secundum Lucam autem Evangelium et epistolas Pauli decurtantes, haec sola legitima esse dicunt, quae ipsi minoraverunt. Nos autem etiam ex his, quae adhuc apud eos custodiuntur, arguemus eos, donante Deo,²³ in altera conscriptione. Reliqui vero omnes falso scientiae nomine inflati, Scripturas quidem confitentur, interpretationes vero convertunt, quemadmodum ostendimus²⁴ in primo libro. Et quidem hi qui a Marcione sunt statim blasphemant fabricatorem, dicentes eum malorum²⁵ factorem, propositum initii sui tolerabiliorem habentes,²⁶ duos naturaliter dicentes Deos, distantes ab invicem, alterum quidem bonum, alterum autem malum: hi autem qui sunt a Valentino, nominibus honestius utentes, et Patrem, et Dominum, et Deum, hunc qui est fabricator, ostendentes, propositum sive sectam blasphemiosem habent, neque ab aliquo ex his, quae sunt intra Plenitudinem, Aeonibus dicentes eum emissum, sed ab ea labe, quae extra Pleroma expulsa est. Haec autem omnia contulit eis Scripturarum et dispositionis Dei ignorantia.²⁷ Nos et causam differentiae Testamentorum, et rursum unitatem et consonantiam ipsorum, in his quae deinceps futura sunt, referemus.

²¹ 'et putaverunt quid semetipsos,' Harv.

²² Marcion; for an account of Marcion's Gospel and Canon see Bleek's Introduction to the New Test. §§ 51-55, or Westcott on the Canon, Part I. cap. iv. § 9.

²³ in altera conscriptione; vid. Eus. v. 8, ἐπήγγελλται ὁ αὐτὸς ἐκ τῶν Μαρκίανος συγγραμμάτων ἀντιλέγειν αὐτῷ ἐν ἰδίῳ σπουδάσματι.

²⁴ in primo libro, i. e. capp. ix, xviii-xx. ²⁵ 'fabricatorem,' Harv.

²⁶ duos . . Deos; see the remarks of Tertullian, Contr. Marc. i. 2.

²⁷ nos, 'autem,' Harv.

13. Quoniam autem et Apostoli, et discentes ipsorum sic docebant, quemadmodum Ecclesia praedicat, et sic docentes perfecti fuerunt, propter quod et evocabuntur ad perfectum; Stephanus haec docens, adhuc cum super terram esset, vidit gloriam Dei, et Jesum ad dexteram, et dixit: *Ecce, video coelos* Act. vii. 56. *apertos, et* ²⁸ *Filium hominis ad dexteram adstantem Dei.* Et haec dixit, et lapidatus est, et sic perfectam doctrinam adimplevit, per omnia martyrii magistrum imitans, et postulans pro eis qui se interficiebant, et dicens: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Act. vii. 60. Sic erant perfecti, qui unum et eundem Deum, ab initio usque ad finem variis dispositionibus adsistentem humano generi, sciebant; quemadmodum ait Osee Propheta: *Ego visiones implevi,* Osee xii. 10. *et in manibus Prophetarum similatus sum.* Qui ergo usque ad mortem tradiderunt animas propter Evangelium Christi, quomodo poterant secundum insitam opinionem hominibus loqui? Quod ipsum si fecissent, non paterentur: sed quoniam contraria his, qui non assentiebant veritati, praedicabant, ideo et passi sunt. Manifestum est ergo, quoniam non derelinquebant veritatem, sed cum omni fiducia Judaeis et Graecis praedicabant: Judaeis quidem, Jesum eum qui ab ipsis crucifixus est, esse Filium Dei, judicem vivorum et mortuorum, a Patre accepisse aeternum Regnum in Israel, quemadmodum ostendimus; Graecis vero unum Deum qui omnia fecit, et hujus Filium Jesum Christum annuntiantes.

14. Manifestius autem hoc ostenditur ex Apostolorum epistola quam neque Judaeis, neque Graecis, ²⁹ sed his qui ex Gentibus in Christum credebant, confirmantes fidem ipsorum, miserunt. Cum enim descendissent quidam a Judaea in Antiochiam, in qua et primum omnium discipuli Domini, pro fide quam in Christo habebant, vocati sunt Christiani, et suaderent eis qui crediderant in Dominum, circumcidi, et reliqua secundum Legis observationem perficere; et ascendissent Paulus et Barnabas Hierosolymam ad alteros Apostolos propter

²⁸ 'filium hominis stantem a dexteris Dei,' Harv.

²⁹ sed his, 'sed ipsis,' Harv.

hanc quaestionem, et universa Ecclesia convenisset in unum, Petrus dixit eis: *Viri fratres, vos scitis quoniam a diebus antiquis in vobis Deus elegit, ut ex ore meo audirent Gentes verbum Evangelii, et crederent: et cordis inspector Deus testimonium perhibuit eis, dans eis Spiritum sanctum, sicut et nobis, et nihil discrevit inter nos et ipsos, emundans per fidem corda illorum. Nunc igitur quid tentatis Deum, imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos valuimus portare? Sed per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus nos posse salvari, quomodo et illi.* Post quem Jacobus dixit: *Viri fratres, Simon retulit, quemadmodum Deus excogitavit accipere ex Gentibus populum nomini suo. Et sic conveniunt sermones Prophetarum, sicut scriptum est: Post haec revertar, et reaedificabo tabernaculum David quod cecidit, et disturbata ejus aedificabo, et erigam illud, uti requirant reliqui hominum Dominum, et omnes gentes, in quibus invocatum est nomen meum super eos, dicit Dominus, faciens haec. Cognitum a saeculo est Deo opus ejus: propterea ego secundum me judico, non molestari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum; sed praecipendum eis, uti abstineant a vanitatibus idolorum, et a fornicatione, et a sanguine: et quaecumque nolunt sibi fieri, aliis ne faciant.* Et cum haec dicta essent, et omnes consensissent, scripserunt eis sic: *Apostoli et Presbyteri fratres, his qui sunt in Antiochia, et Syria, et Cilicia, fratribus ex Gentibus, salutem. Quoniam audivimus, quia ex nobis quidam exeuntes turbaverunt vos sermonibus, destruentes animas vestras, quibus non praecepimus, dicentes: Circumcidimini et servate Legem; placuit nobis convenientibus in unum, electos viros mittere ad vos cum dilectissimis nostris Barnaba et Paulo, hominibus qui tradiderunt animam suam pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Misimus igitur Judam et Silam, et ipsos per sermonem annuntiantes nostram sententiam. Placuit enim sancto Spiritui, et nobis, nullum amplius vobis pondus imponere, quam haec, quae sunt necessaria: ut abstineatis ab idolothytis, et sanguine, et fornicatione: et quaecumque non vultis fieri vobis, aliis ne faciat: a quibus custodientes vos ipsos, bene agetis, ambulantes in Spiritu sancto. Manifestum est igitur ex his omnibus,*

Act. xv. 7,
seqq.

Act. xv. 13,
seqq.

Amos ix. 11,
12.

Act. xv. 23,
seqq.

quoniam non alterum Patrem esse docebant, sed libertatis novum Testamentum dabant his, qui nove in Deum per Spiritum sanctum credebant. Ipsi autem ex eo quod quaerent: An oporteret circumcidi adhuc discipulos nec ne? manifeste ostenderunt, non habuisse se alterius Dei contemplationem.

15. Caeterum non talem timorem circa primum habuissent Testamentum, ut nec cum Ethnicis quidem convesci vellent. Nam et Petrus, quamvis ad catechizandos eos missus esset, et tali visione conterritus fuisset, cum timore tamen multo locutus est ad eos, dicens: *Ipsi scitis quoniam non est fas viro* Act. x. 28, *Judaeo* ³⁰*adjungi, aut convenire cum allophylo: mihi autem Deus ²⁹*ostendit, neminem communem, aut immundum dicere hominem: quapropter sine contradictione veni;**

διὰ τῶν λόγων τούτων σημαίνων, ὅτι οὐκ ἂν ἐπεπόρευτο πρὸς αὐτοὺς, εἰ μὴ κεκέλευστο. ἴσως γὰρ οὐδὲ τὸ βάπτισμα οὕτως εὐχερῶς ἔδωκεν αὐτοῖς, εἰ μὴ, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐπαπαύοντος αὐτοῖς, προφητεύοντας αὐτοὺς ἀκηκόει. Καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγε· Μήτις τὸ ὕδωρ κωλύσαι δύναται [τοῦ μὴ βαπτισθῆναι] τούτους, οὔτινες τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον, ὡς καὶ ἡμεῖς; πείθων ἅμα τοὺς συμπαρόντας, καὶ σημαίνων, ὅτι εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς ³¹ἀναπέπαυτο, ἦν ὁ κωλύων αὐτοὺς τοῦ βαπτίσματος.

his sermonibus significans, quoniam non abisset ad eos, nisi jussus fuisset. Sic aequè ne Baptisma quidem facile dedisset, nisi, Spiritu sancto requiescente super eos, prophetantes eos audisset. Et propter hoc dixit: ³²*Numquid aliquis aquam* Act. x. 47. *velare potest ad baptizandum hos, qui Spiritum sanctum acceperunt, quemadmodum et nos?* Suadens simul his, qui secum erant, et significans, quoniam nisi Spiritus sanctus super eos requievisset, existeret qui eos prohiberet a Baptismate.

Hi autem qui circa Jacobum Apostoli, Gentibus quidem

³⁰ adjungi, 'conjugi,' Harv.

³¹ ἀναπέπαυτο, ἐπαναπέπαυτο, Harv.

³² numquid aliquis, 'num quis,' Harv.

libere agere permittebant, concedentes nos Spiritui Dei. Ipsi vero eundem scientes Deum, perseverabant in pristinis observationibus: ita ut et Petrus quoque, timens ne culparetur ab ipsis, ante manducans cum Gentibus, propter visionem, et propter Spiritum qui requieverat super eos; cum tamen advenissent quidam ab Jacobo, separavit se, et non manducavit cum eis. Hoc ipsum autem dixit Paulus et Barnabam fecisse. Sic Apostoli, quos universi actus, et universae doctrinae Dominus testes fecit, (ubique enim simul cum eo adistentes inveniuntur Petrus et Jacobus et Joannes;) religiose agebant circa dispositionem Legis, quae est secundum Moysen, ab uno et eodem significantes esse Deo. Quod quidem non fecissent secundum quae praediximus, si praeter eum qui Legis dispositionem fecit, alterum Patrem a Domino didicissent.

Gal. ii. 12
13.

CHAPTER XIII.

According to the teaching of St. Paul and Christ, all the Apostles knew the truth. The knowledge of the truth was not confined to St. Paul only. According to St. Luke's account he conferred with the other Apostles at Jerusalem.

I. ¹ Eos autem qui dicunt, solum Paulum veritatem cognovisse, cui per revelationem manifestatum est mysterium, ipse Paulus convincat eos, dicens, unum et ipsum Deum operatum Petro in Apostolatum circumcisionis, et sibi in Gentes. Ipsi ergo Dei Petrus erat Apostolus, cujus et Paulus: et quem Petrus in circumcisione annuntiabat Deum, et Dei Filium, hunc et Paulus in Gentes. ² Neque enim solum Paulum salvare venit Dominus noster; nec sic pauper Deus, ut unum solum haberet Apostolum, qui dispositionem Filii sui cognosceret. Et Paulus autem dicens: *Quam speciosi pedes evangelizantium bona, evangelizantium pacem!* manifestum ³ fecit, quoniam non unus, sed

Gal. ii. 8.

Rom. x. 15.

¹ eos autem, i. e. the Marcionites.

² 'neque enim ut solum Paulum salvaret,' Harv.

³ 'facit,' Harv.

plures erant, qui veritatem evangelizabant. Et rursus in ea epistola, quae est ad Corinthios, cum praedixisset omnes qui ⁴Deum post resurrectionem viderunt, intulit: *Sive autem ego,* 1 Cor. xv. 11. *sive illi, sic annuntiamus, et sic credidistis:* unam et eandem praedicationem confitens omnium eorum, qui ⁴Deum viderunt post resurrectionem a mortuis.

2. Et Dominus autem Philippo volenti Patrem videre, respondit: *Tanto tempore vobiscum sum, et me non cognovisti?* Joan. xiv. 7, 9, 10. *Philippe, qui videt me, videt et Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem? Ego enim in Patre, et Pater in me; et a modo cognovistis eum, et vidistis.* Quibus ergo Dominus testimonium dixit, quoniam et cognoverunt in ipso, et viderunt Patrem, (Pater autem veritas;) hos dicere non cognovisse veritatem, est hominum falsa testantium, et eorum qui alienati sunt a Christi doctrina. Ad quid enim mittebat Dominus duodecim Apostolos *ad oves quae perierant domus Israel,* si Matt. x. 6. veritatem non cognoverunt? Quomodo ⁵autem septuaginta praedicabant, nisi ipsi prius ⁶virtutem praedicationis cognovissent? Aut quomodo Petrus ignorare potuit, cui Dominus testimonium dedit, quoniam caro et sanguis non revelavit ei, Matt. xvi. 17. sed Pater qui in coelis est? ⁷Sicut ergo *Paulus Apostolus non* Gal. i. 1. *ab hominibus, neque per hominem, sed per* ⁸*Jesum, et Deum Patrem;* Filio quidem adducente eos ad Patrem, Patre vero revelante eis Filium.

3. Quoniam autem his, qui ad Apostolos vocaverunt eum de quaestione, acquievit Paulus, et ascendit ad eos cum Barnaba in Hierosolymam, non sine causa, sed ut ab ipsis libertas Gentilium confirmaretur, ipse ait in ea quae ad Galatas est epistola: *Deinde post XIV annos* ⁹*ascendi Hierosolymam cum* Gal. ii. 1, 2. *Barnaba, assumens et Titum. Ascendi autem secundum revelationem, et contuli cum eis Evangelium, quod praedico inter Gentes.*

⁴ See Harvey's note. ⁵ autem, 'et,' Harv. ⁶ 'veritatem,' Harv.

⁷ sicut ergo. The apodosis is missing. After 'Patrem' supply 'ita etiam caeteri Apostoli.' See however Harvey's note.

⁸ 'Jesum Christum,' Harv. ⁹ ascendi, 'in,' Harv.

Et iterum ait: *Ad horam cessimus subjectioni, uti veritas Evangelii perseveret apud vos.* Si quis igitur diligenter ex Actibus Apostolorum scrutetur tempus, de quo scriptum est, ¹⁰ *Ascendi Hierosolymam,* propter praedictam quaestionem, inveniet eos, qui praedicti sunt a Paulo, annos concurrentes. Sic est consonans, et velut eadem, tam Pauli annuntiatio, quam et Lucae de Apostolis testificatio.

CHAPTER XIV.

If St. Paul possessed a knowledge of deeper mysteries than the other Apostles, St. Luke must have known these, for he was St. Paul's companion. St. Luke wrote what St. Paul taught him; and St. Paul, like the other Apostles, taught what he knew. Neither St. Paul nor St. Luke taught with reserve [nemini invidens]. To reject St. Luke is to reject a large part of the Gospel. Heretics must not pick and choose what to accept and what to reject.

I. QUONIAM autem is Lucas inseparabilis fuit a Paulo, et cooperarius ejus in Evangelio, ipse facit manifestum, non glorians, sed ab ipsa productus veritate. Separatis enim, inquit, a Paulo, et Barnaba, et Joanne, qui vocabatur Marcus, et cum navigassent Cyprum, *nos venimus in Troadem*: et cum vidisset Paulus per somnium virum Macedonem, dicentem: *Veniens in Macedoniam opitulare nobis, Paule*; statim, ait, *quaesivimus proficisci in Macedoniam, intelligentes quoniam provocavit nos Dominus evangelizare eis.* *Navigantes igitur a Troade, direximus navigium in Samothracen*: et deinceps reliquum omnem ipsorum usque ad Philippos adventum diligenter significat, et quemadmodum primum sermonem loquuti sunt: *Sedentes enim,* inquit, *loquuti sumus mulieribus quae convenerant*: et quinam crediderunt, et quam multi. Et iterum ait: *Nos autem navigavimus post dies azymorum a Philippis, et venimus Troadem, ubi et commorati sumus diebus septem.* Et reliqua omnia ex ordine cum Paulo refert, omni diligentia demonstrans et loca, et civitates, et quantitatem dierum, quoadusque Hierosolymam ascenderent: et quae illic contigerint Paulo, quemadmodum vinctus

¹⁰ 'ascendisse,' Harv.

Act. xv. 39.

Act. xvi. 8,
seqq.

Act. xvi. 13.

Act. xx. 6.

Act. xxi. 1,
seqq.

Romam missus est, et nomen Centurionis qui suscepit eum, Act. xxvii. 1.
 et parasema navium, et quemadmodum naufragium fecerunt, et Act. xxviii. 1.
 in qua liberati sunt insula, et quemadmodum humanitatem ibi
 perceperunt, Paulo curante Principem ipsius insulae, et quem-
 admodum inde Puteolos navigaverunt, et inde Romam per-
 venerunt, et quanto tempore Romae commorati sunt. Omnibus
 his cum adesset Lucas, diligenter conscripsit ea, uti neque
 mendax, neque elatus deprehendi possit, eo quod omnia haec
 constarent, et seniore eum esse omnibus qui nunc aliud
 docent, neque ignorare veritatem. Quoniam non solum pro-
 sequutor, sed et cooperarius fuerit Apostolorum, maxime autem
 Pauli, et ipse autem Paulus manifestavit in epistolis, dicens:
Demas me dereliquit, et ¹ abiit Thessalonicam, Crescens in Gala- 2 Tim. iv. 10,
tiam, Titus in Dalmatiam: Lucas est mecum solus. 11.
 Unde ostendit quod semper junctus ei, et inseparabilis fuerit ab eo.
 Et iterum in ² epistola quae est ad Colossenses, ait: *Salutat vos* Coloss. iv. 14.
Lucas medicus dilectus. Si autem Lucas quidem, qui semper
 cum Paulo praedicavit, et dilectus ab eo est dictus, et cum eo
 evangelizavit, et creditus est referre nobis Evangelium, nihil
 aliud ab eo didicit, sicut ex verbis ejus ostensum est; quem-
 admodum hi qui nunquam Paulo adjuncti fuerunt, gloriantur
 abscondita et inenarrabilia didicisse sacramenta?

2. Quoniam autem Paulus simpliciter quae sciebat, haec et
 docuit, non solum eos qui cum eo erant, verum omnes audien-
 tes se, ipse facit manifestum. In Mileto enim convocatis
 Episcopis et Presbyteris, qui erant ab Epheso, et a reliquis Act. xx. 17,
 proximis civitatibus, quoniam ipse festinaret Hierosolymis Pen- seqq.
 tecosten agere, multa testificans eis, et dicens quae ³ oportet ei
 Hierosolymis evenire, adjecit: *Scio quoniam jam non videbitis* Act. xx. 25,
faciem meam: testificor igitur vobis hac die, quoniam mundus sum seqq.
a sanguine omnium. Non enim subtraxi, uti non annuntiarem
vobis omnem sententiam Dei. Attendite igitur et vobis, et omni
gregi, in quo vos Spiritus sanctus praeposuit Episcopos, regere
Ecclesiam Domini, quam sibi constituit per sanguinem suum.

¹ 'abiit in Thessalonicam,' Harv.² 'in ea' epistola, Harv.³ 'oporteret,' Harv.

⁴ Act. xx. 29,
30.

Deinde significans futuros malos doctores, dixit: *Ego scio, quoniam advenient post discessum meum lupi graves ad vos, non parcentes gregi. Et ex vobisipsis exsurgent viri loquentes perversa, uti convertant discipulos post se. Non subtraxi, inquit, uti non annuntiarem omnem sententiam Dei vobis.* Sic Apostoli simpliciter, et nemini invidentes, quae didicerant ipsi a Domino, haec omnibus tradebant. Sic igitur et Lucas nemini invidens, ea quae ab eis didicerat, tradidit nobis, sicut ipse testificatur dicens: *Quemadmodum tradiderunt nobis qui ab initio contemplatores, et ministri fuerunt verbi.*

Luc. i. 2.

3. Si autem quis refutet Lucam, quasi non cognoverit veritatem, manifestus erit projiciens Evangelium, cujus dignatur esse discipulus. Plurima enim et magis necessaria Evangelii per hunc cognovimus, sicut Joannis generationem, et de Zacharia historiam, et adventum Angeli ad Mariam, et exclamationem Elizabeth, et Angelorum ad pastores descensum, et ea quae ab illis dicta sunt, et Annae et Simeonis de Christo testimonium, et quod duodecim annorum in Hierusalem relictus sit, et Baptismum Joannis, et quot annorum Dominus baptizatus sit, et quia in quintodecimo anno Tiberii Caesaris. Et in magisterio illud quod ad divites dictum est: *Vae vobis, divites, quoniam percipitis consolationem vestram: et, vae vobis qui satiati estis, quoniam esurietis; et qui ridetis nunc, quia plorabitis: et, vae vobis cum benedixerint vos homines omnes. Secundum haec enim faciebant et pseudo-prophetis patres vestri.* Et omnia hujusmodi per solum Lucam cognovimus, et plurimos actus Domini

Luc. vi. 24,
seqq.

Luc. v. 6.

Luc. xiii. 11,
seqq.
Luc. xiv. 2,
8, 13.

Luc. xi. 5.

per hunc didicimus, quibus et omnes utuntur: ut ⁴ multitudinem piscium, quam concluderunt hi qui cum Petro erant, jubente Domino ut mitterent retia: et illa quae per octodecim annos passa, curata fuerat mulier die sabbatorum: et de hydropico, quem curavit Dominus die sabbatorum, et quemadmodum disputavit quod curavit in hac die: et quemadmodum docuit discipulos primos discubitus non appetere: et quoniam pauperes et debiles vocare oportet, qui non habent retribuere. ⁵ Et qui pulsat nocte sumere panes, et propter instantiam importunitatis sumit:

⁴ ut, 'et,' Harv.

⁵ et qui pulsat, 'pulsavit,' Harv.

et quoniam apud Pharisaeum recumbente eo, peccatrix mulier Luc. vii. 36. osculabatur pedes ejus, et unguento ungebat, et quaecumque propter eam dixit ad Simonem Dominus de duobus debitoribus: et de parabola divitis illius qui recludit quae ei nata fuerant, cui et dictum est: *In hac nocte expostulabunt animam tuam a te: quae autem praeparasti, cujus erunt?* similiter autem et divitis qui vestiebatur purpura, et jocundabatur nitide: et ege- Luc. xvi. 19. num Lazarum: et eam quam ad discentes suos dixit respon- Luc. xvii. 5. sionem, quando dixerunt ei: *Adjice nobis fidem:* et eam quae Luc. xix. 5. ad Zacchaeum publicanum facta est, confabulationem: et de Luc. xviii. 9. Pharisaeo et ⁶ de Publicano, qui simul adorabant in Templo. Et Luc. xvii. 12. de decem leprosis, quos simul emundavit in via: et quoniam de Luc. xiv. 21. vicis et plateis claudos, et luscis jussit colligi ad nuptias: et Luc. xviii. 2. parabolam judicis qui Deum non timebat, quem instantia viduae Luc. xiii. 6. fecit ut vindicaret eam. Et de arbore fici, quae erat in vinea, Luc. xxiv. 27. quae non faciebat fructum. Et alia multa sunt, quae inveniri possunt a solo Luca dicta esse, quibus et Marcion, et Valentinus utuntur. Et super haec omnia, post resurrectionem, in via ad discipulos suos quae loquutus est, et quemadmodum cognoverunt eum in fractione panis.

4. Necessae est igitur et reliqua quae ab eo dicta sunt, recipere eos, aut et his renuntiare. Non enim conceditur eis, ab his qui sensum habent, quaedam quidem recipere ex his quae a Luca dicta sunt, quasi sint veritatis; quaedam vero refutare, quasi non cognovisset veritatem. Et si quidem refutaverint hi qui a Marcione sunt, non habebunt Evangelium: (hoc enim quod est secundum Lucam, quemadmodum praediximus, decurtantes, gloriantur se habere Evangelium:) hi vero qui a Valentino sunt, cessabunt a plurimo vaniloquio suo: (ex hoc enim multas occasiones subtililoquii sui acceperunt, interpretari audentes male, quae ab hoc bene sunt dicta;) si autem et reliqua suscipere cogentur, intendentes perfecto Evangelio, et Apostolorum doctrinae, oportet eos poenitentiam agere, ut salvari a periculo possint.

⁶ de, om. Harv.

CHAPTER XV.

Those who admit St. Luke cannot reject St. Paul. The Gnostics are re-proved for their perversions of the truth, and for their reserve in teaching, which is contrary to the Spirit of the Gospel.

1. EADEM autem dicimus iterum et ¹ his, qui Paulum Apostolum non cognoscunt, quoniam aut reliquis verbis Evangelii, quae per solum Lucam in nostram venerunt agnitionem, renuntiare debent, et non uti eis; aut si illa recipiunt omnia, habent necessitatem recipere etiam eam testificationem, quae est de Paulo, dicente ipso, primum quidem Dominum ei de coelo locutum: *Saule, Saule, quid me persequeris? Ego sum Jesus Christus, quem tu persequeris*: deinde Ananiae, de eo ² dicentem: *Vade, quoniam vas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum in gentibus, et Regibus, et filiis Israel. Ego enim demonstrabo ei ex ipso, quanta oporteat eum pati propter nomen meum.* Qui igitur non recipiunt eum qui sit electus a Deo ad hoc, ut fiducialiter portet nomen ejus, quod sit missus ad quas praediximus gentes, electionem Domini contemnunt, et seipsos segregant ab Apostolorum conventu. Neque enim contendere possunt Paulum non esse Apostolum, quando in hoc sit electus: neque Lucam mendacem esse possunt ostendere, veritatem nobis cum omni diligentia annuntiantem. Fortassis enim et propter hoc operatus est Deus plurima Evangelii ostendi per Lucam, quibus necesse haberent omnes uti: ut sequenti testificationi ejus, quam habet de actibus et doctrina Apostolorum, omnes sequentes, et regulam veritatis inadulteratam habentes, salvari possint. Igitur testificatio ejus vera, et doctrinam Apostolorum manifesta, et firma, et nihil subtrahens, neque alia quidem in abscondito, alia vero in manifesto docentium.

2. Hoc enim fictorum, et prave seducentium, et hypocritarum est molimen, quemadmodum faciunt hi, qui a Valentino sunt. Hi enim ad multitudinem, propter eos qui sunt ab Ecclesia, quos

¹ his; the Ebionites, of-whom see I. xxvi. 2.

² 'dicente,' Harv.

Act. ix. 4, 5.

Act. ix. 15,
16.

³ communes Ecclesiasticos ipsi dicunt, inferunt sermones, per quos capiunt simplices, et illiciunt eos, simulantes nostrum tractatum, ut saepius audiant; ⁴ qui etiam ⁵ queruntur de nobis, quod cum similia nobiscum sentiant, sine causa abstinence nos a communicatione eorum, et cum eadem dicant, et eandem habeant doctrinam, vocemus illos haereticos: et cum dejecerint aliquos a fide per quaestiones, quae fiunt ab eis, et non contradicentes auditores suos fecerint, his separatim inenarrabile Plenitudinis suae enarrant mysterium. Decipiuntur autem omnes, qui quod est in verbis verisimile, se putant posse ⁶ discernere a veritate. Suavior enim et verisimilis est, et exquirens fucos error: sine fuco autem est veritas, et propter hoc pueris credita est. Et si aliquis quidem ex his qui audiunt eos, quaerat solutiones, vel contradicat eis, hunc quasi non capientem veritatem, et non habentem de superioribus a Matre sua semen affirmantes, in totum nihil dicunt ei, mediarum partium dicentes esse illum, hoc est, psychicorum. Si autem aliquis, quasi parvam ovem, deditum semetipsum ipsis praebeat, ⁷ imitatione illorum et redemptionem illorum consecutus; est inflatus iste talis, neque in coelo, neque in terra putat se esse, sed intra Pleroma introisse, et complexum jam Angelum suum; cum institorio, et supercilio incedit, gallinacei elationem habens. Sunt autem apud eos, qui dicunt, oportere bonam conversationem assequi eum hominem, qui sit desuper ⁸ adveniens: propter hoc et fingunt quodam supercilio gravitatem. Plurimi autem et contemptores facti, quasi jam perfecti, sine reverentia, et in contemptu viventes, semetipsos spiritales vocant, et se nosse jam dicunt eum, qui sit intra Pleroma ipsorum, refrigerii locum.

³ 'communes et ecclesiasticos,' Harv. As the text stands the words can only mean 'common church-people.' Harvey takes 'Ecclesiasticos' to be an interpretation of 'communes' = καθολικούς. On the origin of the use of the word 'Catholicus,' see Harvey's note.

⁴ qui etiam, 'qui et jam,' Harv. ⁵ queruntur, 'quaeruntur,' Harv.

⁶ discernere, 'discere,' Harv.

⁷ 'imitationem,' Harv.

⁸ adveniens, 'veniens,' Harv.

3. Nos autem revertamur ad eundem tractatum. Cum enim declaratum sit manifeste, quoniam neminem alium Deum vocaverunt, vel Dominum nominaverunt, qui veritatis fuerunt praedicatores, et Apostoli libertatis, nisi solum verum Deum Patrem et Verbum ejus, qui in omnibus principatum habet; manifeste erit ostensum, Factorem coeli et terrae, ⁹qui loquutus sit cum Moyse, et Legis dispositionem ei dederit, qui convocaverit patres, Dominum Deum confiteri eos, et alterum neminem nosse. Manifesta igitur et Apostolorum, et discentium eorum ex verbis ipsorum, de Deo facta est sententia.

CHAPTER XVI.

The Gnostic theory requires four Christs. St. Matthew and St. John speak of one and the same Christ, Who is truly God and truly Man. St. Paul speaks of one Christ Who is both Son of God and Son of David. St. Mark, the angel Gabriel, David, Simeon, the Shepherds, the Magi, John Baptist when unborn, bore testimony to Christ the Lord. Jesus Who was born, and Who suffered, was the Son of God. Those, therefore, who divide Christ are inconsistent in their teaching. There is only one God, and one Christ. Those who teach several Christs and several Fathers are inwardly ravening wolves. St. Irenaeus repeats that St. Paul knew only of one Christ.

1. QUONIAM autem ¹sunt qui dicunt, Jesum quidem receptaculum Christi fuisse, in quem desuper quasi columbam descendisse Christum, et cum indicasset innominabilem Patrem, incomprehensibiliter et invisibiliter intrasse in Pleroma: (non enim solum ab hominibus, sed ne ab his quidem, quae in coelo sunt, Potestatibus et Virtutibus apprehensum eum;) et esse quidem filium Jesum, patrem vero Christum, et Christi Patrem, Deum: ²alii vero putative eum passum, naturaliter impassibilem existentem: qui autem a Valentino sunt, Jesum quidem, qui sit ex dispositione, ipsum esse qui per Mariam transierit, in quem illum de superiori Salvatorem descendisse, quem et

⁹ 'et qui,' Harv.

¹ sunt qui dicunt, i. e. Cerinthus, of whom see above, I. xxvi. 1.

² alii vero, Basilides; see above, I. xxiv. 3.

Christum dici, quoniam omnium qui emisissent eum, haberet vocabula: participasse autem cum eo, qui esset ex dispositione, de sua virtute et de suo nomine, ut mors per hunc evacuaretur, cognosceretur autem Pater per eum Salvatorem quidem qui desuper descendisset, quem et ipsum receptaculum Christi et universae Plenitudinis esse dicunt, lingua quidem unum Christum Jesum confitentes, divisi vero sententia: (etenim haec est ipsorum regula, quemadmodum praediximus, ut alterum quidem Christum fuisse dicant, qui ab Unigenito ad correctionem Plenitudinis praemissus ³est; alterum vero Salvatorem esse in glorificationem Patris missum; alterum vero ex dispositione, quem et passum dicunt, ⁴recurrente in Pleroma Salvatore, qui Christum portabat:) necesse habemus, universam Apostolorum de Domino nostro Jesu Christo sententiam adhibere, et ostendere, eos non solum nihil tale sensisse de eo, verum amplius et significasse per Spiritum sanctum, qui inciperent talia docere, summissi a Satana, uti quorundam fidem everterent, et abstraherent eos a vita.

2. Et quoniam Joannes unum et eundem novit Verbum Dei, et hunc esse Unigenitum, et hunc incarnatum esse pro salute nostra, Jesum Christum Dominum nostrum, sufficienter ex ipsius Joannis sermone demonstravimus. Sed et Matthaeus unum et eundem Jesum Christum cognoscens, eam quae est secundum hominem generationem ejus ex Virgine exponens, sicut promisit Deus David, ex fructu ventris ejus excitaturum se aeternum Regem, multo prius Abrahae eandem faciens promissionem, ait: *Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abraham.* Dehinc ut liberaret mentem nostram a suspitione, quae est circa Joseph, ait: *Christi autem generatio sic erat.* *Cum esset desponsata mater ejus Joseph, priusquam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto.* Dehinc cum Joseph cogitaret dimittere Mariam, quoniam praegnans erat, adistentem ei ⁵Angelum Dei, dicentem: *Ne timueris assumere Mariam conjugem tuam: quod enim habet in utero, de Spiritu sancto est.*

Psal. cxxxii.
11.

Matt. i. 1.

Matt. i. 18,
seqq.

³ est, om. Harv.

⁴ 'recurrentem in Pleroma Salvatore,' Harv.

⁵ 'Angelum Dei, et dicentem,' Harv.

*Pariet autem Filium, et vocabis nomen ejus Jesum: hic enim salvabit populum suum a peccatis suis. Hoc autem factum est, ut impleretur quod dictum est a Domino per Prophetam: Ecce, virgo accipiet in utero, et pariet filium, et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est, Nobiscum Deus; manifeste significans, et eam promissionem, quae fuerat ad patres, ⁶impletam, ex virgine natum Filium Dei, et hunc ipsum esse Salvatorem Christum, quem Prophetae praedicaverunt: non, sicut ipsi dicunt, Jesum quidem ipsum esse, qui ex Maria sit natus, Christum vero qui desuper descendit. Caeterum potuerat dicere Matthaeus: *Jesu vero generatio sic erat*; sed praevidens Spiritus sanctus depravatores, et praemuniens contra fraudulentiam eorum, per Matthaeum ait: *Christi autem generatio sic erat*; et quoniam hic est *Emanuel*, ne forte tantum eum hominem putarem, (*non enim ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex voluntate Dei, Verbum caro factum est*;) neque alium quidem Jesum, alterum autem Christum suspicaremur fuisse, sed unum et eundem sciremus esse.*

Joan. i. 13,
14.

Rom. i. 1,
seqq.

3. Hoc ipsum interpretatus est Paulus, scribens ad Romanos: *Paulus Apostolus Jesu Christi, praedestinatus in Evangelium Dei, quod promisit per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem, qui praedestinatus est Filius Dei in virtute, per Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum, JESU CHRISTI Domini nostri.* Et iterum ad Romanos scribens de Israel, dicit:

Rom. ix. 5.

Quorum patres, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est Deus super omnes benedictus in saecula. Et iterum in epistola,

Gal. iv. 4, 5.

quae est ad Galatas, ait: *Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui sub Lege erant redimeret, ut adoptionem perciperemus; manifeste significans unum quidem Deum, qui per Prophetas promissionem de Filio fecerit; unum autem Jesum Christum Dominum nostrum, qui de semine David secundum eam generationem, quae est ex Maria; hunc destinatum Filium Dei Jesum Christum in virtute secundum Spiritum ⁷sanctitatis,*

⁶ 'adimpletam,' Harv.

⁷ sanctitatis, 'sanctificationis,' Harv.

ex resurrectione mortuorum, ut sit primogenitus mortuorum, quemadmodum et primogenitus in omni conditione; Filius Dei, hominis filius factus, ut per eum adoptionem percipiamus, portante homine et capiente, et complectente Filium Dei. Propter hoc et Marcus ait: *Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei, quemadmodum scriptum est in Prophetis: unum et eundem sciens Filium Dei Jesum Christum, qui a Prophetis annuntiatus est, qui ex fructu ventris David Emmanuel, magni consilii Patris nuntius, per quem oriri fecit Deus domui David Orientem et justum, et erexit ei cornu salutis, et suscitavit testimonium in Jacob, quemadmodum David causas generationis ejus disserens ait, et legem posuit in Israel, ut cognoscat generatio altera: filii qui nascentur ex his, et ipsi exsurgentes enarrabunt filiis suis, ut ponant in Deum spem suam, et praecepta ejus exquirant.* Et rursus Angelus evangelizans Mariae, ait: *Hic erit magnus, et Filius Altissimi vocabitur, et dabit ei Dominus thronum David patris sui;* eum qui sit Filius Altissimi, hunc eundem et David filium confitens. Cujus et David dispositionem adventus per Spiritum cognoscens, per quam dominans est omnium vivorum et mortuorum, Dominum eum confessus est, sedentem ad dextram Patris altissimi.

Marc. i. 1.

Esa. ix. 6.

Jerem.

xxxiii. 15.

Esa. xli. 2.

Luc. i. 69.

Psal.

lxxviii. 5,

6, 7.

Luc. i. 32.

Psal. cx. 1.

4. Et Simeon autem ille, qui responsum acceperat a Spiritu sancto, non visurum eum mortem, nisi prius videret Christum Jesum, hunc manibus accipiens Virginis primogenitum, benedixit Deum, et dixit: *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutare tuum: quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad revelationem gentium, et gloriam populi tui Israel;* infantem, quem in manibus portabat Jesum, natum ex Maria, ipsum confitens esse Christum Filium Dei, ⁹ lumen hominum, et gloriam ipsius Israel, et pacem et refrigerium eorum qui in dormitionem ierunt. Jam enim ¹⁰ spoliabat homines, auferens ignorantiam ipsorum, suam autem agnitionem eis donans, et

Luc. ii. 29,

seqq.

⁸ 'in,' Harv.⁹ lumen hominum, 'omnium,' Harv.¹⁰ 'exspoliabat,' Harv.

Esa. viii. 3.

dispartitionem faciens eorum qui cognoscebant eum, quem admodum Esaias: *Voca, inquit, nomen ejus, Velociter spolia, celeriter dispartire.* Haec sunt autem opera Christi. Ipse igitur erat Christus, quem portans Simeon benedicebat Altissimum; quem pastores cum vidissent, glorificabant Deum; quem Joannes, cum adhuc in ventre matris suae esset, et ille in vulva Mariae, Dominum cognoscens, exsultans salutabat; quem Magi videntes, et adorantes, et afferentes munera, quae praediximus, et substernentes semetipsos aeterno Regi, per alteram abierant viam, non jam per Assyriorum revertentes viam. *Priusquam enim cognosceret puer vocare patrem, aut matrem, accipiet virtutem Damasci, et spolia Samariae, contra Regem Assyriorum;* occulte quidem, sed ¹¹potenter manifestans, quoniam absconsa manu expugnabat Dominus Amalech. Propter hoc et pueros eripiebat, qui erant in domo David, bene sortiti illo tempore nasci, ut eos praemitteret in suum Regnum; ipse infans cum esset, infantes hominum martyres parans, propter Christum, qui in Bethlehem natus est Judae, in civitate David, interfectos secundum Scripturas.

Esa. viii. 4.

Luc. xxiv. 25.

Luc. xxiv.
44, seqq.

5. Propter quod et Dominus discipulis post resurrectionem dicebat: *O insensati, et tardi corde ad credendum in omnibus quae loquuti sunt Prophetarum! Nonne haec oportebat pati Christum, et introire in claritatem suam?* Et iterum ait eis: *Hi sunt sermones, quos loquutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, quoniam oportet impleri omnia scripta in Lege Moysi, et Prophetis, et Psalmis de me. Tunc adaperuit eorum sensum, ut intelligerent Scripturas, et dixit ad eos: Quoniam ¹²sic scriptum est, Christum pati, et resurgere a mortuis, et praedicari in ¹³nomine ejus remissionem peccatorum in omnes gentes.* Hic autem est, qui ex Maria natus est. *Oportet enim, inquit, Filium hominis multa pati, et reprobari, et crucifigi, et die tertio resurgere.* Non ergo alterum filium hominis novit Evangelium,

Marc. viii. 31.

¹¹ 'potenter omnia manifestans,' Harv.¹² 'sic scriptum est [et sic oportebat] Christus,' Harv.¹³ 'nominis ejus [poenitentiam in] remissionem,' Harv.

nisi hunc qui ex Maria, qui et passus est; sed neque Christum avolantem ante passionem ab Jesu: sed hunc qui natus est, Jesum Christum novit Dei Filium, et eundem hunc passum resurrexisse, quemadmodum Joannes Domini discipulus confirmat, dicens: *Haec autem scripta sunt, ut credatis quoniam Jesus* Joan. xx. 31. *est Filius Dei, et ut credentes vitam aeternam habeatis in nomine ejus;* providens has blasphemias regulas, quae dividunt Dominum, quantum ex ipsis attinet, ex altera et altera substantia dicentes eum factum. Propter quod et in epistola sua sic testificatus est nobis: *Filioli, novissima hora est, et quemad-* i Joan. ii. 18, seqq. *modum audistis quoniam Antichristus venit, nunc Antichristi multi facti sunt: unde cognoscimus quoniam novissima hora est. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifestarentur quoniam non sunt ex nobis. Cognoscite ergo quoniam omne mendacium extraneum est, et non est de veritate. Quis est mendax, nisi qui negat quoniam Jesus non est Christus? hic est Antichristus.*

6. Quia autem omnes, qui praedicti sunt, etsi lingua quidem confitentur unum Jesum Christum, semetipsos derident, aliud quidem sentientes, aliud vero dicentes; (etenim argumenta illorum varia, quemadmodum ostendimus;) alterum quidem passum, et natum hunc esse Christum annuntiant, et esse alterum eorum ¹⁴ Demiurgi, (autem) qui sit ex dispositione, vel eum qui sit ex Joseph, ¹⁵ quemque passibilem argumentantur; alterum vero eorum ab invisibilibus et inenarrabilibus descendisse, quem et invisibilem, et incomprehensibilem, et impassibilem esse confirmant, errantes a veritate, eo quod absistat sententia eorum ab eo qui est vere Deus: nescientes quoniam hujus Verbum unigenitus, qui semper humano generi adest, unitus et conspersus suo plasmati secundum placitum Patris, et caro factus, ipse est Jesus Christus Dominus noster, qui passus est pro nobis, et surrexit propter nos; et rursus venturus in gloria Patris, ad resuscitandum universam carnem, et ad ostensionem salutis, et regulam justii judicii ostendere omnibus, qui sub ipso

¹⁴ 'Demiurgi autem,' Harv.

¹⁵ 'quem et,' Harv.

facti sunt. Unus igitur Deus Pater, quemadmodum ostendimus, et unus Christus Jesus Dominus noster, veniens per universam dispositionem, et omnia in semetipsum recapitulans. In omnibus autem est et homo, plasmatio Dei: et hominem ergo in semetipsum recapitulans est, invisibilis visibilis factus, et incomprehensibilis factus comprehensibilis, et impassibilis passibilis, et Verbum homo, universa in semetipsum recapitulans: uti sicut in supercoelestibus, et spiritalibus, et invisibilibus princeps est Verbum Dei; sic et in visibilibus, et corporalibus principatum habeat, in semetipsum primatum assumens, et apponens semetipsum caput Ecclesiae, universa attrahat ad semetipsum apto in tempore.

7. Nihil enim incomptum atque intempestivum apud eum, quomodo nec incongruens est apud Patrem. Praecognita sunt enim ¹⁶ omnia a Patre, perficiuntur autem a Filio, sicut congruum et consequens est, apto tempore. Propter hoc properante Maria ad admirabile vini signum, et ante tempus volente participare ¹⁷ compendii poculo, Dominus repellens ejus intempestivam festinationem, dixit: *Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea*; exspectans eam horam quae est a Patre praecognita. Propter hoc cum saepe vellent eum homines apprehendere: *Nemo, inquit, immisit manus ei: nondum enim venerat hora apprehensionis*, nec tempus passionis, quod praecognitum fuerat a Patre; quemadmodum et Abacuc Propheta ait: *In eo cum appropinquarint anni, cognosceris, in adventu temporis ostenderis, in eo quod turbetur anima mea in ira, misericordiae tuae memoraberis*. Sed et Paulus ait: *Cum autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum*. Per quod manifestum est, quoniam omnia quae praecognita erant a Patre, ordine et tempore, et hora praecognita et apta perfecit Dominus noster, unus quidem et idem existens, dives autem et multus. Diviti enim et multae voluntati Patris deservit, cum sit ipse Salvator eorum qui salvantur, et Dominus eorum qui sunt sub dominio, et Deus

¹⁶ 'haec omnia,' Harv.

¹⁷ compendii poculo; cf. supr. xi. 5. The wine which was made by a shorter process than the usual course of nature.

Joan. ii. 4.

Joan. vii. 30.

Abac. iii. 2.

Galat. iv. 4.

eorum quae constituta sunt, et unigenitus Patris, et Christus qui praedicatus est, et Verbum Dei incarnatus, cum advenisset plenitudo temporis, in quo Filium hominis fieri oportebat filium Dei.

8. Igitur omnes extra dispositionem sunt, qui sub obtentu agnitionis alterum quidem Jesum intelligunt, alterum autem Christum, et alterum Unigenitum; (ab hoc autem ¹⁸rursum esse Verbum;) et alterum Salvatorem, quem etiam eorum qui in deminoratione facti sunt Aeones, emissionem esse dicunt hi qui sunt erroris discipuli: qui a foris quidem oves, (per eam enim quam habent extrinsecus loquelam, similes nobis apparent, eadem nobiscum loquentes;) intrinsecus vero lupi. Sententia enim eorum homicidialis, ¹⁹Deos quidem plures confingens, et Patres multos simulans; comminuens autem et per multa dividens Filium Dei: quos et Dominus nobis cavere praedixit, Matt. vii. 15. et discipulus ejus Joannes in praedicta epistola fugere eos praecepit dicens: *Multi seductores exierunt in hunc mundum, qui non* 2 Joan. 7, 8. *confitentur Jesum Christum in carne venisse. Hic est seductor et Antichristus. Videte eos, ne perdatis quod operati estis. Et rursus* 1 Joan. iv. 1, *in epistola ait: Multi pseudo-prophetae exierunt de saeculo. In* 2, 3. *hoc cognoscite Spiritum Dei. Omnis spiritus qui confitetur Jesum* Joan. i. 14. *Christum in carne venisse, ex Deo est. Et omnis spiritus* ²⁰*qui solvit Jesum, non est ex Deo, sed de Antichristo est. Haec autem similia sunt illi, quod in Evangelio dictum est, quoniam Verbum* Joan. i. 14. *caro factum est, et* ²¹*inhabitavit in nobis.*

Διὸ πάλιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ φησί: Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς, ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγένηται· ἓνα καὶ αὐτὸν εἰδὼς Ἰησοῦν Χριστὸν, ᾧ ἠκολούθησαν αἱ πύλαι τοῦ οὐρανοῦ, διὰ τὴν ἔνσαρκον

Propter quod rursus in epistola clamat: *Omnis qui credit quia* 1 Joan. v. 1. *Jesus est Christus, ex Deo natus est; unum et eundem sciens Jesum Christum, cui apertae sunt portae coeli, propter carnalem*

¹⁸ 'rursum est Verbum,' Harv. ¹⁹ Deos plures; vid. Cyr. Catech. vi. 17.

²⁰ 'qui solvit Jesum Christum,' Harv. This is the reading in the Vulgate.

²¹ 'habitavit,' Harv.

ἀνάληψιν αὐτοῦ· ὃς καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σαρκί, ἐν ἣ καὶ ἔπαθεν, ἐλεύσεται, τὴν δόξαν ἀποκαλύπτων τοῦ Πατρὸς.

ejus assumptionem: qui etiam in eadem carne in qua passus est, veniet, gloriam revelans Patris.

9. Et Paulus autem his consentiens, Romanos alloquens, ait :
 Rom. v. 17. *Multo magis hi, qui abundantiam gratiae et justitiae accipiunt in vitam, regnabunt per unum Jesum Christum.* Nescit ergo eum qui evolavit Christum a Jesu; neque eum novit Salvatorem qui sursum est, quem impassibilem dicunt. Si enim alter quidem passus est, alter autem impassibilis mansit; et alter quidem natus est, alter vero in eum, qui natus est, descendit, et rursus reliquit eum; non unus, sed duo monstrantur. Quoniam autem unum eum, et qui natus est, et qui passus est, Christum Jesum
 Rom. vi. 3, 4. novit Apostolus, in eadem epistola iterum dicit: *An ignoratis, quoniam quotquot baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ejus baptizati sumus? ut quemadmodum resurrexit Christus a mortuis, sic et nos in novitate vitae ambulemus.* Rursus autem significans Christum passum, et ipsum esse Filium Dei, qui pro nobis mortuus est, et sanguine suo redemit nos in praefinito tempore, ait:
 Rom. v. 6, seqq. *Ut quid enim Christus, cum adhuc essemus infirmi, secundum tempus pro impiis mortuus est? Commendat autem suam dilectionem Deus in nobis, quoniam cum adhuc essemus peccatores, pro nobis Christus mortuus est: multo magis justificati nunc in sanguine ejus, salvi erimus per ipsum ab ira. Si enim cum essemus inimici, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati, salvi erimus in vita ejus.* Hunc eundem qui apprehensus, et passus est, et effudit sanguinem suum pro nobis, hunc Christum, hunc Filium Dei manifestissime annuntians, qui etiam surrexit, et assumptus est in coelos, quemadmodum ipse ait:
 Rom. viii. 34. *Simul autem Christus mortuus est, immo ²² et resurrexit, qui est in dextera Dei.* Et iterum: *Scientes quoniam Christus resurgens a mortuis, jam non moritur.* (Praevidens enim et ipse per Spiritum subdivisiones malorum magistrorum, et omnem ipsorum occasionem dissensionis volens abscindere, ait quae praedicta

²² 'qui et,' Harv.

sunt:) *Si autem Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, Rom. viii. 11.*
²³*inhabitat in vobis; qui suscitavit Christum a mortuis, vivificabil et*
mortalia corpora vestra. Unum quod non exclamat ad eos, qui
volunt audire: ²⁴Nolite errare; unus et idem est Christus Jesus
Filius Dei, qui per passionem reconciliavit nos Deo, et resur-
rexit a mortuis, qui est in dextera Patris, et perfectus in omni-
bus: qui cum vapularet, non repercutiebat; qui cum pateretur, ¹ Pet. ii. 23.
non est ²⁵minutus; et cum tyrannidem pateretur, rogabat
Patrem ut ignosceret his qui se crucifixerant. Ipse enim vere
salvavit: ipse est ²⁶Verbum Dei, ipse unigenitus a Patre, Christus
Jesus Dominus noster.

CHAPTER XVII.

The Holy Ghost descended upon Jesus, not 'the Saviour' or 'Christ.' Jesus received the Spirit for Which David longed. From Him we receive the Spirit. He falls upon us as rain upon the parched earth, or as the dew upon Gideon's fleece. We must give no heed to the heretics. They give us gypsum and water to drink, instead of the milk of God.

I. ETENIM potuerunt dicere Apostoli, Christum descendisse Matt. iii. 16.
 in Jesum; aut illum superiorem Salvatorem, in eum qui sit
 dispositionis; aut illum qui est ab invisibilibus, in eum qui
 est Demiurgi: sed nihil quidem tale neque scierunt, neque
 dixerunt; si enim scissent, et dixissent utique: quod autem
 erat, hoc et dixerunt, Spiritum Dei sicut columbam descendisse
 in eum; hunc Spiritum, de quo ab Esaia dictum est: *Et requi-* Esa. xi. 2.
escet super eum Spiritus Dei; sicut praediximus. Et iterum:
Spiritus Domini super me, propter quod unxit me. Iste Spiritus, Esa. lxi. 1.
 de quo ait Dominus: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spi-* Matt. x. 20.
ritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Et iterum potestatem
 regenerationis in Deum dans discipulis, dicebat eis: *Euntes* Matt. xxviii.
docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et 19.
Spiritus sancti. Hunc enim promisit per Prophetas effundere Joel ii. 28, 29.
 in novissimis temporibus super servos et ancillas, ut prophetent:
 unde et in Filium Dei, filium hominis factum, descendit, cum

²³ 'habitat,' Harv.

²⁴ 'quoniam nolite,' Harv.

²⁵ minutus, 'minutus,' Harv.

²⁶ 'est enim,' Harv.

ipso assuescens habitare in genere humano, et requiescere in hominibus, et habitare in plasmate Dei, voluntatem Patris operans in ipsis, et renovans eos a vetustate in novitatem Christi.

Psal. li. 12.

Act. ii.

Joan. xvi. 7.

Joan. iv. 7.

Jud. vi. 37.

Esa. v. 6.

2. Hunc Spiritum petiit David humano generi, dicens: *Et Spiritu principali confirma me.* Quem et descendisse Lucas ait post ascensum Domini super discipulos in Pentecoste, habentem potestatem omnium gentium ad introitum vitae et ¹adapertionem novi Testamenti: unde et omnibus linguis conspirantes hymnum dicebant Deo, Spiritu ad unitatem redigente distantes tribus, et primitias omnium gentium offerente Patri. Unde et Dominus pollicitus est mittere se Paracletum, qui nos aptaret Deo. Sicut enim de arido tritico massa una fieri non potest sine humore, neque unus panis: ita nec nos multi unum fieri in Christo Jesu poteramus, sine aqua quae de coelo est. Et sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat: sic et nos, lignum aridum existentes primum, nunquam fructificaremus vitam, sine superna voluntaria pluvia. Corpora enim nostra per lavacrum illam, quae est ad incorruptionem, unitatem acceperunt: animae autem per Spiritum. Unde et utraque necessaria, cum utraque proficiunt in vitam Dei, miserante Domino nostro Samaritanae illi praevariatrici, quae in uno viro non mansit, sed fornicata est in multis nuptiis, et ostendente ei, et pollicente aquam vivam, ut ulterius non sitiret, neque occuparetur ad humectationem aquae laboriosae, habens in se potum salientem in vitam aeternam. ²Quod Dominus accipiens munus a Patre, ipse quoque his donavit qui ex ipso participantur, in universam terram mittens Spiritum Sanctum.

3. Hanc muneris gratiam praevidens Gedeon ille Israelita, quem elegit Deus, ut salvaret populum Israel de potentatu alienigenarum, demutavit petitionem, et super vellus lanae, in quo tantum primum ros fuerat, quod erat typus populi, ariditatem futuram prophetans; hoc est, non jam habituros eos a Deo Spiritum sanctum, sicut Esaias ait: *Et nubibus mandabo ne pluant super eam;* in omni autem terra fieri ros, quod est Spiritum

¹ 'ad apertionem,' Harv.

² quod Dominus, 'quam,' Harv.

tus Dei, qui descendit in Dominum, *spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et virtutis, spiritus scientiae et pietatis, spiritus timoris Dei*: quem ipsum iterum dedit Ecclesiae, in omnem terram mittens de coelis Paracletum, ubi et diabolus, tanquam fulgur, projectum ait Dominus. Quapropter necessarius nobis est ros Dei, ut non comburamur, neque infructuosi efficiamur, et ubi accusatorem habemus, illic habeamus et paracletum: commendante Domino Spiritui sancto suum hominem, qui inciderat in latrones, cui ipse misertus est, et ligavit vulnera ejus, dans duo denaria regalia, ut per Spiritum imaginem et inscriptionem Patris et Filii accipientes, fructificemus creditum nobis denarium, multiplicatum Domino annumerantes. Esa. xi. 2.
Luc. x. 18.

4. Τοῦ Πνεύματος οὖν κατελθόντος διὰ τὴν προωρισμένην οἰκονομίαν, καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μονογενοῦς, ὃς καὶ Λόγος ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, ἐλθόντος τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου, σαρκωθέντος ³ ἐν ἀνθρώπῳ, καὶ πᾶσαν τὴν κατὰ ἄνθρωπον οἰκονομίαν ἐκπληρώσαντος, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ, ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄντος, ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος μαρτυρεῖ, καὶ οἱ ἀπόστολοι ὁμολογοῦσι, καὶ οἱ προφῆται κηρύττουσι· ψευδεῖς ἀπεδείχθησαν πᾶσαι αἱ διδασκαλίαι τῶν τὰς ὀγδοάδας καὶ τετράδας καὶ δοκίσεις παρεξερηκότων,

4. Spiritu itaque descendente super praedictam dispositionem, et Filio Dei unigenito, qui et Verbum est Patris, veniente plenitudine temporis, incarnato in homine propter hominem, et omnem secundum hominem dispositionem implente Jesu Christo Domino nostro, uno et eodem existente, sicut et ipse Dominus testatur, et Apostoli confitentur, et Prophetae annuntiant; mendaces ostensae sunt universae doctrinae eorum, qui octonationes et quaternationes putativas adinvenerunt, et subdivisiones excogitaverunt: qui Spiritum quidem interimunt, alium autem Christum, et alium Jesum intelligunt, et non unum Christum, sed plures fuisse docent: et si unitos eos dixerint, iterum ostendunt eum quidem participasse passionem, hunc

³ ἐν ἀνθρώπῳ, 'adde δι' ἄνθρωπον,' Harv.

autem impassibilem perseverasse ; et hunc quidem ascendisse in Pleroma, hunc autem in medietate remansisse ; et hunc quidem in invisibilibus et innominabilibus epulari et oblectari, hunc autem assidere Demiurgo, evacuantem eum virtute. Unde oportebit et te, et omnes qui intendunt huic scripturae, et solliciti sunt pro sua salute, non, quum audiunt forinsecus eorum sermones, sponte succumbere. Similia enim loquentes fidelibus, sicut praediximus, non solum dissimilia sapiunt, sed et contraria, et per omnia plena blasphemii, per quae interficiunt eos, qui per similitudinem verborum dissimile affectionis eorum in se attrahunt venenum : sicut quis aquae mixtum gypsum dans pro lacte, seducat per similitudinem coloris, ⁴sicut quidam dixit superior nobis, de omnibus qui quolibet modo depravant quae sunt Dei, et adulterant veritatem. In Dei lacte gypsum male miscetur.

CHAPTER XVIII.

The same subject is continued. The Word existed before the Incarnation, but became Incarnate for our salvation. St. Paul knew of only one Christ, Emmanuel, Whose Name implies the Father, the Son, and the Holy Ghost. Christ taught that the Son of Man Who suffered was also the Son of God. He taught us to take up His Cross, therefore He must have really taken it up Himself. The honour of Martyrdom. Christ's sufferings were real, and not apparent. The Redeemer must be both God and Man, otherwise He could not free man from sin which the Law brought to light.

1. OSTENSO manifeste, quod in principio Verbum existens apud Deum, per quem omnia facta sunt, qui et semper aderat generi humano, hunc in novissimis temporibus secundum praefinitum tempus a Patre, unitum suo plasmati, passibilem hominem factum ; exclusa est omnis contradictio dicentium : Si ergo tunc natus est, non erat ergo ante Christus. Ostendimus enim,

⁴ sicut quidam dixit. St. Irenaeus cites here, as in his general preface, § 2, from some earlier writer. See Euseb. Hist. Eccl. v. 8, and cf. inf. xxiii. 3, 'quemadmodum ex veteribus quidam ait.'

quia non tunc coepit Filius Dei, existens semper apud Patrem ; sed quando incarnatus est, et homo factus, longam hominum expositionem in seipso recapitulavit, ¹ in compendio nobis salutem praestans, ut quod perdideramus in Adam, id est, secundum imaginem et similitudinem esse Dei, hoc in Christo Jesu reciperemus.

2. Quia enim non erat possibile, eum hominem, qui semel victus fuerat, et elisus per inobedientiam, replasmare, et obtinere bravium victoriae ; iterum autem impossibile erat, ut salutem perciperet, qui sub peccato ceciderat : utraque operatus est Filius, Verbum Dei existens, a Patre descendens, et incarnatus, et usque ad mortem descendens, et dispensationem consummans salutis nostrae, cui credere nos indubitate adhortans, iterum dicit : *Ne dixeris in corde tuo : Quis ascendit in coelum ?* Rom. x. 6, 7. *hoc est, Christum deducere. Aut, quis descendit in abyssum ? hoc est, Christum a mortuis liberare.* Deinde infert : *Quoniam si* Rom. x. 9. *confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et credideris in corde tuo, quoniam Deus illum excitavit a mortuis, salvus eris.* Et rationem reddidit ² propter quam haec fecit Verbum Dei, dicens : *In hoc enim Christus et vixit, et mortuus est, et resurrexit, ut* Rom. xiv. 9. *vivorum et mortuorum dominetur.* Et iterum ad Corinthios scribens ait : *Nos autem annuntiamus Christum Jesum crucifixum.* I Cor. i. 23. Et infert : *Calix benedictionis, quem benedicimus, nonne communi-* I Cor. x. 16. *catio sanguinis est Christi ?*

3. Quis est autem qui communicavit nobis de escis ? Utrum is qui ab illis affingitur sursum Christus, superextensus Horo, id est, fini, et formavit eorum Matrem : an vero qui ex virgine est Emmanuel, qui butyrum et mel manducavit, de quo ait Propheta : *Et homo est, et quis cognoscat eum ?* Hic idem a Paulo annuntiabatur : *Tradidi enim, inquit, vobis in primis, quoniam* I Cor. xv. 3. *Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum Scripturas, et* ⁴ *quoniam sepultus est, et resurrexit tertia die secundum Scripturas.*

Φανερόν οὖν, ὅτι Παῦλος ἄλλον Χριστὸν οὐκ οἶδεν, ἀλλ' ἢ
Manifestum est igitur, quoniam Paulus alterum Christum nescit,

¹ in compendio, cf. supr. xvi. 7.

² 'propter quam causam,' Harv.

Esai. vii.
14, 15.
Jer. xvii. 9.

I Cor. xv. 3.

τοῦτον τὸν καὶ παθόντα, καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα, καὶ γεννηθέντα, ὃν καὶ ἄνθρωπον λέγει. εἰπὼν γὰρ, εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, ἐπιφέρει, τὴν αἰτίαν ἀποδοῦς τῆς σαρκώσεως αὐτοῦ· ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις ἐκ νεκρῶν. καὶ πανταχοῦ ἐπὶ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς νεκρώσεως, τῷ τοῦ Χριστοῦ κέχρηται ὀνόματι, ὡς ἐπὶ τοῦ· μὴ τῷ βρώματί σου ἐκείνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. καὶ πάλιν, ἢνυὶ δὲ ἐν Χριστῷ, οἱ ποτὲ ὑμεῖς ὄντες μακρὰν, ἐγεννήθητε ἐγγύς, ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ. καὶ πάλιν, Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γὰρ, ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμᾶμενος ἐπὶ ξύλου.

nisi hunc solum, qui et passus est, et sepultus est, et resurrexit, qui et natus est, quem et hominem dixit. Cum enim dixisset:

1 Cor. xv. 12. *Si autem Christus annuntietur, quoniam a mortuis resurrexit;*

1 Cor. xv. 21. *intulit, rationem reddens incarnationis ejus: Quoniam per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. Et ubique in passione Domini nostri, et humanitate, et mortificatione ejus,*

Rom. xiv. 15. *Christi usus est nomine, quemadmodum in illo: Noli esca tua*

Ephes. ii. 13. *perdere illum, pro quo Christus mortuus est. Et iterum: Nunc autem in Christo vos, qui aliquando fuistis longe, facti estis*

Gal. iii. 13. *proximi in sanguine Christi. Et iterum: Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum; quoniam scrip-*

1 Cor. viii. 11. *tum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno. Et iterum: Et periet infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est;*

significans, quoniam non Christus impassibilis descendit in Jesum, sed ipse, Jesus Christus cum esset, passus est pro nobis, qui decubuit et resurrexit, qui descendit et ascendit, Filius Dei, filius hominis factus: quemadmodum et ipsum nomen significat. In Christi enim nomine subauditur qui unxit, et ipse qui unctus est, et ipsa unctio in qua unctus est. Et unxit quidem Pater, unctus est vero Filius, in Spiritu, qui est unctio; quemadmodum per Esaiam ait sermo: *Spiritus Dei super me, propter quod unxit me;* significans et ungentem

Esai. lxi. 1.

Patrem, et unctum Filium, et unctionem, qui est Spiritus.

4. Et ipse autem Dominus manifestum facit eum, qui est passus. Cum enim interrogasset discipulos: *Quem me homines dicunt esse filium hominis?* ^{Matt. xvi. 13, seqq.} ³ Petrus cum respondisset: *Tu es Christus Filius Dei vivi;* et cum laudatus esset ab eo, *Quoniam caro et sanguis non revelavit ei, sed Pater qui est in coelis;* manifestum fecit, quoniam filius hominis hic est Christus Filius Dei vivi: *Ex eo enim, inquit, coepit demonstrare discentibus, quoniam oportet illum Hierosolimam ire, et multa pati a sacerdotibus, et reprobari, et crucifigi, et tertia die resurgere.* ^{Matt. xvi. 21.} Ipse qui agnitus est a Petro Christus, qui eum beatum dixit, quoniam Pater ei revelavit Filium Dei vivi, dixit, semetipsum oportere multa pati et crucifigi: et tunc Petro increpavit, secundum opinionem hominum putanti eum esse Christum, et passionem ejus aversanti, et dixit discipulis: *Si quis vult post me venire, neget se, et tollat crucem suam, et sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvare, perdet illam: et qui eam perdidit propter me, salvabit eam.* ^{Matt. xvi. 24, 25.} Haec enim Christus manifeste dicebat, ipse existens Salvator eorum, qui propter suam confessionem in mortem traderentur, et perderent animas suas.

5. Si autem ipse non erat passurus, sed avolaret a Jesu, quid et adhortabatur discipulos tollere crucem, et sequi se, quam ipse non tollebat secundum ipsos, sed relinquebat dispositionem passionis? Quoniam enim non de agnitione superioris crucis dicit hoc, quemadmodum quidam audent exponere, sed de passione, quam oportebat illum pati, et ipsi discipuli ejus futurum erat ut paterentur, intulit: *Quicumque enim salvaverit animam suam, perdet eam: et qui perdidit, inveniet eam.* Et quoniam passuri erant discipuli ejus propter eum, dicebat Judaeis: *Ecce, mitto ad vos Prophetas, et sapientes, et doctores, et ex his interficietis et crucifigetis.* ^{Matt. xxiii. 34.} Et discipulis dicebat: *Ante Duces et Reges stabitis propter me, et ex vobis flagellabunt, et interficient, et persequentur a civitate in civitatem.* ^{Matt. x. 18, seqq.} Sciebat igitur

³ 'et Petrus cum respondisset,' Harv.

et eos qui persecutionem passuri essent, sciebat et eos qui flagellari, et occidi haberent propter eum. Et non altera de cruce, sed de passione, quam passurus esset ipse prior, post deinde discipuli ⁴ ejus, erat ergo sermo ejus, ⁵ adhortantis etiam illos: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: timete autem magis eum, qui habet potestatem, et corpus, et animam mittere in gehennam;* et servare eas quae essent ad eum confessiones. Etenim ipse confessurum se promittebat coram Patre ⁶ suo eos, qui confiterentur nomen suum coram hominibus; negaturum autem eos qui negarent eum, et confusurum qui confunderentur confessionem ejus. Et cum haec ita se habeant, ad tantam temeritatem progressi sunt quidam, ut etiam Martyres spernant, et vituperent eos qui propter Domini confessionem occiduntur, et sustinent omnia a Domino praedicta, et secundum hoc conantur vestigia assequi passionis Domini, ⁷ passibilis Martyres facti; quos et concedimus ipsis martyribus. Cum enim inquireretur sanguis eorum, et gloriam consequentur, tunc a Christo confundentur omnes qui inhonoraverunt eorum martyrium. Et ex hoc autem quod

Matt. x. 28. *Dominus in cruce dixerit: Pater,* ⁸ *remitte eis, non enim sciunt quid faciunt;* longanimitas, et patientia, et misericordia, et bonitas Christi ostenditur, ut et ipse pateretur, et ipse excusaret eos qui se male tractassent. Verbum enim Dei quod nobis

Matt. x. 32, seqq. *dixit: Diligite inimicos vestros, et orate pro eis qui vos oderunt;* ipse hoc fecit in cruce, in tantum diligens humanum genus, ut etiam pro his, qui se interficerent, postularet. Si quis autem,

Mar. viii. 38. *quasi duorum existentium, iudicium de his faciat, inveniatur multo melior, et patientior, et vere bonus, qui in vulneribus ipsis, et plagis, et reliquis quae in eum commiserunt, beneficus est, nec memor est in se commissae malitiae, eo qui avolavit, nec ullam injuriam neque opprobrium passus est.*

Luc. xxiii. 34.

Matt. v. 44.

⁴ 'ejus. Erat,' Harv.

⁵ adhortantis, 'adhortans,' Harv.

⁶ suo, om. Harv.

⁷ passibilis. Apparently to be taken with 'Domini.' The comma after 'Domini' should be removed.

⁸ 'dimitte,' Harv.

⁹ quasi duorum existentium. See note (2) on chapter i.

6. Hoc autem idem et illis occurrit, qui dicunt eum putative passum. Si enim non vere passus est, nulla gratia ei, cum nulla fuerit passio: et nos, cum incipiemus vere pati, seducens videbitur, adhortans nos vapulare, et alteram praeberē maxillam, si ipse illud non prior in veritate passus est: et quemadmodum illos seduxit, ut videretur eis ipse hoc quod non erat; et nos seducit, adhortans perferre ea, quae ipse non pertulit. Erimus autem et super magistrum, dum patimur et sustinemus, quae neque passus est neque sustinuit magister. Sed quoniam solus vere magister Dominus noster; et bonus vere Filius Dei, et patiens, Verbum Dei Patris filius hominis factus. Luctatus est enim, et vicit: erat enim homo pro patribus certans, et per obedientiam inobedientiam persolvens: alligavit enim fortem, et solvit infirmos, et salutem donavit plasmati suo, destruens peccatum. Est enim piissimus et misericors Dominus, et amans humanum genus.

7. * * * ἤνωσεν οὖν, καθὼς προέφαμεν, τὸν ἄνθρωπον τῷ Θεῷ. Εἰ γὰρ μὴ ἄνθρωπος ἐνίκησεν τὸν ἀντίπαλον τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἂν δικαίως ἐνικήθη ὁ ἐχθρός. Πάλιν τε, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο τὴν σωτηρίαν, οὐκ ἂν βεβαίως ἔσχομεν αὐτήν. Καὶ εἰ μὴ συνηνώθη ὁ ἄνθρωπος τῷ Θεῷ, οὐκ ἂν ἠδυνήθη μετασχεῖν τῆς ἀφθαρσίας. Ἔδει γὰρ τὸν μεσίτην Θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων, διὰ τῆς ἰδίας πρὸς ἑκατέρους οἰκειότητος, εἰς φιλίαν καὶ ὁμόνοιαν τοὺς ἀμφοτέρους συναγαγεῖν καὶ Θεῷ μὲν παραστήσαι τὸν ἄνθρωπον, ἀνθρώποις δὲ γνωρίσαι τὸν Θεόν.

7. Haerere itaque fecit et adunivit, quemadmodum praediximus, hominem Deo. Si enim homo non vicisset inimicum hominis, non juste victus esset inimicus. Rursus autem, nisi Deus donasset salutem, non firmiter haberemus eam. Et nisi homo conjunctus fuisset Deo, non potuisset particeps fieri incorruptibilitatis. Oportuerat enim Mediatorem Dei et hominum, per suam ad utrosque domesticitatem, in amicitiam et concordiam utrosque reducere, et facere, ut et Deus assumeret hominem, et homo se dederet Deo. Qua enim ratione filiorum

adoptionis ejus participes esse possemus, nisi per Filium eam, quae est ad ipsum, recepissemus ab eo communionem; nisi Verbum ejus communicasset nobis, caro factum? Quapropter et ¹⁰ per omnem venit aetatem, omnibus restituens eam, quae est ad Deum communionem. Igitur qui dicunt eum putative manifestatum, neque in carne natum, neque vere hominem factum, adhuc sub veteri sunt damnatione, advocacionem praebentes peccato, non devicta secundum eos morte, quae

Rom. v. 14. *regnavit ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem transgressionis Adae.* Veniens autem Lex, quae data est per Moysen, et testificans de peccato quoniam peccator est, regnum quidem ejus abstulit, latronem et non regem eum detegens, et homicidam eum ostendit: oneravit autem hominem, qui habebat peccatum in se, reum mortis ostendens eum. Spiritalis enim cum Lex esset, manifestavit tantummodo peccatum, non autem interemit: non enim Spiritui dominabatur peccatum, sed homini. Oportebat enim eum qui inciperet occidere peccatum, et mortis reum redimere hominem, id ipsum fieri quod erat ille, id est, hominem: qui a peccato quidem in servitium tractus fuerat, a morte vero tenebatur, ut peccatum ab homine interficeretur, et homo exiret a morte.

Ἔσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου, τοῦ πρώτως ἐκ γῆς ἀνεργάστου πεπλασμένου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοὶ, καὶ ἀπέβαλον τὴν ζωὴν· οὕτως ἔδει καὶ δι' ὑπακοῆς ἐνὸς ἀνθρώπου, τοῦ πρώτως ἐκ παρθένου γεγεννημένου, δικαιωθῆναι πολλοὺς καὶ ἀπολαβεῖν τὴν σωτηρίαν.

Rom. v. 19.

Quemadmodum enim per inobedientiam unius hominis, qui primus de terra rudi plasmatus est, peccatores facti sunt multi, et amiserunt vitam; ita oportuit et per obedientiam unius hominis, qui primus ¹¹ de virgine natus est, justificari multos, et percipere salutem. Sic igitur Verbum Dei homo factus est,

¹⁰ per omnem venit aetatem. Cf. II. xxii.: 'Ideo per omnem venit aetatem, et infantibus infans factus, infantes sanctificans,' etc. This passage should be studied.

¹¹ de virgine, 'ex,' Harv.

quemadmodum et Moyses ait: *Deus, vera opera ejus.* Si autem Deut. xxxii. non factus caro, parebat quasi caro, non erat verum opus ejus. ⁴ Quod autem parebat, hoc et erat; Deus hominis antiquam plasmationem in se recapitulans, ut occideret quidem peccatum, evacualet autem mortem, et vivificaret hominem: et propter hoc vera opera ejus.

CHAPTER XIX.

Christ was not merely a man born of Joseph. Those who hold this opinion cut off from themselves all hope of salvation. He is God, and became Man that we might become the Sons of God. Scriptural proofs adduced.

I. RURSUS autem ¹qui nude tantum hominem eum dicunt ex Joseph generatum, perseverantes in servitute pristinae inobedientiae moriuntur; nondum commixti Verbo Dei Patris, neque per Filium percipientes libertatem, quemadmodum ipse ait: *Si* Joan. viii. 36. *Filius vos manumiserit, vere liberi eritis.* Ignorantes autem eum, qui ex Virgine est Emmanuel, privantur munere ejus, quod est vita aeterna: non recipientes autem Verbum incorruptionis, perseverant in carne mortali, et sunt debitores mortis, antidotum vitae non accipientes. Ad quos Verbum ait, suum munus gratiae narrans:

Ἐγὼ εἶπα· υἱὸν ὑψίστου ἐστὲ πάντες καὶ θεοί· ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε. Ταῦτα λέγει * * * πρὸς τοὺς μὴ δεξαμένους τὴν δωρεὰν τῆς υἰοθεσίας, ἀλλ' ἀτιμάζοντας τὴν σάρκωσιν τῆς καθαρῆς γεννήσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀποστεροῦντας τὸν ἄνθρωπον τῆς εἰς Θεὸν ἀνόδου, καὶ ἀχαριστοῦντας

Ego dixi: Dii estis, et filii Altissimi omnes: vos autem sicut Psal. lxxxii. *homines moriemini.* Ad eos indubitate dicit, qui non percipiunt munus adoptionis, sed contemnunt incarnationem purae generationis Verbi Dei, fraudantes hominem ab ea ascensione quae est ad Dominum, et ingrati existentes Verbo Dei, qui incarnatus

¹ qui nude tantum. Against Carpocrates, of whom more is said supra, I. xxv, and infra, xxi. 5, etc.

τῷ ὑπὲρ αὐτῶν σαρκωθέντι Λόγῳ τοῦ Θεοῦ. Εἰς τοῦτο γὰρ ὁ Λόγος ἄνθρωπος, * * * ἵνα ὁ ἄνθρωπος τὸν Λόγον χωρήσας, καὶ τὴν νιοθεσίαν λαβὼν, υἱὸς γένηται Θεοῦ.

est propter ipsos. Propter hoc enim Verbum Dei homo; et qui Filius Dei est, filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei, ²ut adoptionem percipiens fiat filius Dei. Non enim poteramus aliter incorruptelam et immortalitatem percipere, nisi adunati fuisset incorruptelae et immortalitati. Quemadmodum autem adunari possemus incorruptelae et immortalitati, nisi prius incorruptela et immortalitas facta fuisset id quod et nos; ut absorberetur quod erat corruptibile ab incorruptela, et quod erat mortale, ab immortalitate, ut filiorum adoptionem perciperemus?

Esa. liii. 8.

Jer. xvii. 9.

2. Propter hoc *Generationem ejus quis enarrabit?* quoniam *homo est, et quis agnoscet eum?* Cognoscit autem illum is, cui Pater qui est in coelis revelavit, ut intelligat, quoniam is qui *non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri natus est* filius hominis, hic est Christus Filius Dei vivi. Quoniam enim nemo in totum ex filiis Adae, Deus appellatur secundum eum, aut Dominus nominatur, ex Scripturis ³demonstravimus. Quoniam autem ⁴ipse proprie praeter omnes, qui fuerunt tunc homines, Deus, et Dominus, et Rex aeternus, et Unigenitus, et Verbum incarnatum ⁵praedicatur et a Prophetis omnibus, et Apostolis, et ab ipso Spiritu, adest videre omnibus qui vel modicum de veritate attigerint. Haec autem non testificarentur Scripturae de eo, si, similiter ut omnes, homo tantum fuisset. Sed quoniam praeclaram praeter omnes habuit in se eam, quae est ab altissimo Patre, genituram, praeclara autem functus est et ea, quae est ex Virgine, generatione; utraque Scripturae divinae de eo testificantur: et quoniam homo indecorus et passibilis, et super pullum asinae sedens, aceto et felle potatur, et spernebatur in populo, et usque ad mortem descendit; et quoniam Dominus sanctus, et mirabilis consiliarius, et decorus specie,

Esa. liii. 2.

Zach. ix. 9.

Psal. lxxix. 21.

² 'et,' Harv.

⁴ 'est ipse,' Harv.

³ demonstravimus; cf. supra, vi.

⁵ praedicatur, 'praedicatum,' Harv.

et Deus fortis, super nubes veniens universorum iudex, omnia de eo Scripturae prophetabant.

3. Ὡσπερ γὰρ ἦν ἄνθρωπος, ἵνα πειρασθῆ, οὕτω καὶ Λόγος, ἵνα δοξασθῆ· ἡσυχάζοντος μὲν τοῦ Λόγου ἐν τῷ πειράζεσθαι * * καὶ σταυροῦσθαι, καὶ ἀποθνήσκειν· συγγινομένου δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῷ νικᾶν, καὶ ὑπομένειν, καὶ χρηστεύεσθαι, καὶ ἀνίστασθαι, καὶ ἀναλαμβάνεσθαι.

3. Sicut enim homo erat, ut tentaretur; sic et Verbum, ut glorificaretur: requiescente quidem Verbo, ut posset tentari, et inhonorari, et crucifigi, et mori; absorpto autem homine in eo quod vincit, et sustinet, * * * et resurgit, et assumitur. Hic igitur Filius Dei Dominus noster, existens Verbum Patris, et filius hominis: quoniam ex Maria, quae ex hominibus habebat genus, quae et ipsa erat homo, habuit secundum hominem generationem, factus est filius hominis. Propter hoc et ipse Dominus dedit nobis signum in profundum, in altitudinem sursum, quod non postulavit homo, quia nec speravit virginem praegnantem fieri posse, quae erat virgo, et parere filium, et hunc partum Deum esse nobiscum, et descendere in ea quae sunt deorsum terrae, quaerentem ovem quae perierat, quod quidem erat proprium ipsius plasma, et ascendere in altitudinem, offerentem et commendantem Patri eum hominem, qui fuerat inventus, primitias resurrectionis hominis in semetipso faciens: ut quemadmodum caput resurrexit a mortuis, sic et reliquum corpus omnis hominis, qui invenitur in vita, impleto tempore condemnationis ejus, quae erat propter inobedientiam, resurgat, per compagine et conjunctiones coalescens, et confirmatum augmento Dei, unoquoque membrorum habente propriam et aptam in corpore positionem. Multae enim mansiones apud Patrem, quoniam et multa membra in corpore.

Rom. vii. 11,
14.

CHAPTER XX.

God has ever been long-suffering, as the history of Jonah shews. Therefore Man ought to love God, and receive the truth with humility. The way of salvation pointed out.

I. MAGNANIMUS igitur fuit Deus deficiente homine, eam, quae per Verbum esset, victoriam reddendam ei praevidens. Cum enim perficiebatur virtus in infirmitate, benignitatem Dei et magnificentissimam ostendebat virtutem. Sicut enim patienter sustinuit absorberi Jonam a ceto, non ut absorberetur et in totum periret, sed ut evomitibus magis subjiceretur Deo, et plus glorificaret eum qui insperabilem salutem ei donasset, et firmam poenitentiam faceret Ninivitis, ut converterentur ad Dominum, qui eos liberaret a morte, conterritos ab eo signo, quod factum erat circa Jonam, quemadmodum Scriptura de his dicit: *Et reversi sunt unusquisque a via sua mala, et injustitia, quae erat in manibus eorum, dicentes: Quis scit si poenitebit Deus, et avertat iram suam a nobis, et non peribimus?* Sic et ab initio fuit patiens Deus hominem ¹absorberi a magno ceto, qui fuit auctor praevaricationis, non ut absorptus in totum periret, sed prae-struens et prae-parans ad inventionem salutis, quae facta est a Verbo per signum Jonae, his qui eandem cum Jona de Domino sententiam habuerunt, et confessi fuerunt, et dixerunt: *Servus Domini ego sum, et Dominum Deum coeli ego colo, qui fecit mare et aridam:* ut insperabilem homo a Deo percipiens salutem, resurgat a mortuis, et clarificet Deum, et eam quae a Jona prophetata est, dicat vocem: *Clamavi ad Dominum Deum meum in tribulatione mea, et exaudivit me de ventre inferni;* et semper permaneat glorificans Deum, et sine intermissione gratias referens pro ea salute quam consequutus est ab eo: *ut non gloriatur in conspectu Domini omnis caro,* nec unquam de Deo contrarium sensum accipiat homo, propriam naturaliter arbitrans eam, quae circa se esset, incorruptelam, et non tenens veritatem, inani

¹ absorberi, 'absorbi,' Harv.

Jon. ii. 1,
seqq.

Jon. iii. 8, 9.

Jon. i. 9.

Jon. ii. 2.

1 Cor. i. 29.

supercilio jactaretur, quasi naturaliter similis esset Deo. Ingratum enim magis eum hoc ei, qui eum fecerat, perficiens, et dilectionem quam habebat Deus in hominem, obfuscabat, et excaecabat sensum suum ad non sentiendum, quod sit de Deo dignum, comparans et aequalem se judicans Deo.

2. Haec ergo fuit magnanimitas Dei, ut per omnia pertransiens homo, et morum agnitionem percipiens, dehinc veniens ad resurrectionem quae est a mortuis, et experimento discens unde liberatus est, semper gratus existat Domino, munus incorruptelae consecutus ab eo, ut plus diligeret eum: (cui enim plus dimittitur plus diligit:) cognoscat autem semetipsum, quoniam mortalis et infirmus est; intelligat autem et Deum, quoniam in tantum immortalis et potens est, uti et mortali immortalitatem, et temporali aeternitatem donet: intelligat autem et reliquas virtutes Dei omnes in semetipsum ostensas, per quas edoctus sentiat de Deo, quantus est Deus. Gloria enim hominis, Deus; operationes vero Dei, et omnis sapientiae ejus, et virtutis receptaculum, homo. Quemadmodum medicus in his, qui aegrotant, probatur; sic et Deus in hominibus manifestatur. Quapropter et Paulus ait: *Conclusit autem Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur;* non de spiritalibus Aeonibus dicens hoc, sed de homine qui fuit inobediens Deo, et projectus de immortalitate, dehinc misericordiam consequutus est, per Filium Dei eam, quae est per ipsum, percipiens adoptionem. Hic enim tenens sine inflatione et jactantia veram gloriam de his quae facta sunt, et de eo qui fecit, qui est potentissimus omnium Deus, quique omnibus ut sint praestitit; et manens in dilectione ejus, et subjectione, et gratiarum actione, majorem ab eo gloriam ²percipiet, provectus accipiens, dum consimilis fiat ejus qui pro eo mortuus est; quoniam et ipse in ³similitudinem carnis peccati factus est, uti condemnaret peccatum, et jam quasi condemnatum projiceret illud extra carnem; provocaret autem in similitudinem suam hominem, imitorem eum assignans Deo, et in paternam imponens regulam, ad

Rom. xi. 32.

Rom. viii. 3.

² 'percipiet provectus, accipiens,' Harv.

³ 'similitudine,' Harv.

videndum Deum; et ⁴ capere Patrem donans Verbum Dei quod habitavit in homine, et Filius hominis factus est, ut assuesceret hominem percipere Deum, et assuesceret Deum habitare in homine, secundum placitum Patris.

3. Propter hoc ergo signum salutis nostrae eum, qui ex Virgine ⁵ Emmanuel, est ipse Dominus: quoniam ipse Dominus erat qui salvabat eos, quia per semetipsos non habebant salvari. Et propter hoc Paulus infirmitatem hominis annuntians, ait:

Rom. vii. 18. *Scio enim quoniam non habitat in carne mea bonum; significans, quoniam non a nobis, sed a Deo est bonum salutis nostrae.*

Rom. vii. 24. *Et iterum: Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis*

Rom. vii. 25. *hujus? Deinde infert liberatorem: Gratia Jesu Christi Domini*

Esai. xxxv. *nostrī. Hoc autem et Esaias: Confortamini, inquit, manus resolutae, et genua debilia: adhortamini, pusillanimes sensu, confortamini, ne timeatis: ecce, Deus noster judicium retribuit, et retributurus est: ipse veniet, et salvabit nos. Hoc, quoniam non a nobis, sed a Dei adjumento habuimus salvari.*

3, 4.

4. Rursus, quoniam neque homo tantum erit, qui ⁶ salvat nos, neque sine carne, (sine carne enim Angeli sunt;) praedicavit enim, dicens: *Neque senior, neque Angelus, sed ipse Dominus salvabit eos, quoniam diligit eos, et parcat eis, ipse liberabit eos.* Et quoniam hic ipse homo verus visibilis incipiet esse, cum ³ sit Verbum salutare, rursus Esaias ait; *Ecce, Sion civitas, salutare nostrum oculi tui videbunt.* Et quoniam non solum homo erat, qui moriebatur pro nobis, ⁷ Esaias ait: *Et commemoratus est Dominus sanctus Israel mortuorum suorum, qui dormierant in terra sepulchris: et descendit ad eos evangelizare salutem quae est ab eo, ut salvaret eos.* Hoc autem idem

Esai. lxxiii. 9.
LXX.

Esai. xxxiii.
20.

Mich. vii. 19.

et ⁸ Amos Propheta ait: *Ipse convertetur, et miserebitur nostri: dissolvēt injustitias nostras, et projiciet in altitudinem maris peccata*

⁴ 'capere Patrem donans; Verbum,' Harv.

⁵ 'Emmanuel est,' Harv.

⁶ salvat, 'salvabit,' Harv.

⁷ 'Esaias [Hieremias],' Harv. The same prophecy is ascribed to Jeremiah; infr. IV. xxii. 1.

⁸ 'Amos [Micheas],' Harv.

nostra. Et rursus significans locum adventus ejus, ait: *Dominus ex Sion loquutus est, et ex Hierusalem dedit vocem suam.* Joel iii. 16 et Amos i. 2. Et quoniam ex ea parte, quae est secundum Africum haereditatis Judae, veniet Filius Dei, qui Deus est, et qui erat ex Bethlehem, ubi natus est Dominus, in omnem terram emittet laudationem ejus, sicut ait Habacuc Propheta: *Deus ab Africo veniet, et sanctus de monte Effrem. Cooperuit coelum virtus ejus, et laudatione ejus plena est terra. Ante faciem ejus praeibit Verbum, et progredientur in campis pedes ejus.* Habac. iii. 3, 4 Manifeste significans, quoniam Deus, et quoniam in Bethlehem adventus ejus, et ex monte Effrem, qui est secundum Africum haereditatis, et quoniam homo. *Progredientur enim, inquit, in campis pedes ejus: hoc autem signum proprium hominis.*

CHAPTER XXI.

After vindicating Es. vii. 14 from certain false translators, and stating the authority of the Septuagint version, the author shews that it had been foretold by Isaiah, David, and Daniel, that One should be born Who should be more than man. A Type had foreshadowed this. He then returns to the subject of Chapter xix. Even if Christ had been naturally the son of Joseph, He would not, as such, have been the heir of the Royal line, for Jechonias was to be written 'childless.' The first and Second Adam compared.

I. Ὁ ΘΕΟΣ οὖν ἄνθρωπος ἐγένετο. καὶ ¹ αὐτὸς Κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς, δὸς τὸ τῆς παρθένου σημεῖον. * * Ἄλλ' οὐχ ὡς ἔνιοι φασὶ τῶν νῦν μεθερμηνεύειν τολμώντων τὴν γραφήν· ἰδοὺ ἡ νεάνις ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, ὡς

I. DEUS igitur homo factus est, et ipse Dominus ² salvabit nos, ipse dans Virginis signum. Non ergo vera est quorundam interpretatio, qui ita audent interpretari Scripturam: *Ecce adolescentula in ventre habebit, et pariet filium; quemadmodum*

¹ αὐτὸς ὁ Κύριος, Harv.

² salvabit, 'salvavit,' Harv.

Θεοδοτίων ἠρμήνευσεν ὁ Ἐφέσιος, καὶ Ἀκύλας ὁ Ποντικός, ἀμφότεροι Ἰουδαῖοι προσήλυτοι· οἷς κατακολουθήσαντες οἱ Ἐβιωναῖοι, ἐξ Ἰωσήφ αὐτὸν γεγενῆσθαι φάσκουσι·

Theodotion Ephesius est interpretatus, et Aquila Ponticus, utriusque Judaei proselyti; quos sectati Ebionaei, ex Joseph³ generatum eum dicunt: tantam dispositionem Dei dissolventes, quantum ad ipsos est; frustrantes Prophetarum testimonium, quod operatus est Deus. Prophetatum est quidem, priusquam in Babylonem fieret populi transmigratio, id est, antequam Medi et Persae acciperent principatum: interpretatum vero in Graeco ab ipsis Judaeis multum ante tempora adventus Domini nostri, ut nulla relinquatur suspicio, ne forte morem nobis gerentes Judaei, haec ita sint interpretati. Qui quidem si cognovissent nos futuros, et usuros his testimoniis quae sunt ex Scripturis, nunquam dubitassent ipsi suas comburere Scripturas, quae et reliquas omnes gentes manifestant participare vitae, et eos qui gloriantur domum se esse Jacob, et populum Israel, et exhaereditatos ostendunt a gratia Dei.

2. Πρὸ γὰρ τοὺς Ῥωμαίους κρατύναι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, ἔτι τῶν Μακεδόνων τὴν Ἀσίαν κατεχόντων, Πτολεμαῖος ὁ Λάγος, φιλοτιμούμενος τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ κατεσκευασμένην βιβλιοθήκην ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κοσμήσαι τοῖς πάντων ἀνθρώπων συγγράμμασιν, ὅσα γε σπουδαῖα ὑπῆρχεν, ἤτήσατο παρὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον σχεῖν αὐτῶν μεταβεβλημένας τὰς γραφάς. οἱ δὲ, (ὑπήκουον γὰρ ἔτι τοῖς Μακεδόσι τότε) τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐμπειροτάτους τῶν γραφῶν καὶ ἀμφοτέρων τῶν

2. Prius enim quam Romani possiderent regnum suum, adhuc Macedonibus Asiam possidentibus, Ptolemaeus Lagi filius, cupiens eam bibliothecam, quae a se fabricata esset in Alexandria, omnium hominum dignis conscriptionibus ornare, petiit ab Hierosolymitis in Graecum sermonem interpretatas habere Scripturas eorum. Illi vero, (obediebant enim tunc adhuc Macedonibus;) eos quos habebant perfectiores Scripturarum

³ 'eum generatum,' Harv.

διαλέκτων, ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρους ἔπεμψαν Πτολεμαίῳ, ποιήσαντος τοῦ Θεοῦ ὅπερ ἐβούλετο. ὁ δὲ ἰδίᾳ πείραν αὐτῶν λαβεῖν θελήσας, εὐλαβηθεῖς τε μήτι ἄρα, συνθέμενοι, ἀποκρύψωσι τὴν ἐν ταῖς γραφαῖς διὰ τῆς ἑρμηνείας ἀλήθειαν, χωρίσας αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ἐκέλευσε τοὺς πάντας τὴν αὐτὴν ἑρμηνείαν γράφειν· καὶ τοῦτ' ἐπὶ πάντων τῶν βιβλίων ἐποίησε. συνελθόντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ παρὰ τῷ Πτολεμαίῳ, καὶ συναντιβαλόντων ἑκάστου τὴν ἑαυτοῦ ἑρμηνείαν, ὁ μὲν Θεὸς ἔδοξάσθη, αἱ δὲ γραφαὶ ὄντως θεῖαι ἐγνώσθησαν, τῶν πάντων τὰ αὐτὰ ταῖς αὐταῖς λέξεσι καὶ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι ἀναγορευσάντων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ὥστε καὶ τὰ παρόντα ἔθνη γινῶναι, ὅτι κατ' ἐπίπνοιαν τοῦ Θεοῦ εἰσὶν ἡρμηνευμένοι αἱ γραφαί. καὶ οὐδέν γε θαυμαστὸν, τὸν Θεὸν τοῦτο ἐνηργηκεῖναι, ὅς γε καὶ ἐν τῇ ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ αἰχμαλωσίᾳ τοῦ λαοῦ διαφθαρῶν τῶν γραφῶν, καὶ μετὰ ἑβδομήκοντα ἔτη τῶν Ἰουδαίων ἀνελθόντων εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, ἔπειτα ἐν τοῖς χρόνοις Ἄρταξέρξου τοῦ Περσῶν βασιλέως, ἐνέπνευσεν Ἡσδρα τῷ ἱερεῖ ἐκ τῆς φυλῆς Λευὶ, τοὺς τῶν προγεγονότων προφητῶν πάντας

intellectores et utriusque loquelaе, septuaginta seniores miserunt Ptolemaeo, facturos hoc quod ipse voluisset. Ille autem experimentum eorum sumere volens, et metuens ne forte consentientes, eam veritatem, quae esset in Scripturis, absconderent per interpretationem; separans eos ab invicem, jussit omnes eandem interpretari Scripturam: et hoc in omnibus libris fecit. Convenientibus autem ipsis in unum apud Ptolemaeum, et comparantibus suas interpretationes, Deus glorificatus est, et Scripturae vere divinae creditae sunt, omnibus eadem, et eisdem verbis, et eisdem nominibus, recitantibus ab initio usque ad finem, uti et praesentes Gentes cognoscerent, quoniam per adspirationem Dei interpretatae sunt Scripturae. Et non esse mirabile Deum hoc in eis operatum, quando in ea captivitate populi, quae facta est a Nabuchodonosor, corruptis Scripturis, et post septuaginta annos Judaeis descendentibus in regionem suam, post deinde temporibus Artaxerxis Persarum Regis inspiravit Hesperae Sacerdoti tribus Levi, praeteritorum Prophetarum omnes

ἀνατάξασθαι λόγους, καὶ ἀποκαταστήσαι τῷ λαῷ τὴν διὰ Μωσέως νομοθεσίαν.

rememorare sermones, et restituere populo eam legem, quae data est per Moysen.

3. Cum tanta igitur veritate et gratia Dei interpretatae sint Scripturae, ex quibus praeeparavit et reformavit Deus fidem nostram, quae in Filium ejus est, et servavit nobis simplices Scripturas in Aegypto, in qua adolevit et domus Jacob, effugiens famem, quae fuit in Chanaan, in qua et Dominus noster servatus est, effugiens eam persecutionem quae erat ab Herode; et haec earum Scripturarum interpretatio priusquam Dominus noster descenderet, facta sit, et antequam Christiani ostenderentur, interpretata sit; (natus est enim Dominus noster circa primum et quadragesimum annum Augusti imperii, multo autem vetustior fuit Ptolemaeus, sub quo interpretatae sunt Scripturae;) vere impudorati et audaces ostenduntur, qui nunc volunt aliter interpretationes facere, quando ex ipsis Scripturis arguantur a nobis, et in fidem adventus Filii Dei concludantur. Firma est autem, et non ficta, et sola vera, quae secundum nos est fides, manifestam ostensionem habens ex his Scripturis, quae interpretatae sunt illo modo, quo praediximus; et Ecclesiae annuntiatio sine interpolatione. Etenim Apostoli, cum sint his omnibus vetustiores, consonant praedictae interpretationi, et interpretatio consonat Apostolorum traditioni. Etenim Petrus, et Joannes, et Matthaeus, et Paulus, et reliqui deinceps, et horum ⁴sectatores, Prophetica omnia ita annuntiaverunt, quemadmodum Seniorum interpretatio continet.

4. Unus enim et idem Spiritus Dei, qui in Prophetis quidem praeconavit, quis et qualis esset adventus Domini, in Senioribus autem interpretatus est bene quae bene prophetata fuerant; ipse et in Apostolis annuntiavit plenitudinem temporum adoptionis venisse, et proximasse Regnum coelorum, et inhabitare intra homines credentes in eum, qui ex Virgine natus est, Emmanuel, quemadmodum ipsi testificantur, quoniam priusquam convenisset Joseph cum Maria, (manente igitur ea in

⁴ 'assectatores,' Harv.

virginitate,) *inventa est in utero habens de Spiritu sancto*; et *Matt. i. 18.*
quoniam dixit ei Gabriel Angelus: Spiritus sanctus adveniet in *Luc. i. 35.*
te, et virtus Altissimi obumbrabit te: quapropter quod nascetur ex
te sanctum, vocabitur Filius Dei; et quoniam Angelus in somnis
dixit ad Joseph: *Hoc autem factum est, ut adimpleretur quod* *Matt. i. 22.*
dictum est ab Esaia Propheta: Ecce virgo in utero concipiet.
Seniores autem sic interpretati sunt dixisse Esaiam. *Et adjecit* *Esa. vii. 10,*
Dominus loqui ad Achaz: Pete tibi signum a Domino Deo tuo in
profundum deorsum, aut in altitudinem sursum. Et dixit Achaz:
Non⁵ postulabo, nec tentabo Dominum. Et dixit: Non pusillum
vobis agonem praebere hominibus, et quemadmodum Dominus prae-
stat agonem? Propter hoc Dominus ipse dabit vobis signum.
Ecce, Virgo in ventre accipiet, et pariet filium, et vocabitis nomen
ejus Emmanuel. Butyrum et mel manducabit: priusquam co-
gnoscat aut eligat mala, commutabit bonum: quoniam priusquam
cognoscat infans bonum vel malum, non consentiet nequitiae, uti
eligat bonum. Diligenter igitur significavit Spiritus sanctus per
ea quae dicta sunt, generationem ejus, quae est ex Virgine, et
substantiam, quoniam Deus: (Emmanuel enim nomen hoc
significat:) et manifestat, quoniam homo, in eo quod dicit:
Butyrum et mel manducabit; et in eo quod infantem nominat
eum, et, *priusquam cognoscat bonum et malum*: haec enim omnia
signa sunt hominis infantis. Quod autem *non consentiet nequi-*
tiae, ut eligat bonum, proprium hoc est Dei, uti non per hoc
quod manducabit butyrum et mel, nude solummodo eum homi-
nem intelligeremus, neque rursus per nomen Emmanuel, sine
carne eum Deum suspicaremur.

5. Καὶ ἐν τῷ εἰπεῖν ἀκούσατε δὴ οἶκος Δαβὶδ, σημαίνοντος ἦν, ὅτι ὄν ἐπηγγεῖλατο τῷ Δαβὶδ ὁ Θεὸς, ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας αὐτοῦ αἰώνιον ἀναστήσει βασιλέα, οὗτός ἐστιν ἐκ τῆς⁶ Δαβὶδ παρθένου γενόμενος.

5. Et in eo quod dicit: *Audite domus David*; significantis erat, quoniam quem promisit Deus David, de fructu ventris ejus aeternum suscitaturum se Regem, hic est qui ex Virgine, quae fuit de genere David, generatus est. Propter hoc enim et de

⁵ 'non petam et non,' Harv.

⁶ ἀπὸ Δαβὶδ, Harv.

Psal. cxxxii.
11.

fructu ventris ejus Regem promisit, quod erat proprium Virginis praegnantis; et non de fructu lumborum ejus, nec de fructu renum ejus, quod est proprium viri generantis, et mulieris ex viro conceptionem facientis. Circumscripsit igitur genitalia viri in promissione Scriptura: immo vero nec commemoratur, quoniam non ex voluntate viri erat, qui nascebatur. Statuit autem et confirmavit fructum ventris, ut generationem ejus, qui erat futurus ex virgine, pronuntiaret, quemadmodum Elizabeth impleta Spiritu sancto testificata est, dicens ad Mariam: *Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui*; significante Spiritu sancto audire volentibus, repromissionem quam repromisit Deus, de fructu ventris ejus suscitare Regem, impletam esse in Virginis, hoc est, in Mariae partu. Qui igitur transmutant id quod apud Esaiam: *Ecce adolescentula in ventre concipiet*; et Joseph filium eum volunt esse, illud transmutent quod est repromissionis, quod apud David positum est, ubi promisit illi Deus, de fructu ventris ejus suscitare cornu, Christi ⁷Regnum. Sed non intellexerunt: caeterum ⁸autem hoc quoque ausi fuissent demutare.

Luc. i. 42.

6. Quod autem dixerit Esaias: *In profundum deorsum, vel in altitudinem sursum*; significantis fuit, quoniam *qui descendebat, ipse erat et qui ascendebat*. In eo autem quod dixerit: *Ipse Dominus dabit signum*; id quod erat inopinatum generationis ejus significavit, quod nec factum esset aliter, nisi Deus Dominus, omnium Deus, ipse dedisset signum in domo David. Quid enim magnum, aut quod signum fieret in eo, quod adolescentula concipiens ex viro peperisset, quod evenit omnibus quae pariunt mulieribus? Sed quoniam inopinata salus hominibus inciperet fieri, Deo adjuvante, inopinatus et partus Virginis fiebat, Deo dante signum hoc, sed non homine operante illud.

Dan. ii. 34.

7. Propter hoc autem et Daniel praevidens ejus adventum, lapidem sine manibus abscissum advenisse in hunc mundum, (hoc est enim quod, *sine manibus*,) significabat; quod non operantibus humanis manibus, hoc est, virorum illorum qui solent

⁷ 'Regis,' Harv.

⁸ 'etiam,' Harv.

lapides caedere, in hunc mundum ejus adventus erat, id est, non operante in eum Joseph, sed sola Maria cooperante dispositioni. Hic enim lapis a terra, ⁹ex virtute et arte constat Dei. Propter hoc autem et Esaias ait: *Sic dicit Dominus: Ecce, ego mitto in fundamenta Sion lapidem pretiosum, electum, summum, angularem, honorificum*; uti non ex voluntate viri, sed ex voluntate Dei, adventum ejus qui secundum hominem est, intelligamus.

8. Propter hoc autem et Moyses ostendens typum, projecit virgam in terram, ut ea incarnata omnem Aegyptiorum praevaricationem, quae insurgebat adversus Dei dispositionem, argueret et absorberet: et ut ipsi Aegyptii testificarentur, quoniam digitus est Dei, qui salutem operatur populo, et non ¹⁰Josephi filius. Si enim Joseph filius esset, quemadmodum plus poterat quam Salomon, aut plus quam Jonas habere, aut plus esse David, cum esset ex eadem seminatione generatus, et proles existens ipsorum? Ut quid autem et beatum dicebat Petrum, quod eum cognosceret esse Filium Dei vivi?

9. Super haec autem nec Rex esse posset, si quidem Joseph filius fuisset; nec haeres, secundum Hieremiam. Joseph enim Joacim et Jechoniae filius ostenditur, quemadmodum et Matthaeus generationem ejus exponit. Jechonias autem, et qui ab eo, omnes abdicati sunt a Regno, Hieremia dicente sic: *Vivo ego, dicit Dominus, si factus fuerit Jechonias filius Joacim, Rex Juda, signaculum in manu dextera mea, inde abstraham eum, et tradam eum in manu quaerentium animam tuam.* Et iterum: *Inhonoratus est Jechonias, quemadmodum vas quod non est opus, quoniam projectus est in terram, quam non sciebat. Terra, audi sermonem Domini: scribe virum hunc abdicatum hominem, quoniam non augebit de semine ejus sedens super thronum David, Princeps in Juda.* Et iterum Deus ait super Joacim patrem ejus: *Propter hoc sic dicit Dominus super Joacim patrem ejus, Regem Judaeae: Non enim erit ex eo sedens super thronum David, et mortificatum ejus erit projectum in aestu diei, et in glacie noctis, et respiciam super eum, et super filios ejus, et inferam super eos, et super inhabitantes Hierusalem, super terram*

⁹ 'et ex,' Harv.

¹⁰ 'Joseph,' Harv.

Juda, omnia mala, quae loquutus sum super eos. Qui ergo eum dicunt ex Joseph generatum, et in eo habere spem, abdicatos se faciunt a Regno, sub maledictione et increpatione decedentes, quae erga Jechoniam et in semen ejus. Propter hoc enim dicta sunt haec de Jechonia, Spiritu praesciente ea quae a malis doctoribus dicuntur: uti discant, quoniam ex semine ejus, id est, ex Joseph, non erit natus, sed secundum repromissionem Dei de ventre David suscitatur Rex aeternus, qui recapitulatur omnia in se, et antiquam plasmationem in se recapitulatus est.

10. Quia quemadmodum per inobedientiam unius hominis introitum peccatum habuit, et per peccatum mors obtinuit; sic et per obedientiam unius hominis justitia introducta vitam fructificet his, qui olim mortui erant, hominibus. Et quemadmodum protoplastus ille Adam de rudi terra, et de adhuc virgine, (*nondum enim pluerat Deus, et homo non erat operatus terram;*) habuit substantiam; et plasmatus est manu Dei, id est, Verbo Dei, (*omnia enim per ipsum facta sunt;*) et sumpsit Dominus limum a terra, et plasmavit hominem: ita recapitulans in se Adam, ipse Verbum existens ex Maria, quae adhuc erat Virgo, recte accipiebat generationem Aadae recapitulationis.

Εἰ τοίνυν ὁ πρῶτος Ἀδὰμ ἔσχε πατέρα ἄνθρωπον, καὶ ἐξ ἀνδρὸς σπέρματος ἐγεννήθη, εἰκὸς ἦν καὶ τὸν δεύτερον Ἀδὰμ λέγειν ἐξ Ἰωσήφ γενεῆσθαι. εἰ δὲ ἐκεῖνος ἐκ γῆς ἐλήφθη, πλάστῃ δὲ αὐτοῦ ὁ Θεὸς, ἔδει καὶ τὸν ἀνακεφαλαιούμενον εἰς αὐτὸν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεπλασμένου ἄνθρωπον, τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ τῆς γεννήσεως ἔχειν ὁμοιότητα. Εἰς τί οὖν πάλιν οὐκ ἔλαβε χοῦν ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἐκ Μαρίας ἐνήργησε τὴν πλάσιν γενέσθαι; ἵνα μὴ

Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, et ex semine viri natus est; merito dicerent, et secundum Adam ex Joseph esse generatum. Si autem ille de terra quidem sumptus est, et Verbo Dei plasmatus est, oportebat id ipsum Verbum recapitulationem Aadae in semetipsum faciens, ejusdem generationis habere similitudinem. Quare igitur non iterum sumpsit limum Deus, sed ex Maria operatus est plasmationem fieri? Ut non

Gen. ii. 5.

Joan. i. 3.
Gen. ii. 7.

ἄλλη πλάσις γένηται, μηδὲ ἄλλο τὸ ¹¹ σωζόμενον, ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖνος ἀνακεφαλαιωθῆ, τηρουμένης τῆς ὁμοιότητος.

alia plasmatio fieret, neque alia esset plasmatio quae salvaretur, sed eadem ipsa recapitularetur, servata similitudine.

CHAPTER XXII.

Christ 'took Man's nature in the womb of the blessed Virgin of her substance,' otherwise He would not have been Man in any sense. The Genealogy in St. Luke's Gospel shows that the Word became the New Head of our race. Comparison between Eve and the Virgin Mary.

I. ἜΑΝ ὄν πίπτουσι καὶ οἱ λέγοντες, αὐτὸν μηδὲν εἰληφέναι ἐκ τῆς παρθένου, ἵν' ἐκβάλωσι τὴν τῆς σαρκὸς κληρονομίαν, καὶ ἀποβάλωνται τὴν ὁμοιότητα.

I. ¹ERRANT igitur qui dicunt, eum nihil ex Virgine accepisse, ut abjiciant carnis haereditatem, abjiciant autem et similitudinem. Si enim ille quidem de terra, et manu et artificio Dei plasmationem et substantiam habuit, hic autem non manu et artificio Dei; jam non servavit similitudinem hominis, qui factus est secundum imaginem ipsius et similitudinem, et inconstans artificium videbitur, non habens circa quod ostendat sapientiam suam. Hoc autem dicere est, et putative apparuisse ²eum tanquam hominem, cum non esset homo: et factum eum hominem, nihil assumentem de homine. Si enim non accepit ab homine substantiam carnis, neque homo factus est, neque filius hominis: et si hoc non factus est, quod nos eramus, non magnum faciebat, quod passus est et sustinuit. Nos autem quoniam corpus sumus de terra acceptum, et anima accipiens a Deo spiritum, omnis quicumque confitebitur. Hoc itaque factum est Verbum

¹¹ τὸ σωζόμενον ἦ, Harv.

¹ Errant. The reference is to Saturninus, Valentinus, and others.

² 'eum, et tanquam hominem,' Harv.

Matt. v. 5.

Gal. 4. 4.

Rom. i. 3. 4.

Dei, suum plasma in semetipsum recapitulans : et propter hoc filium hominis se confitetur, et beatificat mites, *quoniam ipsi haereditabunt terram*. Et Apostolus autem Paulus in ea epistola, quae est ad Galatas, manifeste ait : *Misit Deus Filium suum, factum de muliere*. Et rursus in ea, quae est ad Romanos : *De Filio autem, inquit, ejus, qui factus est ex semine David secundum carnem, qui praedestinatus est Filius Dei in virtute, secundum Spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum, Jesu Christi Domini nostri*.

2. Ἐπεὶ περισσὴ καὶ ἡ εἰς τὴν Μαρίαν αὐτοῦ κάθοδος. Τί γὰρ καὶ εἰς αὐτὴν κατῆι, εἰ μηδὲν ἔμελλε λήψεσθαι παρ' αὐτῆς ; Ἔτι τε εἰ μηδὲν εἰλήφει παρὰ τῆς Μαρίας, οὐκ αὐτὰς ἀπὸ γῆς εἰλημμένας προσίετο τροφὰς, δι' ὧν τὸ ἀπὸ γῆς ληφθὲν τρέφεται σῶμα· οὐδ' ἂν εἰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, ὁμοίως ὡς Μωϋσῆς καὶ Ἡλίας, νηστεύσας ἐπέλησε, τοῦ σώματος ἐπιζητούντος τὴν ἰδίαν τροφήν· οὐδ' ἂν Ἰωάννης ὁ μαθητὴς αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ γράφων εἰρήκει· ὁ δὲ Ἰησοῦς κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὄδοιπορίας, ἐκαθέζετο· οὐδ' ἂν ὁ Δαβὶδ προαναπεφωνήκει περὶ αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκαν· οὐδ' ἂν ἐδάκρυσεν ἐπὶ τοῦ Λαζάρου· οὐδ' ἂν ἴδρωσε θρόμβους αἵματος· οὐδ' ἂν εἰρήκει, ὅτι περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου· οὐδ' ἂν νυγείσης αὐτοῦ τῆς πλευρᾶς, ἐξήλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Ταῦτα γὰρ πάντα σύμβολα σαρ-

Joan. iv. 6.

Psal. lxi.
26.Matt. xxvi.
38.

2. Caëterum supervacua est in Mariam descensio ejus. Quid enim in eam descendebat, si nihil incipiebat sumere ab ea? Aut si nihil sumpsisset ex Maria, nunquam eas, quae a terra erant, percepisset escas, per quas id, quod a terra sumptum est, nutritur corpus: nec quadraginta diebus, quemadmodum Moyses et Helias, jejunans esurisset corpus ejus, suam quae-rens escam: sed nec Joannes discipulus ejus de eo scribens dixisset: *Jesus autem fatigatus in itinere sedebat*; nec David praeclamasset in eum: *Et super dolorem vulnerum meorum apposuerunt*; nec lacrymasset super Lazarum; nec sudasset globos sanguinis; nec dixisset³: *Tristis est anima mea*; nec percusso latere exisset sanguis et aqua. Haec enim omnia

³ 'dixisset quod,' Harv.

κὸς, τῆς ἀπὸ γῆς ἐιλημμένης, ἣν εἰς αὐτὸν ἀνακεφαλαιώσατο, τὸ ἴδιον πλάσμα σώζων.

signa carnis, quae a terra sumpta est, quam in se recapitulatus est, suum plasma salvans.

3. Propter hoc Lucas genealogiam, quae est a generatione Domini nostri usque ad Adam, septuaginta duas generationes habere ostendit; finem conjungens initio, et significans, quoniam ipse est qui omnes gentes exinde ab Adam dispersas, et universas linguas, et generationem hominum cum ipso Adam in semetipso recapitulatus est. Unde et a Paulo *typus futuri* dictus est ipse Adam: quoniam futuram circa Filium Dei humani generis dispositionem in semetipsum fabricator omnium Verbum praeformaverat, ⁴praeformante Deo primum animale m hominem, videlicet ut a spiritali salvaretur. Cum enim praeexisteret salvans, oportebat et quod salvaretur fieri, uti non vacuum sit salvans. Luc. iii. 23, 889q.
Rom. v. 14.

4. Consequenter autem et Maria virgo obediens invenitur, dicens: *Ecce ancilla tua, Domine, fiat mihi secundum verbum tuum.* Eva vero inobediens: non ⁵obedivit enim, adhuc cum esset virgo. Quemadmodum illa virum quidem habens Adam, virgo tamen adhuc existens, (*erant enim utrique nudi in Paradiso, et non confundebantur*, quoniam paulo ante facti, non intellectum habebant filiorum generationis; oportebat enim illos primo adolescere, dehinc sic multiplicari;) inobediens facta, et sibi, et universo generi humano causa facta est mortis: sic et Maria habens praedestinatum virum, et tamen virgo, obediens, et sibi et universo generi humano causa facta est salutis. Et propter hoc Lex eam, quae desponsata erat viro, licet virgo sit adhuc, uxorem ejus, qui desponsaverat, vocat; eam quae est a Maria in Evam recirculationem significans: quia non aliter quod colligatum est solveretur, nisi ipsae compagine alligationis reflectantur retrorsus; ut primae conjunctiones solvantur per secundas, secundae rursus liberent primas. Et evenit primam quidem compagine a secunda colligatione solvere, secundam

⁴ 'praedestinante Deo,' Harv.

⁵ 'obaudivit,' Harv.

vero colligationem primae solutionis habere locum. Et propter hoc Dominus dicebat, primos quidem novissimos futuros, et novissimos primos. Et Propheta autem hoc idem significat, dicens: *Pro patribus nati sunt tibi filii.* *Primogenitus* enim *mortuorum* natus Dominus, et in sinum suum recipiens pristinos patres, regeneravit eos in vitam Dei, ipse initium viventium factus, quoniam Adam initium morientium factus est. Propter hoc et Lucas initium generationis a Domino inchoans, in Adam retulit, significans, quoniam non illi hunc, sed hic illos in Evangelium vitae regeneravit. Sic autem et Evae inobedientiae nodus solutionem accepit per obedientiam Mariae. Quod enim alligavit virgo Eva per incredulitatem, hoc virgo Maria solvit per fidem.

Matt. xix. 30,
et xx. 16.

Psal. xlv. 16.
Coloss. i. 18.

CHAPTER XXIII.

Christ, who came to seek the lost sheep, saved Adam, and the posterity of Adam. God was consistent in saving Adam, for Adam was never accused by Him; the earth and the serpent were accursed for his sake. Cain was accursed because he was reprobate. Adam, on the contrary, showed signs of penitence, therefore God mercifully sent him out of Paradise, lest he should continue living for ever unto sin. God put enmity between the seed of the woman and the seed of the serpent. The first prophecy has been fulfilled by Christ. Therefore Tatian and his followers must not be believed.

I. ¹NECESSE ergo fuit, Dominum ad perditam ovem venientem, et tantae dispositionis recapitulationem facientem, et suum plasma requirentem, illum ipsum hominem salvare, qui factus fuerat secundum imaginem et similitudinem ejus, id est, Adam adimplentem tempora ejus condemnationis, quae facta fuerat propter inobedientiam, *quae Pater posuit in sua potestate*: quoniam et omnis dispositio salutis, quae circa hominem fuit, secundum placitum fiebat Patris, uti non vinceretur Deus, neque infirmaretur ars ejus. Si enim qui factus fuerat a Deo homo,

Act. i. 7.

¹ On Tatian see I. xxviii. 1, where he is stated to have found out for himself that Adam was never saved.

ut viveret, hic amittens vitam, ²laesus serpente qui depraverat eum, jam non reverteretur ad vitam, sed in totum projectus esset morti; victus esset Deus, et superasset serpentis nequitia voluntatem Dei. Sed quoniam Deus invictus et magnanimis est, magnanimum quidem se exhibuit ad correptionem hominis, et probationem omnium, quemadmodum praediximus; per secundum autem hominem alligavit fortem, et diripuit ejus vasa, et evacuavit mortem, vivificans eum hominem, qui fuerat mortificatus. Primum enim possessionis ejus vas Adam factus est, quem et tenebat sub sua potestate, hoc est, praevaricationem inique inferens ei, et per occasionem immortalitatis, mortificationem faciens in eum. Etenim promittens futuros eos tamquam Deos (quod ei non est omnino possibile), mortem fecit in eis: unde et juste a Deo recaptivatus, qui hominem captivum duxerat; solutus est autem condemnationis vinculis, qui captivus ductus fuerat homo.

2. Hic est autem Adam, si oportet verum dicere, primiformis ille homo, de quo Scriptura ait dixisse Dominum: *Faciamus* Gen. i. 26. *hominem ad imaginem et similitudinem nostram*; nos autem omnes ex ipso: et quoniam sumus ex ipso, propterea quoque ipsius haereditavimus appellationem. Cum autem ³salvatur homo, oportet salvari eum qui prior formatus est homo. Quoniam nimis irrationabile est, illum quidem, qui vehementer ab inimico laesus est, et prior captivitatem passus est, dicere non eripi ab eo qui vicerit inimicum; ereptos vero filios ejus, quos in eadem captivitate generavit. Nec victus quidem adhuc parebit inimicus, ipsis veteribus spoliis manentibus apud eum. Quemadmodum si hostes expugnaverint quosdam, et vinctos duxerint captivos, et multo tempore in servitute possederint eos, ita ut generent apud eos; et aliquis dolens pro his qui servi facti sunt, eosdem hostes expugnet: non tamen juste faciet, si filios quidem eorum qui captivi ducti sunt, liberet de potestate eorum, qui in servitute deduxerant patres eorum; ipsos vero qui captivitatem sustinuerunt, subjectos relinquat inimicis, propter

² 'laesus a serpente,' Harv.

³ salvatur, 'salvetur,' Harv.

quos et ⁴tuitionem fecit: consecutis libertatem filiis ex causa paternae vindicationis, sed non relictis ipsis patribus, qui ipsam captivitatem sustinuerunt. Neque enim infirmus est Deus, neque injustus, qui opitulatus est homini, et in suam libertatem restauravit eum.

3. Propter hoc et in initio transgressionis Adae, sicut enarrat Scriptura, non ipsum maledixit Adam, sed terram in operibus ejus, quemadmodum ex veteribus quidam ait: 'quoniam quidem transtulit Deus maledictum in terram, ut non perseveraret in homine.' Condemnationem autem transgressionis accepit homo taedia et terrenum laborem, et manducare panem in sudore vultus sui, et converti in terram, ex qua assumptus est; similiter autem mulier taedia, et labores, et gemitus, et tristitias partus, et servitium, id est, ut serviret viro suo: ut neque maledicti a Deo in totum perirent, neque sine increpatione perseverantes Deum contemnerent. Omnis autem maledictio decurrit in serpentem, qui seduxerat eos. *Et dixit, inquit, Deus serpenti: Quoniam fecisti hoc, maledictus tu ab omnibus pecoribus, et ab omnibus bestiis terrae.* Hoc idem autem et Dominus in Evangelio, his qui a sinistris inveniuntur, ait: *Abite maledicti in ignem aeternum, quem praeparavit Pater meus diabolo et Angelis ejus;* significans quoniam non homini principaliter praeparatus est aeternus ignis, sed ei qui seduxit, et offendere fecit hominem, et, inquam, qui princeps apostasiae est, principi abscessionis, et his Angelis qui apostatae facti sunt cum eo: quem quidem juste percipient etiam hi qui, similiter ut illi, sine poenitentia et sine regressu in malitiae perseverant operibus.

4. Quemadmodum Cain, cum accepisset consilium a Deo, uti quiesceret in eo, quod non recte divisisset eam, quae erga fratrem erat, communicationem, sed cum zelo et malitia suspicatus est posse dominari ejus, non solum non acquievit, sed et adjecit peccatum super peccatum, manifestans sententiam suam per operationem suam. Quod enim cogitavit, hoc et operatus est, dominatus est, et interfecit eum, subjiciente Deo

⁴ tuitionem, 'ultionem,' Harv.

Gen. iii. 14.

Matt. xxv. 41.

Gen. iv. 7.

justum injusto, ut ille quidem ex iis, quae passus est, justus ostendatur; hic vero per ea, quae commisit, detegeretur injustus. Et ne sic quidem mitigatus est, nec quievit super factum malum; sed interrogatus ubi esset frater ejus? *Nescio*, Gen. iv. 9. ait: *numquid custos fratris mei sum ego?* extendens et multiplicans malum per responsionem. Etenim si malum est occidere fratrem, multo pejus sic audacter et irreverenter respondere omnia scienti Deo, quasi possit frustrari eum. Propter hoc et ipse maledictionem portavit, quoniam a se peccatum ⁵tulit, non reveritus Deum, neque confusus in ⁶fratricidio.

5. Circa Adam autem nihil tale factum est, sed omnia in contrarium. Ab altero enim seductus sub occasione immortalitatis, statim timore corripitur, et absconditur: non quasi possit effugere Deum, sed confusus, quoniam transgressus praeceptum ejus, indignus est venire in conspectum et colloquium Dei. *Timor autem Domini initium intelligentiae*; Psal. cxl. 10, et Prov. i. 7. intellectus vero transgressionis fecit poenitentiam; poenitentibus autem largitur benignitatem suam Deus. Etenim per succinctorium in facto ostendit suam poenitentiam, foliis ficulneis semetipsum contegens, existentibus et aliis foliis multis, quae minus corpus ejus vexare potuissent: condignum tamen inobedientiae amictum fecit, conterritus timore Dei; et retundens petulantem carnis impetum, quoniam indolem et puerilem amiserat sensum, et in cogitationem pejorum venerat, fraenum continentiae sibi et uxori suae circumdedit, timens Deum, et adventum ejus exspectans, et velut tale quid significans: Quoniam, inquit, eam, quam habui a Spiritu, sanctitatis stolam amisi per inobedientiam, et nunc cognosco, quod sim dignus tali tegumento, quod delectationem, quidem nullam praestat, mordet autem et pungit corpus. Et hoc videlicet semper habuisset indumentum, humilians semetipsum, nisi Dominus, qui est misericors, tunicas pelliceas pro foliis ficulneis induisset eos. Propter hoc autem et interrogat eos, uti ad mulierem veniret accusatio; et illam rursus interrogat, uti ad

⁵ 'attulit,' Harv.

⁶ fratricidio, 'parricidio,' Harv.

Gen. iii. 13.

serpentem transmitteret causam. Dixit enim quod fuerat factum: *Serpens, ait, seduxit me, et manducavi.* Serpentem vero non interrogavit; sciebat enim eum principem transgressionis factum: sed maledictum primo immisit in eum, uti secunda ⁷ increpatio veniret in hominem. Eum enim odivit Deus, qui seduxit hominem; ei vero qui seductus est, sensim paulatimque misertus est.

6. Quapropter et ejecit eum de Paradiso, et a ligno vitae longe transtulit: non invidens ei lignum vitae, quemadmodum ⁸ quidam audent dicere, sed miserans ejus, ut non perseveraret semper transgressor; neque immortale esset quod esset circa eum peccatum, et malum interminabile et insanabile. Prohibuit autem ejus transgressionem, interponens mortem, et cessare faciens peccatum, finem inferens ei per carnis resolutionem, quae fieret in terra: uti cessans aliquando homo vivere peccato, et moriens ei, inciperet vivere Deo.

Psal. xci. 13.

7. Quapropter inimicitiam posuit inter serpentem et mulierem, et semen ejus, observantes invicem: illo quidem, cui mordetur planta, et potente calcare caput inimici; altero vero mordente, et occidente, et interpediente ingressus hominis, quoadusque venit semen praedestinatum calcare caput ejus, quod fuit partus Mariae, de quo ait Propheta: *Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem;* significans quia illud quod erigeretur et dilataretur adversus hominem peccatum, et frigidum reddebat eum, evacuaretur cum regnante morte; et conculcaretur ab eo in novissimis temporibus insiliens humano generi leo, hoc est, Antichristus; et draconem illum, serpentem vetustum, alligans, et subjiciens potestati hominis, qui fuerat victus, ad calcandam omnem ejus virtutem. Victus autem erat Adam, ablata ab eo omni vita: propter hoc ¹ victo rursus inimico recepit vitam Adam; *novissima* autem *inimica* evacuatur mors, quae primum possederat hominem. Quapropter liberato homine, *fiet quod scriptum est: Absorpta est mors in victoria; Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors aculeus tuus?* Quod non poterit juste dici, si non ille liberatus

1 Cor. xv. 26.

1 Cor. xv.
54, seqq.⁷ 'increpatione,' Harv.⁸ 'audent quidam,' Harv.

fuerit, cui primum dominata est mors. Illius enim salus, evacuatio est mortis. Domino igitur vivificante hominem, id est, Adam, evacuata est et mors.

8. Mentiuntur ergo omnes qui contradicunt ejus saluti, semper seipsos excludentes a vita, in eo quod non credant inventam ovem quae perierat. Si autem illa non est inventa, adhuc possidetur in perditione omnis hominis generatio. Mendax ergo is, qui prior hanc sententiam, immo hanc ignorantiam et caecitatem induxit, Tatianus; connexio quidem factus omnium haereticorum, quemadmodum ostendimus: hoc autem a semetipso adinvenit, uti novum aliquid praeter reliquos inferens, vacuum loquens, vacuos a fide auditores sibi praepararet, affectans magister haberi, tentans et subinde uti hujusmodi a Paulo assidue dictis: Quoniam *in Adam omnes* 1 Cor. xv. 22. *morimur*; ignorans autem, quoniam *ubi abundavit peccatum*, Rom. v. 20. *superabundavit gratia*. Ostenso ergo hoc manifeste, erubescant omnes qui ab eo sunt, et concertant de Adam, quasi magnum aliquid lucrentur, si ille non salvetur, quando magis nihil proficiant; quemadmodum et serpens nihil proficit ⁹ dissuadens homini, nisi illud quod eum transgressorem ostendit, initium et materiam apostasiae suae habens hominem; Deum autem non ¹⁰ vicit. Sic et hi, qui contradicunt saluti Adae, nihil proficiunt, nisi hoc, quod semetipsos haereticos et apostatas faciunt veritatis, et advocatos se serpentis et mortis ostendunt.

CHAPTER XXIV.

Brief summary of the Book. The Church's teaching is uniform and consistent, because she is taught by the Holy Spirit. Those who estrange themselves from the Church reject the Holy Ghost. No marvel, then, that the theories of the Heretics are so extravagant.

1. TRADUCTIS igitur omnibus, qui nefandas inferunt sententias de factore et plasmatore nostro, qui et hunc mundum fabricatus est, super quem alius Deus non est; et ipsis ostensionibus eversis his, qui de substantia Domini nostri, et de

⁹ 'suadens,' Harv.

¹⁰ 'vidit,' Harv.

dispositione quam fecit propter hominem suum, falsa docent; praedicationem vero Ecclesiae undique constantem, et aequaliter perseverantem, et testimonium habentem a Prophetis et ab Apostolis, et ab omnibus discipulis, quemadmodum ostendimus per initia, et medietates, et finem, et per universam Dei dispositionem, et eam quae secundum salutem hominis est ¹solitam operationem, quae est in fide nostra; quam perceptam ab Ecclesia custodimus, et quae semper a Spiritu Dei, quasi in vase bono eximium quoddam depositum juvenescens, et juvenescere faciens ipsum vas in quo est. Hoc enim Ecclesiae creditum est Dei munus, quemadmodum ²ad inspirationem plasmationi, ad hoc ut omnia membra percipientia vivificentur: et in eo disposita est communicatio CHRISTI, id est, Spiritus sanctus, arrha incorruptelae, et confirmatio fidei nostrae, et

¹ Cor. xii. 28. scala ascensionis ad Deum. *In Ecclesia enim, inquit, posuit Deus Apostolos, Prophetas, doctores, et universam reliquam operationem Spiritus: cujus non sunt participes omnes, qui non ³currunt ad Ecclesiam, sed semetipsos fraudant a vita, per sententiam malam, et operationem pessimam. Ubi enim Ecclesia, ibi et Spiritus Dei; et ubi Spiritus Dei, illic Ecclesia, et omnis gratia: Spiritus autem veritas. Quapropter qui non participant eum, neque a mammillis matris nutriuntur in vitam, neque percipiunt de corpore CHRISTI procedentem nitidissimum*

² Jerem. ii. 13. fontem: sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis terrenis, et de caeno putidam bibunt aquam, effugientes fidem Ecclesiae, ne traducantur, rejicientes vero Spiritum, ut non erudiantur.

2. Alienati vero a veritate, digne in omni voluntur errore, fluctuati ab eo, aliter atque aliter per tempora de eisdem sentientes, et nunquam ⁴sententiam stabilitam habentes; sophistae verborum magis volentes esse quam discipuli veritatis. Non enim sunt fundati super unam petram, sed super arenam, habentem in seipsa lapides multos. Propter hoc et multos Deos fingunt, et quaerere quidem semper in excusatione ha-

¹ 'solidam,' Harv.

² ad inspirationem, 'aspiratio,' Harv.

³ 'concurrunt,' Harv.

⁴ 'scientiam,' Harv.

bent, (caecutiunt enim,) invenire vero nunquam possunt. Blasphemant enim fabricatorem, hoc est, eum qui est vere Deus, qui et praestat invenire; putantes se super Deum alterum invenisse Deum, vel alteram Plenitudinem, vel alteram dispositionem. Quapropter et lumen, quod est a Deo, non lucet eis, quoniam inhonoraverunt et spreverunt Deum, minimum arbitantes eum, quoniam propter dilectionem suam, et immensam benignitatem, in agnitionem venit hominibus: (⁶ in agnitionem autem non secundum magnitudinem, nec secundum substantiam; nemo enim mensus est eam, nec palpavit; sed secundum illud, ut sciremus, quoniam qui fecit, et plasmavit, et insufflationem vitae insufflavit in eis, et per conditionem nutrit nos, Verbo suo confirmans, et Sapientia compingens omnia, hic est qui est solus verus Deus:) eum vero, qui non est, somniantes super hunc, ut magnum Deum putentur adinvenisse, quem nemo possit cognoscere humano generi communicantem, nec terrena administrantem: Epicuri videlicet invenientes Deum, neque sibi, neque aliis aliquid praestantem, id est, nullius providentiam habentem.

CHAPTER XXV.

God's providence is admitted by the Gentiles. God, then, must be at once just and good, i. e. kind, so that Marcion's hypothesis falls to the ground. God is a righteous Judge, and will judge blasphemers as well as profligates. Plato is more devout than these Heretics, because he acknowledged that Justice attended God. These Heretics, according to their own showing, are outside the Pleroma. St. Irenaeus concludes with a prayer for the conversion of the Gnostics.

I. PROVIDENTIAM autem habet Deus omnium, propter hoc et consilium dat: consilium autem dans adest his, qui morum providentiam habent. Necessè est igitur ea, quae providentur et gubernantur, cognoscere suum directorem: quae quidem non sunt ¹irrationabilia, neque vana, sed habent sensibilitatem perceptam de providentia Dei. Et propter hoc Ethnicorum quidam, qui minus illecebris ac voluptatibus servierunt, et non in

⁵ 'in' omitted by Harv.

¹ 'irrationalia,' Harv.

tantum superstitione idolorum coabducti sunt, providentia ejus moti, licet tenuiter, tamen conversi sunt, ut dicerent fabricatorem hujus universitatis Patrem omnium providentem, et disponentem secundum nos mundum.

2. Rursus ut increpativum auferrent a Patre et judiciale, indignum id Deo putantes, et sine iracundia et bonum arbitantes se adinvenisse Deum, alterum quidem judicare, et alterum quidem salvare dixerunt; nescientes, utrorumque auferentes sensum et justitiam. Si enim judicialis non et bonus sit, ad donandum quidem his quibus debet, et ad exprobandum his quibus oportet, neque justus neque sapiens videbitur judex. Rursus bonus, si hoc tantum sit bonus, non et probator, in quos immittat bonitatem, extra justitiam erit et bonitatem; et infirma bonitas ejus videbitur, non omnes salvans, si non cum judicio fiat.

3. Marcion igitur ipse dividens Deum in duo, alterum quidem bonum, et alterum judiciale dicens, ex utrisque interimit Deum. Hic enim qui judicialis, si non et bonus sit, non est Deus, quia Deus non est, cui bonitas desit: et ille rursus qui bonus, si non et judicialis, idem quod hic patietur, ut auferatur ei ne sit Deus. Quemadmodum autem et sapientem dicunt Patrem omnium, si non et judiciale ei assignent? Si enim sapiens, et probator est; probatori autem subest judiciale; judiciale autem assequitur justitia, ut juste probet; justitia provocat judicium; judicium autem, cum fit cum justitia, transmittet ad sapientiam. Sapientia igitur praeccellet Pater super omnem humanam et Angelicam sapientiam, quoniam Dominus, et judex, et justus, et dominator super omnes. Est enim et bonus, et misericors, et patiens, et salvat quos oportet; neque bonum ei deficit juste effectum, neque sapientia deminoratur: salvat enim quos debet salvare, et judicat dignos judicio: neque justum immite ostenditur, praeceunte scilicet et praecedente bonitate.

4. Qui igitur solem suum oriri facit omnibus benigne Deus, et pluit super justos et injustos, judicabit eos, qui ex aequo benignitatem ejus percipientes, non similiter secundum digna-

tionem munerationis ejus conversati sunt; sed in deliciis et luxuriis versati sunt adversus benevolentiam ejus, adhuc et blasphemantes eum, qui tanta beneficia in eos fecerit.

5. Quibus religiosior Plato ostenditur, qui eundem Deum et justum, et bonum, confessus est, habentem potestatem omnium, ipsum facientem judicium, sic dicens:

[Ὁ μὲν δὴ Θεὸς, ὡς περ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχὴν τε καὶ De Legg. pp. 715, 716, ed. Stallb.
τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἀπάντων ἔχων, εὐθείᾳ περαινεί
κατὰ φύσιν παραπορευόμενος· τῷ δὲ αἰεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν
ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός.]

Et Deus quidem, quemadmodum et vetus sermo est, initium, et finem, et medietates omnium quae sunt habens, recte perficit, secundum naturam circumiens: hunc autem semper consequitur justitia ultrix in eos, qui deficiunt a lege divina. Et iterum factorem et fabricatorem hujus universitatis bonum ostendit.

[Ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος.] Tim. p. 29 E, ed. Stallb.

Bono autem, inquit, nulla unquam de quoquam nascitur invidia: hoc initium et causam fabricationis mundi constituens bonitatem Dei; sed non ignorantiam, nec Aeonem qui erravit, nec labis fructum, nec Matrem plorantem et lamentantem, nec alterum Deum, vel Patrem.

6. Juste autem eos Mater planget, talium excogitatores et adinventores: digna enim ² commentati, et commentiti sunt in capita sua, quoniam Mater ipsorum extra Plenitudinem est, id est, extra Dei agnitionem, et collectio eorum abortio facta est, informis et sine specie: nihil enim de veritate apprehendit; in vacuum et in umbram decidit; vacua enim doctrina ipsorum et intenebrata: et Horus eam non permisit introire in Pleroma; non enim recepit eos ³ Spiritus in refrigerium. Pater enim ipsorum ignorantiam generans, mortis passiones in eis operatus est. Haec non nos diffamamus, sed ipsi confirmant, ipsi docent, gloriantur in ipsis, altum sentiunt de Matre, quam sine patre

² 'commentati et,' om. Harv.

³ Spiritus, i. e. Achamoth.

dicunt genitam, hoc est, sine Deo, foeminam a foemina, quod est ex errantia corruptelam.

7. Nos autem precamur non perseverare eos in fovea, quam ipsi foderunt, sed segregari ab hujusmodi Matre, et exire a Bytho, et absistere a Vacuo, et Umbram derelinquere: et legitime eos generari, conversos ad Ecclesiam Dei, et formari Christum in eis, et cognoscere eos fabricatorem et factorem hujus universitatis, solum verum Deum, et Dominum omnium. Haec precamur de illis, utilius eos diligentes, quam ipsi semet-ipsos putant diligere. Quae enim est a nobis dilectio, cum sit vera, salutaris est eis, si quidem eam recipiant. Est enim austero medicamini similis, absumens ⁴impropiorem ac superfluum vulneris carnem: elationem enim illorum et inflationem evacuat. Quapropter tentantes omni virtute manum porrigere eis, non taedebit nos. ⁵ Prorogabimus autem super haec, quae dicta sunt, in sequenti libro Domini sermones inferre, si quos ex his per ipsam Christi doctrinam convincentes, suadere possimus cessare ab ejusmodi errore, et absistere ab ea blasphemia, quae est in fabricatorem ipsorum, qui et solus est Deus, et Pater Domini nostri Jesu Christi. Amen.

⁴ 'improbiorem,' Harv.

⁵ prorogabimus, 'prorogavimus,' Harv.

GLOSSARY.

A.

- A**, ab; used, as in Hebrew, to express comparison: xxiii. 3, 'maledictus tu ab omnibus pecoribus.'
Abstentus = ἀφιστάμενος, iv. 3.
Adest = fas est, πάρεστι or ἔξεστι, iii. 1.
Advocare, ix. 3 = παρακαλεῖν.
Advocatio, xviii. 7 = παράκλησις; advocacionem praeberere = παρακαλεῖν.
Affectio, xvii. 4 = πάθημα.
Agnitio = γνῶσις, xii. 7; = ἐπίγνωσις, xii. 3.
Allegere, xii. 1, in classical sense.
Allophylus, xii. 15.
Arrha = ἀρραβών, xxiv. 1.
Aspiratio v. l. for inspiratio, xxiv. 1; = ἐπιπνοία, xxi. 2. The same word is used of taking breath while reading, vii. 2.
Assumptio Domini = ἀνάληψις, xii. 5, xvi. 8.
Augeo, in the sense of cresco, xxi. 9.

B.

- Bene sentire**, vi. 4, xi. 6 = εὐδοκεῖν.
Bravium = βραβεῖον, xvii. 2.

C.

- Cataclysmus**, iii. 3, xi. 8 = κατακλυσμός.
Circumscribere, xi. 1, xxi. 5 = περιγράφειν; lit. to obliterate, i. e. to put out of the question.
Cohortari, xii. 2 = συμβιβάζειν.

Commentiri, xxv. 6.

- Concedo** = connumerare, xviii. 5.
Conditio, vi. 1 et passim = κτίσις.
Congregare, iii. 3 = συμβιβάζειν.
Congregatio, iv. 2 = σύναξις.
Consequens est, xi. 8 = εἰκότως.
Consparsus, xvi. 6 = πεφυρμένος, 'most closely united.'

D.

- Decernere**, xi. 4, 'to affirm.'
Deesse = λείπειν, xii. 7.
Deminorari, xxv. 3.
Descensio = κάθοδος, xxii. 2.
Detritus, xxiv. 1.
Diastema, 'a stop,' vii. 1.
Diligere, iv. 1.
Dimittere, v. l. for remittere, xviii. 5 = ἀφείναι.
Discentes, xii. 13, xv. 3, xviii. 4 = μαθηταί.
Dispositio = πραγματεία, xi. 8.
Domesticitas = οικειότης, xviii. 7.

E.

- Efficabilis**, xi. 8 = τὸ ἐμπρακτόν.
Emendate agere, iii. 1 = διορθοῦσθαι.
Evacuatio, xxiii. 7.
Evacuatio, xxiii. 7.
Eversor = καταστροφεὺς, xii. 5.
Ex ipso = ἐκ τούτου, sc. χρόνου, xv. 1.
Excessus = ἔξοδος, i. 1.
Exhomologesim facere = ἐξομολογεῖσθαι, iv. 3.

F.

- Fabricator = *δημιουργός*, x. 4, et passim.
 Facere mysterium, v. 1 = explicare mysterium.
 Figmentum = *πλάσμα*, iv. 2.
 Fluctuari, xxiv. 2.
 Frustrari, xxiii. 4, 'to evade' God.

G.

- Generatio = *γενεά*, xix. 2; = *γέννησις*, xxi. 10.
 Gloria, ix. 3, 'secundum gloriam' = *κατὰ δόξαν*.

I.

- Incomprehensibiliter, xvi. 1.
 Inconstans = *ἀσύστατον*, xxii. 1.
 Incorruptela, v. 3.
 Increpativum, xxv. 2 = *τὸ ἐλεγκτικόν*.
 Increvit = *ἤκμασε*, iv. 3.
 Infra = inter, xi. 1.
 Inimicus = *ἀντίπαλος*, xviii. 7.
 Insonans = *ἐναυλος*, iii. 3.
 Institorium, xv. 2. 'Institor eloquentiae' is used by Quintil. Inst. viii. 3; xi. 1, to mean a man who makes a show of his eloquence. The context here requires some such meaning as 'pomp,' or 'show.'
 Instruo, iii. 3 = *οἰκοδομεῖν*.
 Intellector = *ἐμπειρος*, xxi. 2.
 Intenebrata doctrina, xxv. 6.
 Interpedire, xxiii. 7.
 Interpres = *ἐρμηνευτής*, i. 1.
 Interpretatus = *μεταβεβλημένος*, xxi. 2.

J.

- Jocundari nitide, xiv. 3.
 Judicialis, xxv. 2, 3 = *κριτικός*.
 Justificari = *δικαιωθῆναι*, xviii. 7.

L.

- Legalia, ii. 2 = *τὰ κατὰ νόμον*, 'the things of the Law.'
 Lingua = *διάλεκτος*, i. 1.
 Longiloquium, xii. 9.
 Loquela = *διάλεκτος*, xxi. 2.

M.

- Magisterium, xiv. 3, 'official teaching.'
 Magnanimitas = *μακροθυμία*, xii. 9.
 Manifeste = *τρανώς*, xii. 7.
 Mortificatum = *τὸ θνησιμαῖον*, 'carcase,' xxi. 10.
 Multo magis = *πολλῶ μᾶλλον*, viii. 1: supply 'hoc non fecit.'
 Multo prius, xiii. 6 = multo minus.
 Muneratio, xxv. 4.

N.

- Nitide, xiv. 3.

O.

- Opus, xxi. 9, 'quod non est opus' = LXX. *οὐ οὐκ ἐστὶ χρεία αὐτοῦ*.

P.

- Parasema = *παράσημα*, xiv. 1.
 Pareo = appareo, xiii. 6, xviii. 7, xxiii. 2.
 Participari, iii. 3.
 Perfectus, 'complete,' opposed to the mutilated Gospels of the Heretics.
 Perfectissimus, *ικανώτατος*, iii. 4.
 Personae acceptio = *προσωποληψία*.
 Personae Evangelii = *πρόσωπα τῶν εὐαγγελίων*, xi. 9.
 Plasmatus = *πεπλασμένος*, xviii. 7.
 Plenitudo = pleroma = *πλήρωμα* passim.
 Portentiloquium, iv. 2.
 Potentissimus = *ικανώτατος*, iii. 3.
 Praeclamasset = *προαναπεφονήκει*, xxii. 2.
 Praeconare = *κηρύσσειν*, xii. 3.
 Praeonatio = *κήρυγμα*, xii. 3.
 Praedestinans, xxii. 3.
 Praedestinatus, xxii. 4.
 Praedictus = *προωρισμένος*, xvii. 4.
 Primiformis, xxiii. 2 = *πρωτόπλαστος*.
 Principale = *ἡγεμονικόν*, xi. 8.
 Principalis spiritus = *καθολικὸν πνεῦμα*, xi. 8.
 Productus = *προηγμένος*, xiv. 1.
 Propositum = *προαίρεσις*, xii. 12.
 Prosecutor = *παράπομος*, or *ἀκόλουθος*, xiv. 1.

Protoplastus, xxi. 10.
 Providentiam habere alicujus rei,
 xxv. 1.
 Putative = *ἐκ δοκίσεως*, xviii. 6, cf.
 xvii. 4.

Q.

Quadriformis = *τετράμορφος*, xi. 8.

R.

Recapitulare = *ἀνακεφαλαιῶν*, xxi. 10.
 Recaptivatus = *ἀναδούλωθεις*, xxiii. 1.
 Recirculatio, xxii. 4.
 Recitans = *ἀναγορεύσας*, xxi. 2.
 Refrigerium, xv. 2.
 Refutare = *παραπέμπειν*, xiv. 3.
 Rememorare = *ἀνατάξασθαι*, xxi. 2.
 Rudis terra = *γῆ ἀνέργαστος*, xviii. 7.

S.

Sensus = *νοῦς*, xxv. 2.

Separans = *χαρίσας*, xxi. 2.
 Sibi placentia = *ἀπταρσεκεία*, iii. 2.
 Signum = *σύμβολον*, xxii. 2.
 Substantia, xxi. 4, 10, xxii. 1, etc.
 Subtililoquium, xiv. 4.
 Supervacuum = *περισσός*, xxii. 2.
 Suspicio = *ἐπόληψις*, v. 1, 2.
 Sustinere = *ὑπομένειν*, xix. 3.

T.

Tradere = *ἐγχειρίζειν*, iii. 3 = *παρα-
 δίδοναι*, iii. 4.
 Traductio praef., etc., 'refutation.'
 Traductus = *ἐλεγχόμενος*, iv. 3.
 Transfiguratores, iv. 2, 'those who
 counterfeit.'
 Transgressio, v. 2, 'departure from.'

V.

Victima = *σφαγή*, xii. 8.
 Vivificantes = *ἀναζωπυροῦντες*, xi. 8.
 Vulsio = *ἀπόσπασμα*, xi. 1.

BOOKS

PRINTED AT

THE CLARENDON PRESS, OXFORD,

AND PUBLISHED FOR THE UNIVERSITY BY

MACMILLAN AND CO.,

29, 30, BEDFORD STREET, COVENT GARDEN, LONDON:

ALSO TO BE HAD AT

THE CLARENDON PRESS DEPOSITORY,

116, HIGH STREET, OXFORD.

LEXICONS, GRAMMARS, &c.

- A Greek-English Lexicon**, by Henry George Liddell, D.D., and Robert Scott, D.D. *Sixth Edition, Revised and Augmented.* 1870. 4to. cloth, 1l. 16s.
- A Greek-English Lexicon**, abridged from the above, chiefly for the use of Schools. *Fifteenth Edition. Carefully Revised throughout.* 1872. square 12mo. cloth, 7s. 6d.
- A copious Greek-English Vocabulary**, compiled from the best authorities. 1850. 24mo. bound, 3s.
- Graecae Grammaticae Rudimenta** in usum Scholarum. Auctore Carolo Wordsworth, D.C.L. *Seventeenth Edition, 1870.* 12mo. bound, 4s.
- A Greek Primer**, in English, for the use of beginners. By the Right Rev. Charles Wordsworth, D.C.L., Bishop of St. Andrews. *Fourth Edition.* Extra fcap. 8vo. cloth, 1s. 6d.
- A Practical Introduction to Greek Accentuation**, by H. W. Chandler, M.A. 1862. 8vo. cloth, 10s. 6d.
- Etymologicon Magnum.** Ad Codd. MSS. recensuit et notis variorum instruxit Thomas Gaisford, S.T.P. 1848. fol. cloth, 1l. 12s.
- Suidae Lexicon.** Ad Codd. MSS. recensuit Thomas Gaisford, S.T.P. Tomi III. 1834. fol. cloth, 2l. 2s.
- Scheller's Lexicon** of the Latin Tongue, with the German explanations translated into English by J. E. Riddle, M.A. 1835. fol. cloth, 1l. 1s.

Scriptores Rei Metricae. Edidit Thomas Gaisford, S.T.P.
Tomi III. 8vo. *cloth*, 15s.

Sold separately:

Hephaestion, Terentianus Maurus, Proclus, cum annotationibus, etc.
Tomi II. 1855. 8vo. *cloth*, 10s.

Scriptores Latini. 1837. 8vo. *cloth*, 5s.

The Book of Hebrew Roots, by Abu 'L-Walîd Marwân ibn Janâh, otherwise called Rabbi Yônâh. Now first edited, with an Appendix, by Ad. Neubauer. Fasc. I. 4to. 21s.

Thesaurus Syriacus : collegerunt Quatremère, Bernstein, Lorsch, Arnoldi, Field: edidit R. Payne Smith, S.T.P.R.

Fasc. I-III. 1868-73. sm. fol. *each*, 1l. 1s.

Lexicon Aegyptiaco-Latinum ex veteribus Linguae Aegyptiicae Monumentis, etc., cum Indice Vocum Latinarum ab H. Tattam, A.M. 1835. 8vo. *cloth*, 15s.

A Practical Grammar of the Sanskrit Language, arranged with reference to the Classical Languages of Europe, for the use of English Students, by Monier Williams, M.A. *Third Edition*, 1864. 8vo. *cloth*, 15s.

Nalopâkhyânam. Story of Nala, an Episode of the Mahâ-Bhârata: the Sanskrit text, with a copious Vocabulary, Grammatical Analysis, and Introduction, by Monier Williams, M.A. The Metrical Translation by the Very Rev. H. H. Milman, D.D. 1860. 8vo. *cloth*, 15s.

A Sanskrit-English Dictionary, by Monier Williams, M.A., Boden Professor of Sanskrit. 4to. *cloth*, 4l. 14s. 6d.

An Anglo-Saxon Dictionary, by Joseph Bosworth, D.D., Professor of Anglo-Saxon, Oxford. *New edition. In the Press.*

An Icelandic-English Dictionary. Based on the MS. collections of the late Richard Cleasby. Enlarged and completed by G. Vigfússon.

Parts I and II. 1869-71. 4to. *each*, 1l. 1s.

Part III. With an Introduction and Life of Richard Cleasby, by G. Webbe Dasent. 4to. 1l. 5s. *Just Published.*

The work may now be had complete, in cloth, price 3l. 7s.

A Handbook of the Chinese Language. Parts I and II, Grammar and Chrestomathy. By James Summers. 1863. 8vo. *half bound*, 1l. 8s.

Cornish Drama (The Ancient). Edited and translated by E. Norris, Esq., with a Sketch of Cornish Grammar, an Ancient Cornish Vocabulary, etc. 2 vols. 1859. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.

The Sketch of Cornish Grammar separately, *stitched*, 2s. 6d.

GREEK AND LATIN CLASSICS.

Aeschylus: quae supersunt in Codice Laurentiano typis descripta.
 Edidit R. Merkel. 1861. Small folio, *cloth*, 1*l.* 1*s.*

Aeschylus: *Tragoediae* et *Fragmenta*, ex recensione Guil.
 Dindorfii. *Second Edition*, 1851. 8vo. *cloth*, 5*s.* 6*d.*

Aeschylus: *Annotationes* Guil. Dindorfii. *Partes II.* 1841.
 8vo. *cloth*, 10*s.*

Aeschylus: *Scholia Graeca*, ex *Codicibus aucta et emendata* a
 Guil. Dindorfio. 1851. 8vo. *cloth*, 5*s.*

Sophocles: *Tragoediae* et *Fragmenta*, ex recensione et cum
commentariis Guil. Dindorfii. *Third Edition*, 2 vols. 1860. fcap. 8vo.
cloth, 1*l.* 1*s.*

Each Play separately, *limp*, 2*s.* 6*d.*

The Text alone, printed on writing paper, with large
 margin, royal 16mo. *cloth*, 8*s.*

The Text alone, square 16mo. *cloth*, 3*s.* 6*d.*

Each Play separately, *limp*, 6*d.*

Sophocles: *Tragoediae* et *Fragmenta cum Annotatt.* Guil.
 Dindorfii. *Tomi II.* 1849. 8vo. *cloth*, 10*s.*

The Text, Vol. I. 5*s.* 6*d.* The Notes, Vol. II. 4*s.* 6*d.*

Sophocles: *Scholia Graeca:*

Vol. I. ed. P. Elmsley, A.M. 1825. 8vo. *cloth*, 4*s.* 6*d.*

Vol. II. ed. Guil. Dindorfius. 1852. 8vo. *cloth*, 4*s.* 6*d.*

Euripides: *Tragoediae* et *Fragmenta*, ex recensione Guil. Din-
 dorfii. *Tomi II.* 1834. 8vo. *cloth*, 10*s.*

Euripides: *Annotationes* Guil. Dindorfii. *Partes II.* 1840.
 8vo. *cloth*, 10*s.*

Euripides: *Scholia Graeca*, ex *Codicibus aucta et emendata* a
 Guil. Dindorfio. *Tomi IV.* 1863. 8vo. *cloth*, 1*l.* 16*s.*

Euripides: *Alcestis*, ex recensione Guil. Dindorfii. 1834. 8vo.
sewed, 2*s.* 6*d.*

Aristophanes: *Comoediae* et *Fragmenta*, ex recensione Guil.
 Dindorfii. *Tomi II.* 1835. 8vo. *cloth*, 11*s.*

Aristophanes: *Annotationes* Guil. Dindorfii. *Partes II.* 1837.
 8vo. *cloth*, 11*s.*

Aristophanes: *Scholia Graeca*, ex *Codicibus aucta et emendata*
 a Guil. Dindorfio. *Partes III.* 1839. 8vo: *cloth*, 1*l.*

- Aristophanem**, Index in: J. Caravellae. 1822. 8vo. *cloth*, 3s.
- Metra Aeschyli Sophoclis Euripidis et Aristophanis**. Descripta a Guil. Dindorfio. Accedit Chronologia Scenica. 1842. 8vo. *cloth*, 5s.
- Anecdota Graeca Oxoniensia**. Edidit J. A. Cramer, S.T.P. Tomi IV. 1834-1837. 8vo. *cloth*, 1l. 2s.
- Anecdota Graeca e Codd. MSS. Bibliothecae Regiae Parisiensis**. Edidit J. A. Cramer, S.T.P. Tomi IV. 1839-1841. 8vo. *cloth*, 1l. 2s.
- Apsinis et Longini Rhetorica**. E Codicibus MSS. recensuit Joh. Bakius. 1849. 8vo. *cloth*, 3s.
- Aristoteles**; ex recensione Immanuelis Bekkeri. Accedunt Indices Sylburgiani. Tomi XI. 1837. 8vo. *cloth*, 2l. 10s.
Each volume separately, 5s. 6d.
- Catulli Veronensis Liber**. Recognovit, apparatus criticum prolegomena appendices addidit, Robinson Ellis, A.M. 1867. 8vo. *cloth*, 16s.
- Catulli Veronensis Carmina Selecta**, secundum recognitionem Robinson Ellis, A.M. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3s. 6d.
- Choerobosci Dictata in Theodosii Canones, necnon Epimerismi in Psalmos**. E Codicibus MSS. edidit Thomas Gaisford, S.T.P. Tomi III. 1842. 8vo. *cloth*, 15s.
- Demosthenes**: ex recensione Guil. Dindorfii. Tomi I. II. III. IV. 1846. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- Demosthenes**: Tomi V. VI. VII. Annotationes Interpretum. 1849. 8vo. *cloth*, 15s.
- Demosthenes**: Tomi VIII. IX. Scholia. 1851. 8vo. *cloth*, 10s.
- Harpocratonis Lexicon**, ex recensione G. Dindorfii. Tomi II. 1854. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- Herculanensium Voluminum Partes II**. 1824, 1825. 8vo. *cloth*, 10s.
- Homerus: Ilias**, cum brevi Annotatione C. G. Heynii. Accedunt Scholia minora. Tomi II. 1834. 8vo. *cloth*, 15s.
- Homerus: Ilias**, ex rec. Guil. Dindorfii. 1856. 8vo. *cloth*, 5s. 6d.
- Homerus: Odyssea**, ex rec. Guil. Dindorfii. 1855. 8vo. *cloth*, 5s. 6d.

- Homerus**: Scholia Graeca in Odysseam. Edidit Guil. Dindorfius. Tomi II. 1855. 8vo. *cloth*, 15s. 6d.
- Homerum**, Index in: Seberi. 1780. 8vo. *cloth*, 6s. 6d.
- Oratores Attici ex recensione Bekkeri**:
- I. Antiphon, Andocides, et Lysias. 1822. 8vo. *cloth*, 7s.
- II. Isocrates. 1822. 8vo. *cloth*, 7s.
- III. Isaeus, Aeschines, Lycurgus, Dinarchus, etc. 1823. 8vo. *cloth*, 7s.
- Scholia Graeca in Aeschinem et Isocratem**. Edidit G. Dindorfius. 1852. 8vo. *cloth*, 4s.
- Paroemiographi Graeci**, quorum pars nunc primum ex Codd. MSS. vulgatur. Edidit T. Gaisford, S.T.P. 1836. 8vo. *cloth*, 5s. 6d.
- Plato: The Apology**, with a revised Text and English Notes, and a Digest of Platonic Idioms, by James Riddell, M.A. 1867. 8vo. *cloth*, 8s. 6d.
- Plato: Philebus**, with a revised Text and English Notes, by Edward Poste, M.A. 1860. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.
- Plato: Sophistes and Politicus**, with a revised Text and English Notes, by L. Campbell, M.A. 1866. 8vo. *cloth*, 18s.
- Plato: Theaetetus**, with a revised Text and English Notes, by L. Campbell, M.A. 1861. 8vo. *cloth*, 9s.
- Plato: The Dialogues**, translated into English, with Analyses and Introductions, by B. Jowett, M.A., Master of Balliol College and Regius Professor of Greek. 4 vols. 1871. 8vo. *cloth*, 3l. 6s.
- Plato: The Republic**, with a revised Text and English Notes, by B. Jowett, M.A., Master of Balliol College and Regius Professor of Greek. Demy 8vo. *Preparing*.
- Plotinus**. Edidit F. Creuzer. Tomi III. 1835. 4to. *cloth*, 1l. 8s.
- Stobaei Florilegium**. Ad MSS. fidem emendavit et supplevit T. Gaisford, S.T.P. Tomi IV. 1822. 8vo. *cloth*, 1l.
- Stobaei Eclogarum Physicarum et Ethicarum libri duo**. Accedit Hieroclis Commentarius in aurea carmina Pythagoreorum. Ad MSS. Codd. recensuit T. Gaisford, S.T.P. Tomi II. 1850. 8vo. *cloth*, 11s.
- Xenophon: Historia Graeca**, ex recensione et cum annotationibus L. Dindorfii. *Second Edition*, 1852. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.

- Xenophon:** Expeditio Cyri, ex rec. et cum annotatt. L. Dindorfii. *Second Edition*, 1855. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- Xenophon:** Institutio Cyri, ex rec. et cum annotatt. L. Dindorfii. 1857. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- Xenophon:** Memorabilia Socratis, ex rec. et cum annotatt. L. Dindorfii. 1862. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.
- Xenophon:** Opuscula Politica Equestria et Venatica cum Arriani Libello de Venatione, ex rec. et cum annotatt. L. Dindorfii. 1866. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.

THE HOLY SCRIPTURES, &c.

- The Holy Bible** in the earliest English Versions, made from the Latin Vulgate by John Wycliffe and his followers: edited by the Rev. J. Forshall and Sir F. Madden. 4 vols. 1850. royal 4to. *cloth*, 3l. 3s.
- The Holy Bible:** an exact reprint, page for page, of the Authorized Version published in the year 1611. Demy 4to. *half bound*, 1l. 1s.
- Vetus Testamentum Graece** cum Variis Lectionibus. Editionem a R. Holmes, S.T.P. inchoatam continuavit J. Parsons, S.T.B. Tomi V. 1798-1827. folio, 7l.
- Vetus Testamentum Graece** secundum exemplar Vaticanum Romae editum. Accedit potior varietas Codicis Alexandrini. Tomi III. 1848. 12mo. *cloth*, 14s.
- Origenis Hexaplorum** quae supersunt; sive, Veterum Interpretum Graecorum in totum Vetus Testamentum Fragmenta. Edidit Fridericus Field, A.M.
Tom. II. Fasc. I-III. 1867-1870. 4to. 2l. 9s.
Tom. I. Fasc. I. 1871. 4to. 16s.
- Pentateuchus** Hebraeo-Samaritanus Characteribus Hebraeo-Chaldaicis. Edidit B. Blayney. 1790. 8vo. *cloth*, 3s.
- Libri Psalmorum** Versio antiqua Latina, cum Paraphrasi Anglo-Saxonica. Edidit B. Thorpe, F.A.S. 1835. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- Libri Psalmorum** Versio antiqua Gallica e Cod. MS. in Bibl. Bodleiana adservato, una cum Versione Metrica aliisque Monumentis pervetustis. Nunc primum descriptis et edidit Franciscus Michel, Phil. Doct. 1860. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- Libri Prophetarum Majorum**, cum Lamentationibus Jeremiae, in Dialecto Linguae Aegyptiacae Memphitica seu Coptica. Edidit cum Versione Latina H. Tattam, S.T.P. Tomi II. 1852. 8vo. *cloth*, 17s.
- Libri duodecim Prophetarum Minorum** in Ling. Aegypt. vulgo Coptica. Edidit H. Tattam, A.M. 1836. 8vo. *cloth*, 8s. 6d.

- Novum Testamentum Graece.** Antiquissimorum Codicum Textus in ordine parallelo dispositi. Accedit collatio Codicis Sinaitici. Edidit E. H. Hansell, S.T.B. Tomi III. 1864. 8vo. *half morocco*, 2l. 12s. 6d.
- Novum Testamentum Graece.** Accedunt parallela S. Scripturae loca, necnon vetus capitulorum notatio et canones Eusebii. Edidit Carolus Lloyd, S.T.P.R., necnon Episcopus Oxoniensis. 1869. 18mo. *cloth*, 3s.
- The same on writing paper, with large margin, small 4to. *cloth*, 10s. 6d.
- Novum Testamentum Graece juxta Exemplar Millianum.** 1868. 18mo. *cloth*, 2s. 6d.
- The same on writing paper, with large margin, small 4to. *cloth*, 6s. 6d.
- Evangelia Sacra Graecae.** *The Text of Mill.* 1870. fcap. 8vo. *limp*, 1s. 6d.
- The New Testament in Greek and English,** on opposite pages, arranged and edited by E. Cardwell, D.D. 2 vols. 1837. crown 8vo. *cloth*, 6s.
- Novi Testamenti Versio Syriaca Philoxeniana.** Edidit Jos. White, S.T.P. Tomi IV. 1778-1803. 4to. *cloth*, 1l. 8s.
- Novum Testamentum Coptice,** cura D. Wilkins. 1716. 4to. *cloth*, 12s. 6d.
- Appendix ad edit. N. T. Gr. e Cod. MS. Alexandrino a C. G. Woide descripti. Subjicitur Codicis Vaticani collatio. 1799. fol. 2l. 2s.
- Evangeliorum Versio Gothica,** cum Interpr. et Annot. E. Benzeli. Edidit, et Gram. Goth. praemisit, E. Lye, A.M. 1759. 4to. *cloth*, 12s. 6d.
- Diatessaron;** sive Historia Jesu Christi ex ipsis Evangelistarum verbis apte dispositis confecta. Ed. J. White. 1856. 12mo. *cloth*, 3s. 6d.
- Canon Muratorianus.** The earliest Catalogue of the Books of the New Testament. Edited with Notes and a Facsimile of the MS. in the Ambrosian Library at Milan, by S. P. Tregelles, LL.D. 1868. 4to. *cloth*, 10s. 6d.
- The Five Books of Maccabees,** in English, with Notes and Illustrations by Henry Cotton, D.C.L. 1833. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- The Ormulum,** now first edited from the original Manuscript in the Bodleian Library (Anglo-Saxon and English), by R. M. White, D.D. 2 vols. 1852. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- Horae Hebraicae et Talmudicae,** a J. Lightfoot. *A new edition*, by R. Gandell, M.A. 4 vols. 1859. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.

FATHERS OF THE CHURCH, &c.

- The Orations of St. Athanasius against the Arians.** With an Account of his Life. By William Bright, D.D., Regius Professor of Ecclesiastical History, Oxford. Crown 8vo. *cloth*, 9s.
- Catena Graecorum Patrum in Novum Testamentum.** Edidit J. A. Cramer, S.T.P. Tomi VIII. 1838-1844. 8vo. *cloth*, 2l. 4s.
- Clementis Alexandrini Opera,** ex recensione Guil. Dindorfii. Tomi IV. 1869. 8vo. *cloth*, 3l.
- Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini in XII Prophetas.** Edidit P. E. Pusey, A.M. Tomi II. 1868. 8vo. *cloth*, 2l. 2s.
- Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini Commentarii in Lucae Evangelium quae supersunt Syriace.** E MSS. apud Mus. Britan. edidit R. Payne Smith, A.M. 1858. 4to. *cloth*, 1l. 2s.
- The same,** translated by R. Payne Smith, M.A. 2 vols. 1859. 8vo. *cloth*, 14s.
- Ephraemi Syri, Rabulae Episcopi Edesseni, Balaei, aliorumque, Opera Selecta.** E Codd. Syriacis MSS. in Museo Britannico et Bibliotheca Bodleiana asservatis primus edidit J. J. Overbeck. 1865. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- A Latin translation** of the above, by the same Editor. *Preparing.*
- Eusebii Pamphili Eclogae Propheticae.** E Cod. MS. nunc primum edidit T. Gaisford, S.T.P. 1842. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- Eusebii Pamphili Evangelicae Praeparationis Libri XV.** Ad Codd. MSS. recensuit T. Gaisford, S.T.P. Tomi IV. 1843. 8vo. *cloth*, 1l. 10s.
- Eusebii Pamphili Evangelicae Demonstrationis Libri X.** Recensuit T. Gaisford, S.T.P. Tomi II. 1852. 8vo. *cloth*, 15s.
- Eusebii Pamphili contra Hieroclem et Marcellum Libri.** Recensuit T. Gaisford, S.T.P. 1852. 8vo. *cloth*, 7s.
- Eusebii Pamphili Historia Ecclesiastica: Annotationes Variorum.** Tomi II. 1842. 8vo. *cloth*, 17s.
- Eusebius' Ecclesiastical History,** according to the text of Burton. With an Introduction by William Bright, D.D. Crown 8vo. *cloth*, 8s. 6d.
- Evagrii Historia Ecclesiastica,** ex recensione H. Valesii. 1844. 8vo. *cloth*, 4s.
- Irenaeus: The Third Book of St. Irenaeus, Bishop of Lyons, against Heresies.** With short Notes, and a Glossary. By H. Deane, B.D., Fellow of St. John's College, Oxford. Crown 8vo. *cloth*, 5s. 6d. *Just Published.*

- Origenis Philosophumena**; sive omnium Haeresium Refutatio. E Codice Parisino nunc primum edidit Emmanuel Miller. 1851. 8vo. *cloth*, 10s.
- Patrum Apostolicorum**, S. Clementis Romani, S. Ignatii, S. Polycarpi, quae supersunt. Edidit Guil. Jacobson, S.T.P.R. Tomi II. *Fourth Edition*, 1863. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- Reliquiae Sacrae** secundi tertiique saeculi. Recensuit M. J. Routh, S.T.P. Tomi V. *Second Edition*, 1846-1848. 8vo. *cloth*, 1l. 5s.
- Scriptorum Ecclesiasticorum Opuscula**. Recensuit M. J. Routh, S.T.P. Tomi II. *Third Edition*, 1858. 8vo. *cloth*, 10s.
- Socratis Scholastici Historia Ecclesiastica**. Gr. et Lat. Edidit R. Hussey, S.T.B. Tomi III. 1853. 8vo. *cloth*, 15s.
- Sozomeni Historia Ecclesiastica**. Edidit R. Hussey, S.T.B. Tomi III. 1859. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- Theodoreti Ecclesiasticae Historiae Libri V.** Recensuit T. Gaisford, S.T.P. 1854. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.
- Theodoreti Graecarum Affectionum Curatio**. Ad Codices MSS. recensuit T. Gaisford, S.T.P. 1839. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.
- Dowling (J. G.) Notitia Scriptorum SS. Patrum aliorumque vet.** Eccles. Mon. quae in Collectionibus Anecdotorum post annum Christi MDCC. in lucem editis continentur. 1839. 8vo. *cloth*, 4s. 6d.

ECCLESIASTICAL HISTORY, BIOGRAPHY, &c.

- Baedae Historia Ecclesiastica**. Edited, with English Notes, by George H. Moberly, M.A., Fellow of C.C.C., Oxford. 1869. crown 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- Bingham's Antiquities of the Christian Church, and other Works**. 10 vols. 1855. 8vo. *cloth*, 3l. 3s.
- Burnet's History of the Reformation of the Church of England**. *A new Edition*. Carefully revised, and the Records collated with the originals, by N. Pocock, M.A. With a Preface by the Editor. 7 vols. 1865. 8vo. 4l. 4s.
- Burnet's Life of Sir M. Hale, and Fell's Life of Dr. Hammond**. 1856. small 8vo. *cloth*, 2s. 6d.
- Cardwell's Two Books of Common Prayer**, set forth by authority in the Reign of King Edward VI, compared with each other. *Third Edition*, 1852. 8vo. *cloth*, 7s.
- Cardwell's Documentary Annals of the Reformed Church of England**; being a Collection of Injunctions, Declarations, Orders, Articles of Inquiry, &c. from 1546 to 1716. 2 vols. 1843. 8vo. *cloth*, 18s.

- Cardwell's History of Conferences** on the Book of Common Prayer from 1551 to 1690. *Third Edition*, 1849. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.
- Cardwell's Synodalia.** A Collection of Articles of Religion, Canons, and Proceedings of Convocations in the Province of Canterbury, from 1547 to 1717. 2 vols. 1842. 8vo. *cloth*, 19s.
- Councils and Ecclesiastical Documents** relating to Great Britain and Ireland. Edited, after Spelman and Wilkins, by A. W. Haddan, B.D., and William Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford. Vol. I. 1869. Medium 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
Vol. II. Part I. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
Vol. III. Medium 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- Formularies of Faith** set forth by the King's Authority during the Reign of Henry VIII. 1856. 8vo. *cloth*, 7s.
- Fuller's Church History** of Britain. Edited by J. S. Brewer, M.A. 6 vols. 1845. 8vo. *cloth*, 1l. 19s.
- Gibson's Synodus Anglicana.** Edited by E. Cardwell, D.D. 1854. 8vo. *cloth*, 6s.
- Hussey's Rise of the Papal Power** traced in three Lectures. *Second Edition*, 1863. fcap. 8vo. *cloth*, 4s. 6d.
- Inett's Origines Anglicanae** (in continuation of Stillingfleet). Edited by J. Griffiths, M.A. 3 vols. 1855. 8vo. *cloth*, 15s.
- John, Bishop of Ephesus.** The Third Part of his Ecclesiastical History. [In Syriac.] Now first edited by William Cureton, M.A. 1853. 4to. *cloth*, 1l. 12s.
- The same**, translated by R. Payne Smith, M.A. 1860. 8vo. *cloth*, 10s.
- Knight's Life of Dean Colet.** 1823. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.
- Le Neve's Fasti Ecclesiae Anglicanae.** *Corrected and continued from 1715 to 1853* by T. Duffus Hardy. 3 vols. 1854. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- Noelli (A.) Catechismus** sive prima institutio disciplinaque Pietatis Christianae Latine explicata. Editio nova cura Guil. Jacobson, A.M. 1844. 8vo. *cloth*, 5s. 6d.
- Prideaux's Connection of Sacred and Profane History.** 2 vols. 1851. 8vo. *cloth*, 10s.
- Primers** put forth in the Reign of Henry VIII. 1848. 8vo. *cloth*, 5s.
- Records of the Reformation.** The Divorce, 1527—1533. Mostly now for the first time printed from MSS. in the British Museum and other Libraries. Collected and arranged by N. Pocock, M.A. 2 vols. 8vo. *cloth*, 1l. 16s.

- Reformatio Legum Ecclesiasticarum.** The Reformation of Ecclesiastical Laws, as attempted in the reigns of Henry VIII, Edward VI, and Elizabeth. Edited by E. Cardwell, D.D. 1850. 8vo. *cloth*, 6s. 6d.
- Shirley's (W. W.)** Some Account of the Church in the Apostolic Age. 1867. fcap. 8vo. *cloth*, 3s. 6d.
- Shuckford's** Sacred and Profane History connected (in continuation of Prideaux). 2 vols. 1848. 8vo. *cloth*; 10s.
- Stillingfleet's** Origines Britannicæ, with Lloyd's Historical Account of Church Government. Edited by T. P. Pantin, M.A. 2 vols. 1842. 8vo. *cloth*, 10s.
- Strype's Works Complete**, with a General Index. 27 vols. 1821-1843. 8vo. *cloth*, 7l. 13s. 6d. Sold separately as follows:—
- Memorials of Cranmer. 2 vols. 1840. 8vo. *cloth*, 11s.
  - Life of Parker. 3 vols. 1828. 8vo. *cloth*, 16s. 6d.
  - Life of Grindal. 1821. 8vo. *cloth*, 5s. 6d.
  - Life of Whitgift. 3 vols. 1822. 8vo. *cloth*, 16s. 6d.
  - Life of Aylmer. 1820. 8vo. *cloth*, 5s. 6d.
  - Life of Cheke. 1821. 8vo. *cloth*, 5s. 6d.
  - Life of Smith. 1820. 8vo. *cloth*, 5s. 6d.
  - Ecclesiastical Memorials. 6 vols. 1822. 8vo. *cloth*, 1l. 13s.
  - Annals of the Reformation. 7 vols. 1824. 8vo. *cloth*, 2l. 3s. 6d.
  - General Index. 2 vols. 1828. 8vo. *cloth*, 11s.
- Stubbs's (W.) Registrum Sacrum Anglicanum.** An attempt to exhibit the course of Episcopal Succession in England. 1858. small 4to. *cloth*, 8s. 6d.
- Sylloge Confessionum sub tempus Reformandæ Ecclesiæ editarum.** Subjiciuntur Catechismus Heidelbergensis et Canones Synodi Dordrechtanæ. 1827. 8vo. *cloth*, 8s.
- Walton's** Lives of Donne, Wotton, Hooker, &c. 1824. 8vo. *cloth*, 6s. 6d.

ENGLISH THEOLOGY.

- Beveridge's** Discourse upon the XXXIX Articles. *The third complete Edition*, 1847. 8vo. *cloth*, 8s.
- Bilson** on the Perpetual Government of Christ's Church, with a Biographical Notice by R. Eden, M.A. 1842. 8vo. *cloth*, 4s.

- Biscoe's Boyle Lectures** on the Acts of the Apostles. 1840. 8vo. cloth, 9s. 6d.
- Bull's Works**, with Nelson's Life. By E. Burton, D.D. *A new Edition*, 1846. 8 vols. 8vo. cloth, 2l. 9s.
- Burnet's Exposition** of the XXXIX Articles. 1846. 8vo. cloth, 7s.
- Burton's (Edward) Testimonies** of the Ante-Nicene Fathers to the Divinity of Christ. *Second Edition*, 1829. 8vo. cloth, 7s.
- Burton's (Edward) Testimonies** of the Ante-Nicene Fathers to the Doctrine of the Trinity and of the Divinity of the Holy Ghost. 1831. 8vo. cloth, 3s. 6d.
- Butler's Works**, with an Index to the Analogy. 2 vols. 1849. 8vo. cloth, 11s.
- Butler's Analogy of Religion**. 1833. 12mo. cloth, 2s. 6d.
- Chandler's Critical History** of the Life of David. 1853. 8vo. cloth, 8s. 6d.
- Chillingworth's Works**. 3 vols. 1838. 8vo. cloth, 1l. 1s. 6d.
- Clergyman's Instructor**. *Sixth Edition*, 1855. 8vo. cloth, 6s. 6d.
- Comber's Companion** to the Temple; or a Help to Devotion in the use of the Common Prayer. 7 vols. 1841. 8vo. cloth, 1l. 11s. 6d.
- Cranmer's Works**. Collected and arranged by H. Jenkyns, M.A., Fellow of Oriel College. 4 vols. 1834. 8vo. cloth, 1l. 10s.
- Enchiridion Theologicum Anti-Romanum**.
- Vol. I. Jeremy Taylor's Dissuasive from Popery, and Treatise on the Real Presence. 1852. 8vo. cloth, 8s.
- Vol. II. Barrow on the Supremacy of the Pope, with his Discourse on the Unity of the Church. 1852. 8vo. cloth, 7s. 6d.
- Vol. III. Tracts selected from Wake, Patrick, Stillingfleet, Clagett, and others. 1837. 8vo. cloth, 11s.
- [**Fell's**] Paraphrase and Annotations on the Epistles of St. Paul. 1852. 8vo. cloth, 7s.
- Greswell's Harmonia Evangelica**. *Fifth Edition*, 1856. 8vo. cloth, 9s. 6d.
- Greswell's Prolegomena** ad Harmoniam Evangelicam. 1840. 8vo. cloth, 9s. 6d.
- Greswell's Dissertations** on the Principles and Arrangement of a Harmony of the Gospels. 5 vols. 1837. 8vo. cloth, 3l. 3s.

- Hall's (Bp.) Works.** *A new Edition*, by Philip Wynter, D.D.
10 vols. 1863. 8vo. *cloth*, 3l. 3s.
- Hammond's Paraphrase and Annotations on the New Testament.** 4 vols. 1845. 8vo. *cloth*, 1l.
- Hammond's Paraphrase on the Book of Psalms.** 2 vols. 1850.
8vo. *cloth*, 10s.
- Heurtley's Collection of Creeds.** 1858. 8vo. *cloth*, 6s. 6d.
- Homilies appointed to be read in Churches.** Edited by J. Griffiths, M.A. 1859. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.
- Hooker's Works**, with his Life by Walton, arranged by John Keble, M.A. *Fifth Edition*, 1865. 3 vols. 8vo. *cloth*, 1l. 11s. 6d.
- Hooker's Works**; the text as arranged by John Keble, M.A.
2 vols. 1865. 8vo. *cloth*, 11s.
- Hooper's (Bp. George) Works.** 2 vols. 1855. 8vo. *cloth*, 8s.
- Jackson's (Dr. Thomas) Works.** 12 vols. 1844. 8vo. *cloth*, 3l. 6s.
- Jewel's Works.** Edited by R. W. Jelf, D.D. 8 vols. 1847.
8vo. *cloth*, 1l. 10s.
- Patrick's Theological Works.** 9 vols. 1859. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- Pearson's Exposition of the Creed.** Revised and corrected by E. Burton, D.D. *Fifth Edition*, 1864. 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- Pearson's Minor Theological Works.** Now first collected, with a Memoir of the Author, Notes, and Index, by Edward Churton, M.A.
2 vols. 1844. 8vo. *cloth*, 10s.
- Sanderson's Works.** Edited by W. Jacobson, D.D. 6 vols.
1854. 8vo. *cloth*, 1l. 10s.
- South's Sermons.** 5 vols. 1842. 8vo. *cloth*, 1l. 10s.
- Stanhope's Paraphrase and Comment upon the Epistles and Gospels.** *A new Edition.* 2 vols. 1851. 8vo. *cloth*, 10s.
- Stillingfleet's Origines Sacrae.** 2 vols. 1837. 8vo. *cloth*, 9s.
- Stillingfleet's Rational Account of the Grounds of Protestant Religion**; being a vindication of Abp. Laud's Relation of a Conference, &c. 2 vols. 1844. 8vo. *cloth*, 10s.

- Wall's History of Infant Baptism**, with Gale's Reflections, and Wall's Defence. *A new Edition*, by Henry Cotton, D.C.L. 2 vols. 1862. 8vo. *cloth*, 11. 1s.
- Waterland's Works**, with Life, by Bp. Van Mildert. *A new Edition*, with copious Indexes. 6 vols. 1857. 8vo. *cloth*, 21. 11s.
- Waterland's Review of the Doctrine of the Eucharist**, with a Preface by the present Bishop of London. 1868. crown 8vo. *cloth*, 6s. 6d.
- Wheatly's Illustration of the Book of Common Prayer**. *A new Edition*, 1846. 8vo. *cloth*, 5s.
- Wyclif**. A Catalogue of the Original Works of John Wyclif, by W. W. Shirley, D.D. 1865. 8vo. *cloth*, 3s. 6d.
- Wyclif**. Select English Works. By T. Arnold, M.A. 3 vols. 1871. 8vo. *cloth*, 21. 2s.
- Wyclif**. Trialogus. *With the Supplement now first edited*. By Gotthardus Lechler. 1869. 8vo. *cloth*, 14s.

ENGLISH HISTORICAL AND DOCUMENTARY WORKS.

- Two of the Saxon Chronicles parallel**, with Supplementary Extracts from the Others. Edited, with Introduction, Notes, and a Glossarial Index, by J. Earle, M.A. 1865. 8vo. *cloth*, 16s.
- Magna Carta**, a careful Reprint. Edited by W. Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History. 1868. 4to. *stitched*, 1s.
- Britton**, a Treatise upon the Common Law of England, composed by order of King Edward I. The French Text carefully revised, with an English Translation, Introduction, and Notes, by F. M. Nichols, M.A. 2 vols. 1865. royal 8vo. *cloth*, 11. 16s.
- Burnet's History of His Own Time**, with the suppressed Passages and Notes. 6 vols. 1833. 8vo. *cloth*, 21. 10s.
- Burnet's History of James II**, with additional Notes. 1852. 8vo. *cloth*, 9s. 6d.
- Burnet's Lives of James and William Dukes of Hamilton**. 1852. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.
- Carte's Life of James Duke of Ormond**. *A new Edition*, carefully compared with the original MSS. 6 vols. 1851. 8vo. *cloth*. *Price reduced from 21. 6s. to 11. 5s.*
- Casauboni Ephemerides**, cum prae-fatione et notis J. Russell, S.T.P. Tomi II. 1850. 8vo. *cloth*, 15s.

- Clarendon's** (Edw. Earl of) History of the Rebellion and Civil Wars in England. To which are subjoined the Notes of Bishop Warburton. 7 vols. 1849. medium 8vo. *cloth*, 2l. 10s.
- Clarendon's** (Edw. Earl of) History of the Rebellion and Civil Wars in England. 7 vols. 1839. 18mo. *cloth*, 1l. 1s.
- Clarendon's** (Edw. Earl of) History of the Rebellion and Civil Wars in England. Also His Life, written by Himself, in which is included a Continuation of his History of the Grand Rebellion. With copious Indexes. In one volume, royal 8vo. 1842. *cloth*, 1l. 2s.
- Clarendon's** (Edw. Earl of) Life, including a Continuation of his History. 2 vols. 1857. medium 8vo. *cloth*, 1l. 2s.
- Clarendon's** (Edw. Earl of) Life, and Continuation of his History. 3 vols. 1827. 8vo. *cloth*, 16s. 6d.
- Calendar of the Clarendon State Papers**, preserved in the Bodleian Library.
- Vol. I. From 1523 to January 1649. 1872. 8vo. *cloth*, 18s.
- Vol. II. From the death of Charles I, 1649, to the end of the year 1654. 1869. 8vo. *cloth*, 16s.
- Freeman's** (E. A.) History of the Norman Conquest of England: its Causes and Results. Vols. I. and II. *A new Edition*, with Index. 8vo. *cloth*, 1l. 16s.
- Vol. III. The Reign of Harold and the Interregnum. 1869. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- Vol. IV. The Reign of William. 8vo. *cloth*, 1l. 1s.
- Kennett's** Parochial Antiquities. 2 vols. 1818. 4to. *cloth*, 1l.
- Lloyd's** Prices of Corn in Oxford, 1583-1830. 8vo. *sewed*, 1s.
- Luttrell's** (Narcissus) Diary. A Brief Historical Relation of State Affairs, 1678-1714. 6 vols. 1857. 8vo. *cloth*, 1l. 4s.
- May's** History of the Long Parliament. 1854. 8vo. *cloth*, 6s. 6d.
- Rogers's** History of Agriculture and Prices in England, A.D. 1259-1400. 2 vols. 1866. 8vo. *cloth*, 2l. 2s.
- Sprigg's** England's Recovery; being the History of the Army under Sir Thomas Fairfax. *A new edition*. 1854. 8vo. *cloth*, 6s.
- Whitelock's** Memorials of English Affairs from 1625 to 1660. 4 vols. 1853. 8vo. *cloth*, 1l. 10s.
- Enactments in Parliament**, specially concerning the Universities of Oxford and Cambridge. Collected and arranged by J. Griffiths, M.A. 1869. 8vo. *cloth*, 12s.

Ordinances and Statutes [for Colleges and Halls] framed or approved by the Oxford University Commissioners. 1863. 8vo. *cloth*, 12s.

Sold separately (except for Exeter, All Souls, Brasenose, Corpus, and Magdalen Hall) at 1s. each.

Statuta Universitatis Oxoniensis. 1872. 8vo. *cloth*, 5s.

The Student's Handbook to the University and Colleges of Oxford. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 2s. 6d.

Index to Wills proved in the Court of the Chancellor of the University of Oxford, &c. Compiled by J. Griffiths, M.A. 1862. royal 8vo. *cloth*, 3s. 6d.

Catalogue of Oxford Graduates from 1659 to 1850. 1851. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.

CHRONOLOGY, GEOGRAPHY, &c.

Clinton's Fasti Hellenici. The Civil and Literary Chronology of Greece, from the LVith to the CXXIIIrd Olympiad. *Third edition*, 1841. 4to. *cloth*, 1l. 14s. 6d.

Clinton's Fasti Hellenici. The Civil and Literary Chronology of Greece, from the CXXIVth Olympiad to the Death of Augustus. *Second edition*, 1851. 4to. *cloth*, 1l. 12s.

Clinton's Epitome of the Fasti Hellenici. 1851. 8vo. *cloth*, 6s. 6d.

Clinton's Fasti Romani. The Civil and Literary Chronology of Rome and Constantinople, from the Death of Augustus to the Death of Heraclius. 2 vols. 1845, 1850. 4to. *cloth*, 3l. 9s.

Clinton's Epitome of the Fasti Romani. 1854. 8vo. *cloth*, 7s.

Cramer's Geographical and Historical Description of Asia Minor. 2 vols. 1832. 8vo. *cloth*, 11s.

Cramer's Map of Asia Minor, 15s.

Cramer's Map of Ancient and Modern Italy, on two sheets, 15s.

Cramer's Description of Ancient Greece. 3 vols. 1828. 8vo. *cloth*, 16s. 6d.

Cramer's Map of Ancient and Modern Greece, on two sheets, 15s.

Greswell's Fasti Temporis Catholici. 4 vols. 1852. 8vo. *cloth*, 2l. 10s.

Greswell's Tables to Fasti, 4to., and Introduction to Tables, 8vo. *cloth*, 15s.

Greswell's *Origines Kalendarie Italice*. 4 vols. 1854. 8vo. *cloth*, 2l. 2s.

Greswell's *Origines Kalendarie Hellenice*. The History of the Primitive Calendar among the Greeks, before and after the Legislation of Solon. 6 vols. 1862. 8vo. *cloth*, 4l. 4s.

**PHILOSOPHICAL WORKS, AND GENERAL
LITERATURE.**

The Logic of Hegel; translated from the Encyclopaedia of the Philosophical Sciences. With Prolegomena. By William Wallace, M.A., Fellow and Tutor of Merton College, Oxford. 8vo. *cloth*, 14s.

Bacon's Novum Organum, edited, with English notes, by G. W. Kitchin, M.A. 1855. 8vo. *cloth*, 9s. 6d.

Bacon's Novum Organum, translated by G. W. Kitchin, M.A. 1855. 8vo. *cloth*, 9s. 6d.

The Works of George Berkeley, D.D., formerly Bishop of Cloyne; including many of his writings hitherto unpublished. With Prefaces, Annotations, and an Account of his Life and Philosophy, by Alexander Campbell Fraser, M.A., Professor of Logic and Metaphysics in the University of Edinburgh. 4 vols. 1871. 8vo. *cloth*, 2l. 18s.

Also separately,

The Works. 3 vols. *cloth*, 2l. 2s.

The Life, Letters, &c. 1 vol. *cloth*, 16s.

Smith's Wealth of Nations. A new Edition, with Notes, by J. E. Thorold Rogers, M.A. 2 vols. 1870. *cloth*, 21s.

A Course of Lectures on Art, delivered before the University of Oxford in Hilary Term, 1870. By John Ruskin, M.A., Slade Professor of Fine Art. 8vo. *cloth*, 6s.

A Critical Account of the Drawings by Michel Angelo and Raffaello in the University Galleries, Oxford. By J. C. Robinson, F.S.A. Crown 8vo. *cloth*, 4s.

MATHEMATICS, PHYSICAL SCIENCE, &c.

Vesuvius. By John Phillips, M.A., F.R.S., Professor of Geology, Oxford. 1869. Crown 8vo. *cloth*, 10s. 6d.

Geology of Oxford and the Valley of the Thames. By the same Author. 8vo. *cloth*, 21s.

Synopsis of the Pathological Series in the Oxford Museum.
By H. W. Acland, M.D., F.R.S., Regius Professor of Medicine, Oxford.
1867. 8vo. *cloth*, 2s. 6d.

Archimedis quae supersunt omnia cum Eutocii commentariis
ex recensione Josephi Torelli, cum novâ versione Latinâ. 1792. folio.
cloth, 1l. 5s.

Bradley's Miscellaneous Works and Correspondence. With an
Account of Harriot's Astronomical Papers. 1832. 4to. *cloth*, 17s.

Reduction of Bradley's Observations by Dr. Busch. 1838. 4to.
cloth, 3s.

Daubeny's Introduction to the Atomic Theory. *Second Edition*,
greatly enlarged. 1850. 16mo. *cloth*, 6s.

Thesaurus Entomologicus Hopeianus, or a Description, with
Plates, of the rarest Insects in the Collection given to the University by
the Rev. William Hope. By J. O. Westwood, M.A., Hope Professor of
Zoology. Part I. *Just ready*.

The work will be Published in Four Parts, each containing 10 Plates.
Price to Subscribers 1l. 5s. each Part. When complete the work
will be Published at 7l. 10s.

Treatise on Infinitesimal Calculus. By Bartholomew Price,
M.A., F.R.S., Professor of Natural Philosophy, Oxford.

Vol. I. Differential Calculus. *Second Edition*, 1858. 8vo. *cloth*,
14s. 6d.

Vol. II. Integral Calculus, Calculus of Variations, and Differential
Equations. *Second Edition*, 1865. 8vo. *cloth*, 18s.

Vol. III. Statics, including Attractions; Dynamics of a Material
Particle. *Second Edition*, 1868. 8vo. *cloth*, 16s.

Vol. IV. Dynamics of Material Systems; together with a Chapter on
Theoretical Dynamics, by W. F. Donkin, M.A., F.R.S. 1862.
8vo. *cloth*, 16s.

Rigaud's Correspondence of Scientific Men of the 17th Century,
with Index by A. de Morgan. 2 vols. 1841-1862. 8vo. *cloth*, 18s. 6d.

BIBLIOGRAPHY.

Ebert's Bibliographical Dictionary, translated from the German.
4 vols. 1837. 8vo. *cloth*, 1l. 10s.

Cotton's List of Editions of the Bible in English. *Second Edition*,
corrected and enlarged. 1852. 8vo. *cloth*, 8s. 6d.

- Cotton's Typographical Gazetteer. *Second Edition.* 1831. 8vo. *cloth, 12s. 6d.*
- Cotton's Typographical Gazetteer, Second Series. 1866. 8vo. *cloth, 12s. 6d.*
- Cotton's Rhemes and Doway. An attempt to shew what has been done by Roman Catholics for the diffusion of the Holy Scriptures in English. 1855. 8vo. *cloth, 9s.*

BODLEIAN LIBRARY CATALOGUES, &c.

Catalogus Codd. MSS. Orientalium Bibliothecae Bodleianae :

Pars I, a J. Uri. 1788. fol. 10s.

Partis II Vol. I, ab A. Nicoll, A.M. 1821. fol. 10s.

Partis II Vol. II, Arabicis complectens, ab E. B. Pusey, S.T.B. 1835. fol. 11.

Catalogus MSS. qui ab E. D. Clarke comparati in Bibl. Bodl. adservantur :

Pars prior. Inseruntur Scholia inedita in Platonem et in Carmina Gregorii Naz. 1812. 4to. 5s.

Pars posterior, Orientales complectens, ab A. Nicoll, A.M. 1814. 4to. 2s. 6d.

Catalogus Codd. MSS. et Impressorum cum notis MSS. olim D'Orvillianorum, qui in Bibl. Bodl. adservantur. 1806. 4to. 2s. 6d.

Catalogus MSS. Borealium praecipue Islandicae Originis, a Finno Magno Islando. 1832. 4to. 4s.

Catalogus Codd. MSS. Bibliothecae Bodleianae:—

Pars I. Codices Graeci, ab H. O. Coxe, A.M. 1853. 4to. 11.

Partis II. Fasc. I. Codices Laudiani, ab H. O. Coxe, A.M. 1858. 4to. 11.

Pars III. Codices Graeci et Latini Canoniciani, ab H. O. Coxe, A.M. 1854. 4to. 11.

Pars IV. Codices T. Tanneri, ab A. Hackman, A.M. 1860. 4to. 12s.

Pars V. Codicum R. Rawlinson classes duae priores, a Guil. D. Macray, A.M. 1862. 4to. 12s.

Pars VI. Codices Syriaci, a R. P. Smith, A.M. 1864. 4to. 11.

Pars VII. Codices Aethiopici, ab A. Dillmann, Ph. Doct. 1848. 4to. 6s. 6d.

Pars VIII. Codices Sanscritici, a Th. Aufrecht, A.M. 1859–1864. 4to. 11. 10s.

- Catalogo di Codici MSS. Canonici Italiani, compilato dal Conte A. Mortara. 1864. 4to. 10s. 6d.
- Catalogus Librorum Impressorum Bibliothecae Bodleianae. Tomi IV. 1843 to 1850. fol. 4l.
- Catalogus Dissertationum Academicarum quibus nuper aucta est Bibliotheca Bodleiana. 1834. fol. 7s.
- Catalogue of Books bequeathed to the Bodleian Library by R. Gough, Esq. 1814. 4to. 15s.
- Catalogue of Early English Poetry and other Works illustrating the British Drama, collected by Edmond Malone, Esq. 1835. fol. 4s.
- Catalogue of the Printed Books and Manuscripts bequeathed to the Bodleian Library by Francis Douce, Esq. 1840. fol. 15s.
- Catalogue of a Collection of Early Newspapers and Essayists presented to the Bodleian Library by the late Rev. F. W. Hope. 1865. 8vo. 7s. 6d.
-
- Catalogue of the Manuscripts bequeathed to the University of Oxford by Elias Ashmole. By W. H. Black. 1845. 4to. 1l. 10s.
- Index to the above, by W. D. Macray, M.A. 1867. 4to. 10s.
- Catalogus Codd. MSS. qui in Collegiis Aulisque Oxoniensibus hodie adservantur. Confecit H. O. Coxe, A.M. Tomi II. 1852. 4to. 2l.
- Catalogus Codd. MSS. in Bibl. Aed. Christi ap. Oxon. Curavit G. W. Kitchin, A.M. 1867. 4to. 6s. 6d.

Clarendon Press Series.

The Delegates of the Clarendon Press having undertaken the publication of a series of works, chiefly educational, and entitled the *Clarendon Press Series*, have published, or have in preparation, the following.

Those to which prices are attached are already published; the others are in preparation.

I. GREEK AND LATIN CLASSICS, &c.

- An Elementary Latin Grammar.** By John B. Allen, M.A., Master in Edgbaston School, Birmingham. *In the Press.*
- A Greek Primer in English** for the use of beginners. By the Right Rev. Charles Wordsworth, D.C.L., Bishop of St. Andrews. *Fourth Edition.* Extra fcap. 8vo. cloth, 1s. 6d.
- Greek Verbs, Irregular and Defective;** their forms, meaning, and quantity; embracing all the Tenses used by Greek writers, with reference to the passages in which they are found. By W. Veitch. *New Edition.* Crown 8vo. cloth, 10s. 6d.
- The Elements of Greek Accentuation** (for Schools): abridged from his larger work by H. W. Chandler, M.A., Waynflete Professor of Moral and Metaphysical Philosophy, Oxford. Ext. fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.
- The Orations of Demosthenes and Aeschines on the Crown.** With Introductory Essays and Notes. By G. A. Simcox, M.A., and W. H. Simcox, M.A., Fellows of Queen's College, Oxford. 8vo. cloth, 12s.
- Aristotle's Politics.** By W. L. Newman, M.A., Fellow and Lecturer of Balliol College, and Reader in Ancient History, Oxford.
- Arrian.** Selections (for Schools). With Notes. By J. S. Phillpotts, B.C.L., Assistant Master in Rugby School; formerly Scholar of Balliol College, Oxford.
- The Golden Treasury of Ancient Greek Poetry;** being a Collection of the finest passages in the Greek Classic Poets, with Introductory Notices and Notes. By R. S. Wright, M.A., Fellow of Oriol College, Oxford. Ext. fcap. 8vo. cloth, 8s. 6d.
- A Golden Treasury of Greek Prose,** being a collection of the finest passages in the principal Greek Prose Writers, with Introductory Notices and Notes. By R. S. Wright, M.A., Fellow of Oriol College, Oxford; and J. E. L. Shadwell, M.A., Senior Student of Christ Church. Ext. fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.

- Homer. Odyssey, Books I—XII (for Schools).** By W. W. Merry, M.A., Fellow and Lecturer of Lincoln College, Oxford. *Third Edition.* Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Homer. Odyssey, Books I—XII.** By W. W. Merry, M.A., Fellow and Lecturer of Lincoln College, Oxford; and the late James Riddell, M.A., Fellow of Balliol College, Oxford.
- Homer. Odyssey, Books XIII—XXIV.** By Robinson Ellis, M.A., Fellow of Trinity College, Oxford.
- Homer. Iliad.** By D. B. Monro, M.A., Fellow and Tutor of Oriol College, Oxford.
Also a small edition for Schools.
- Plato. Selections (for Schools).** With Notes. By B. Jowett, M.A., Regius Professor of Greek; and J. Purves, M.A., Fellow and Lecturer of Balliol College, Oxford.
- Sophocles. The Plays and Fragments.** With English Notes and Introductions. By Lewis Campbell, M.A., Professor of Greek, St. Andrews, formerly Fellow of Queen's College, Oxford. 2 vols.
Vol. I. Oedipus Tyrannus. Oedipus Coloneus. Antigone. 8vo. cloth, 14s.
- Sophocles. The Text of the Seven Plays.** For the use of Students in the University of Oxford. By the same Editor. Ext. fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Sophocles. In Single Plays, with English Notes, &c.** By Lewis Campbell, M.A., Professor of Greek, St. Andrews, and Evelyn Abbott, M.A., of Balliol College, Oxford.
Oedipus Rex. Ext. fcap. 8vo. limp, 1s. 9d.
Oedipus Coloneus. Ext. fcap. 8vo. limp, 1s. 9d. *Just Published.*
The others to follow at intervals of six months.
- Sophocles. Oedipus Rex: Dindorf's Text, with Notes** by the Ven. Archdeacon Basil Jones, M.A., formerly Fellow of University College, Oxford. *Second edition.* Ext. fcap. 8vo. limp cloth, 1s. 6d.
- Theocritus (for Schools).** With Notes. By H. Snow, M.A., Assistant Master at Eton College, formerly Fellow of St. John's College, Cambridge. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.
- Xenophon. Selections (for Schools).** With Notes and Maps. By J. S. Phillpotts, B.C.L., Assistant Master in Rugby School, formerly Fellow of New College, Oxford. Part I. Ext. fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
Part II. By the same Editor. *Preparing.*

Caesar. The Commentaries (for Schools). Part I. The Gallic War. With Notes and Maps. By Charles E. Moberly, M.A., Assistant Master in Rugby School; formerly Scholar of Balliol College, Oxford. Ext. fcap. 8vo. *cloth*, 4s. 6d.

Part II. The Civil War, Book I. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 2s.

Cicero's Philippic Orations. With Notes. By J. R. King, M.A., formerly Fellow and Tutor of Merton College, Oxford. Demy 8vo. *cloth*, 10s. 6d.

Cicero pro Cluentio. With Introduction and Notes. By W. Ramsay, M.A. Edited by G. G. Ramsay, M.A., Professor of Humanity, Glasgow. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3s. 6d.

Cicero. Selection of interesting and descriptive passages. With Notes. By Henry Walford, M.A., Wadham College, Oxford, Assistant Master at Haileybury College. In three Parts. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth*, 4s. 6d.

Each Part separately, limp, 1s. 6d.

Part I. Anecdotes from Grecian and Roman History.

Part II. Omens and Dreams: Beauties of Nature.

Part III. Rome's Rule of her Provinces.

Cicero. Select Letters. With English Introductions, Notes, and Appendices. By Albert Watson, M.A., Fellow and Tutor of Brasenose College, Oxford. Demy 8vo. *cloth*, 18s.

Cicero. Selected Letters (for Schools). With Notes. By the late C. E. Prichard, M.A., formerly Fellow of Balliol College, Oxford, and E. R. Bernard, M.A., Fellow of Magdalen College, Oxford. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3s.

Cicero de Oratore. With Introduction and Notes. By A. S. Wilkins, M.A., Professor of Latin, Owens College, Manchester.

Cornelius Nepos. With Notes. By Oscar Browning, M.A., Fellow of King's College, Cambridge, and Assistant Master at Eton College. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 2s. 6d.

Horace. With a Commentary. Volume I. The Odes, Carmen Seculare, and Epodes. By Edward C. Wickham, M.A., Head Master of Wellington College. 8vo. *cloth*, 12s. *Just Published.*

Also a small edition for Schools.

Livy, Books I-X. By J. R. Seeley, M.A., Fellow of Christ's College, and Regius Professor of Modern History, Cambridge. Book I. 8vo. *cloth*, 6s.

Also a small edition for Schools.

Livy. Selections (for Schools). With Notes and Maps. By H. Lee-Warner, M.A., Assistant Master in Rugby School. *In Parts.*

Part I. The Caudine Disaster. Extra fcap. 8vo. cloth, 1s. 6d.

Part II. Hannibal's Campaign in Italy. Extra fcap. 8vo. cloth, 1s. 6d.

To be followed by others.

Ovid. Selections for the use of Schools. With Introductions and Notes, and an Appendix on the Roman Calendar. By W. Ramsay, M.A. Edited by G. G. Ramsay, M.A., Professor of Humanity, Glasgow. *Second Edition.* Ext. fcap. 8vo. cloth, 5s. 6d.

Persius. **The Satires.** With a Translation and Commentary. By John Conington, M.A., late Corpus Professor of Latin in the University of Oxford. Edited by Henry Nettleship, M.A. 8vo. cloth, 7s. 6d.

Pliny. **Selected Letters** (for Schools). With Notes. By the late C. E. Prichard, M.A., formerly Fellow of Balliol College, Oxford, and E. R. Bernard, M.A., Fellow of Magdalen College, Oxford. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s.

Selections from the less known Latin Poets. By North Pinder, M.A., formerly Fellow of Trinity College, Oxford. Demy 8vo. cloth, 15s.

Fragments and Specimens of Early Latin. With Introduction, Notes, and Illustrations. By John Wordsworth, M.A., Fellow of Brasenose College, Oxford. *In the Press.*

Passages for Translation into Latin. For the use of Passmen and others. Selected by J. Y. Sargent, M.A., Tutor and Fellow of Magdalen College, Oxford. *Third Edition.* Ext. fcap. 8vo. cloth, 2s. 6d.

II. MENTAL AND MORAL PHILOSOPHY.

The Elements of Deductive Logic, designed mainly for the use of Junior Students in the Universities. By T. Fowler, M.A., Professor of Logic, Oxford. *Fifth Edition,* with a Collection of Examples. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.

The Elements of Inductive Logic, designed mainly for the use of Students in the Universities. By the same Author. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. cloth, 6s.

The Principles of Morals. By J. M. Wilson, B.D., President of Corpus Christi College, Oxford, and T. Fowler, M.A., Professor of Logic, Oxford. *Preparing.*

A Manual of Political Economy, for the use of Schools. By J. E. Thorold Rogers, M.A., formerly Professor of Political Economy, Oxford. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. cloth, 4s. 6d.

III. MATHEMATICS, &c.

Figures Made Easy: a first Arithmetic Book. (Introductory to 'The Scholar's Arithmetic.') By Lewis Hensley, M.A., formerly Fellow and Assistant Tutor of Trinity College, Cambridge. Crown 8vo. *cloth*, 6*d.*

Answers to the Examples in Figures made Easy, together with two thousand additional Examples formed from the Tables in the same, with Answers. By the same Author. Crown 8vo. *cloth*, 1*s.*

The Scholar's Arithmetic. By the same Author. Crown 8vo. *cloth*, 4*s.* 6*d.*

Book-keeping. By R. G. C. Hamilton, Accountant to the Board of Trade, and John Ball (of the Firm of Messrs. Quilter, Ball, & Co.), Examiners in Book-keeping for the Society of Arts' Examination. *Second edition.* Extra fcap. 8vo. *limp cloth*, 1*s.* 6*d.*

A Course of Lectures on Pure Geometry. By Henry J. Stephen Smith, M.A., F.R.S., Fellow of Balliol College, and Savilian Professor of Geometry in the University of Oxford.

An Elementary Treatise on Quaternions. By P. G. Tait, M.A., Professor of Natural Philosophy in the University of Edinburgh; formerly Fellow of St. Peter's College, Cambridge. *Second Edition.* Demy 8vo. *cloth*, 14*s.*

Acoustics. By W. F. Donkin, M.A., F.R.S., Savilian Professor of Astronomy, Oxford. Crown 8vo. *cloth*, 7*s.* 6*d.*

A Treatise on Electricity and Magnetism. By J. Clerk Maxwell, M.A., F.R.S., Professor of Experimental Physics in the University of Cambridge. 2 vols. 8vo. *cloth*, 1*l.* 11*s.* 6*d.*

A Series of Elementary Works is being arranged, and will shortly be announced.

IV. HISTORY.

Select Charters and other Illustrations of English Constitutional History, from the Earliest Times to the Reign of Edward I. Arranged and Edited by W. Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History in the University of Oxford. Crown 8vo. *cloth*, 8*s.* 6*d.*

A Constitutional History of England, in its Origin and Development. By W. Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History in the University of Oxford. Vol. I. Crown 8vo. *cloth*, 12*s.* *Just Published.*

Genealogical Tables illustrative of Modern History. By H. B. George, M.A., Fellow of New College. Small 4to. *cloth*, 12*s.* *Just Published.*

- A History of France**, down to the year 1453. With numerous Maps, Plans, and Tables. By G. W. Kitchin, M.A. Crown 8vo. *cloth*, 10s. 6d.
- A Manual of Ancient History**. By George Rawlinson, M.A., Camden Professor of Ancient History, formerly Fellow of Exeter College, Oxford. Demy 8vo. *cloth*, 14s.
- A History of Germany** and of the Empire, down to the close of the Middle Ages. By J. Bryce, B.C.L., Fellow of Oriel Coll., Oxford.
- A History of Germany**, from the Reformation. By Adolphus W. Ward, M.A., Fellow of St. Peter's College, Cambridge, Professor of History, Owens College, Manchester.
- A History of British India**. By S. J. Owen, M.A., Reader in History, Christ Church, and Teacher of Indian Law and History in the University of Oxford.
- A History of Greece**. By E. A. Freeman, M.A., formerly Fellow of Trinity College, Oxford.

V. LAW.

- Elements of Law** considered with reference to Principles of General Jurisprudence. By William Markby, M.A., Judge of the High Court of Judicature, Calcutta. Crown 8vo. *cloth*, 6s. 6d.
- Gaii Institutionum Juris Civilis Commentarii Quatuor**; or, Elements of Roman Law by Gaius. With a Translation and Commentary by Edward Poste, M.A., Barrister-at-Law, and Fellow of Oriel College, Oxford. 8vo. *cloth*, 16s.
- The Elements of Jurisprudence**. By Thomas Erskine Holland, B.C.L., Barrister-at-Law, and formerly Fellow of Exeter College, Oxford.
- The Institutes of Justinian**, edited as a recension of the Institutes of Gaius. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 5s.
- Select Titles from the Digest of Justinian**. By T. E. Holland, B.C.L., Barrister-at-Law, and formerly Fellow of Exeter College, Oxford, and C. L. Shadwell, B.C.L., Fellow of Oriel College, Oxford. *In Parts*.
- Part I. Introductory Titles**. 8vo. *sewed*, 2s. 6d.
- Authorities Illustrative of the History of the English Law of Real Property**. By Kenelm E. Digby, M.A., Vinerian Reader in Law, formerly Fellow of Corpus Christi College, Oxford. *In the Press*.

VI. PHYSICAL SCIENCE.

Natural Philosophy. In four volumes. By Sir W. Thomson, LL.D., D.C.L., F.R.S., Professor of Natural Philosophy, Glasgow; and P. G. Tait, M.A., Professor of Natural Philosophy, Edinburgh; formerly Fellows of St. Peter's College, Cambridge. Vol. I. *New Edition. In the Press.*

Elements of Natural Philosophy. By the same Authors. Part I. 8vo. *cloth, 9s.*

Descriptive Astronomy. A Handbook for the General Reader, and also for practical Observatory work. With 224 illustrations and numerous tables. By G. F. Chambers, F.R.A.S., Barrister-at-Law. Demy 8vo. 856 pp., *cloth, 11. 1s.*

Chemistry for Students. By A. W. Williamson, Phil. Doc., F.R.S., Professor of Chemistry, University College, London. *A new Edition, with Solutions.* Extra fcap. 8vo. *cloth, 8s. 6d.*

A Treatise on Heat, with numerous Woodcuts and Diagrams. By Balfour Stewart, LL.D., F.R.S., Professor of Natural Philosophy in Owens College, Manchester. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth, 7s. 6d.*

Forms of Animal Life. By G. Rolleston, M.D., F.R.S., Linacre Professor of Physiology, Oxford. Illustrated by Descriptions and Drawings of Dissections. Demy 8vo. *cloth, 16s.*

Exercises in Practical Chemistry (Laboratory Practice). By A. G. Vernon Harcourt, M.A., F.R.S., Senior Student of Christ Church, and Lee's Reader in Chemistry; and H. G. Madan, M.A., Fellow of Queen's College, Oxford.

Series I. *Qualitative Exercises. Second Edition.* Crown 8vo. *cloth, 7s. 6d.*

Series II. *Quantitative Exercises.*

Geology of Oxford and the Valley of the Thames. By John Phillips, M.A., F.R.S., Professor of Geology, Oxford. 8vo. *cloth, 21s.*

Electricity. By W. Esson, M.A., F.R.S., Fellow and Mathematical Lecturer of Merton College, Oxford.

Crystallography. By M. H. N. Story-Maskelyne, M.A., Professor of Mineralogy, Oxford; and Deputy Keeper in the Department of Minerals, British Museum.

Mineralogy. By the same Author.

Physiological Physics. By G. Griffith, M.A., Jesus College, Oxford, Assistant Secretary to the British Association, and Natural Science Master at Harrow School.

VII. ENGLISH LANGUAGE AND LITERATURE.

- A First Reading Book.** By Marie Eichens of Berlin; and edited by Anne J. Clough. Extra fcap. 8vo. *stiff covers*, 4*d.*
- Oxford Reading Book, Part I.** For Little Children. Extra fcap. 8vo. *stiff covers*, 6*d.*
- Oxford Reading Book, Part II.** For Junior Classes. Extra fcap. 8vo. *stiff covers*, 6*d.*
- On the Principles of Grammar.** By E. Thring, M.A., Head Master of Uppingham School. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 4*s.* 6*d.*
- Grammatical Analysis**, designed to serve as an Exercise and Composition Book in the English Language. By E. Thring, M.A., Head Master of Uppingham School. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3*s.* 6*d.*
- An English Grammar and Reading Book**, for Lower Forms in Classical Schools. By O. W. Tancock, M.A., Assistant Master in Sherborne School. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3*s.* 6*d.*
- The Philology of the English Tongue.** By J. Earle, M.A., formerly Fellow of Oriel College, and sometime Professor of Anglo-Saxon, Oxford. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth*, 7*s.* 6*d.*
- Milton. The Areopagitica.** With Notes. By J. W. Hales, M.A., late Fellow of Christ's College, Cambridge. *Nearly ready.*
- Specimens of Early English.** A New and Revised Edition. With Introduction, Notes, and Glossarial Index. By R. Morris, LL.D., and W. W. Skeat, M.A.
- Part I. *In the Press.*
- Part II. From Robert of Gloucester to Gower (A.D. 1298 to A.D. 1393). *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth*, 7*s.* 6*d.*
- Specimens of English Literature**, from the 'Ploughmans Crede' to the 'Shepheardes Calender' (A.D. 1394 to A.D. 1579). With Introduction, Notes, and Glossarial Index. By W. W. Skeat, M.A. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 7*s.* 6*d.*

The Vision of William concerning Piers the Plowman, by William Langland. Edited, with Notes, by W. W. Skeat, M.A., formerly Fellow of Christ's College, Cambridge. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 4s. 6d.

Typical Selections from the best English Authors from the Sixteenth to the Nineteenth Century, (to serve as a higher Reading Book,) with Introductory Notices and Notes, being a Contribution towards a History of English Literature. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 4s. 6d.

See also XII. below for other English Classics.

VIII. FRENCH LANGUAGE AND LITERATURE.

An Etymological Dictionary of the French Language, with a Preface on the Principles of French Etymology. By A. Brachet. Translated by G. W. Kitchin, M.A., formerly Censor of Christ Church. Crown 8vo. *cloth*, 10s. 6d.

Brachet's Historical Grammar of the French Language. Translated into English by G. W. Kitchin, M.A., formerly Censor of Christ Church. Second Edition, with a new Index. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3s. 6d.

Corneille's Cinna, and **Molière's Les Femmes Savantes**. Edited, with Introduction and Notes, by Gustave Masson. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 2s. 6d.

Racine's Andromaque, and **Corneille's Le Menteur**. With Louis Racine's Life of his Father. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 2s. 6d.

Molière's Les Fourberies de Scapin, and **Racine's Athalie**. With Voltaire's Life of Molière. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 2s. 6d.

Selections from the Correspondence of Madame de Sévigné and her chief Contemporaries. Intended more especially for Girls' Schools. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3s.

Voyage autour de ma Chambre, by **Xavier de Maistre**; **Ourika**, by **Madame de Duras**; **La Dot de Suzette**, by **Fievée**; **Les Jumeaux de l'Hôtel Corneille**, by **Edmond About**; **Mésaventures d'un Écolier**, by **Rodolphe Töpffer**. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 2s. 6d.

IX. GERMAN LANGUAGE AND LITERATURE.

- Goethe's Egmont.** With a Life of Goethe, &c. By Dr. Buchheim, Professor of the German Language and Literature in King's College, London; and Examiner in German to the University of London. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3s.
- Schiller's Wilhelm Tell.** With a Life of Schiller; an historical and critical Introduction, Arguments, and a complete Commentary. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3s. 6d.
- Lessing's Minna von Barnhelm.** A Comedy. With a Life of Lessing, Critical Commentary, &c. By the same Editor. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3s. 6d.

X. ART, &c.

- A Handbook of Pictorial Art.** By R. St. J. Tyrwhitt, M.A., formerly Student and Tutor of Christ Church, Oxford. With coloured Illustrations, Photographs, and a chapter on Perspective by A. Macdonald. 8vo. *half morocco*, 18s.
- A Music Primer for Schools.** By J. Troutbeck, M.A., Minor Canon of Westminster and Music Master in Westminster School, and R. F. Dale, M.A., B. Mus., Assistant Master in Westminster School. Crown 8vo. *cloth*, 2s. 6d.
- A Treatise on Harmony.** By Sir F. A. Gore Ouseley, Bart., M.A., Mus. Doc., Professor of Music in the University of Oxford. 4to. *cloth*, 10s.
- A Treatise on Counterpoint, Canon, and Fugue,** based upon that of Cherubini. By the same Author. 4to. *cloth*, 16s.
- The Cultivation of the Speaking Voice.** By John Hullah. Crown 8vo. *cloth*, 3s. 6d.

XI. MISCELLANEOUS.

- Outlines of Textual Criticism** applied to the New Testament. By C. E. Hammond, M.A., Fellow and Tutor of Exeter College, Oxford. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3s. 6d.
- A System of Physical Education: Theoretical and Practical.** By Archibald Maclaren, The Gymnasium, Oxford. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 7s. 6d.
- The Modern Greek Language** in its relation to Ancient Greek. By E. M. Geldart, B.A., formerly Scholar of Balliol College, Oxford. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 4s. 6d.

XII. A SERIES OF ENGLISH CLASSICS.

Designed to meet the wants of Students in English Literature: under the superintendence of the Rev. J. S. BREWER, M.A., of Queen's College, Oxford, and Professor of English Literature at King's College, London.

It is also especially hoped that this Series may prove useful to Ladies' Schools and Middle Class Schools; in which English Literature must always be a leading subject of instruction.

A General Introduction to the Series. By Professor Brewer, M.A.

1. **Chaucer.** The Prologue to the Canterbury Tales; The Knightes Tale; The Nonne Prestes Tale. Edited by R. Morris, Editor of Specimens of Early English, &c., &c. *Third Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth, 2s. 6d.*
2. **Spenser's Faery Queene.** Books I and II. Designed chiefly for the use of Schools. With Introduction, Notes, and Glossary. By G. W. Kitchin, M.A., formerly Censor of Christ Church.
  - Book I. *Fifth Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth, 2s. 6d.*
  - Book II. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth, 2s. 6d.*
3. **Hooker.** Ecclesiastical Polity, Book I. Edited by R. W. Church, M.A., Dean of St. Paul's; formerly Fellow of Oriel College, Oxford. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth, 2s.*
4. **Shakespeare.** Select Plays. Edited by W. G. Clark, M.A., Fellow of Trinity College, Cambridge; and W. Aldis Wright, M.A., Trinity College, Cambridge.
  - I. The Merchant of Venice. Extra fcap. 8vo. *stiff covers, 1s.*
  - II. Richard the Second. Extra fcap. 8vo. *stiff covers, 1s. 6d.*
  - III. Macbeth. Extra fcap. 8vo. *stiff covers, 1s. 6d.*
  - IV. Hamlet. Extra fcap. 8vo. *stiff covers, 2s.*
  - V. The Tempest. *In the Press.*
5. **Bacon.** Advancement of Learning. Edited by W. Aldis Wright, M.A. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth, 4s. 6d.*
6. **Milton.** Poems. Edited by R. C. Browne, M.A., and Associate of King's College, London. 2 vols. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. *cloth, 6s. 6d.*

Sold separately, Vol. I. 4s.; Vol. II. 3s.

7. **Dryden.** Select Poems. Stanzas on the Death of Oliver Cromwell; *Astraea Redux*; *Annus Mirabilis*; *Absalom and Achitophel*; *Religio Laici*; *The Hind and the Panther*. Edited by W. D. Christie, M.A., Trinity College, Cambridge. *Second Edition*. Ext. fcap. 8vo. cloth, 3s. 6d.
8. **Bunyan.** *Grace Abounding*; *The Pilgrim's Progress*. Edited by E. Venables, M.A., Canon of Lincoln.
9. **Pope.** With Introduction and Notes. By Mark Pattison, B.D., Rector of Lincoln College, Oxford.
 I. *Essay on Man*. *Second Edition*. Extra fcap. 8vo. stiff covers, 1s. 6d.
 II. *Satires and Epistles*. Extra fcap. 8vo. stiff covers, 2s.
10. **Johnson.** *Rasselas*; *Lives of Pope and Dryden*. Edited by C. H. O. Daniel, M.A., Fellow and Tutor of Worcester College, Oxford.
11. **Burke.** *Thoughts on the Present Discontents*; the two *Speeches on America*; *Reflections on the French Revolution*. By E. J. Payne, B.A., Fellow of University College, Oxford. *Nearly ready*.
12. **Cowper.** *The Task*, and some of his minor Poems. Edited by H. T. Griffith, B.A., Pembroke College, Oxford. Vol. I. Extra fcap. 8vo. cloth, 3s. *Just Published*.

Published for the University by

MACMILLAN AND CO., LONDON.

The DELEGATES OF THE PRESS invite suggestions and advice from all persons interested in education; and will be thankful for hints, &c. addressed to either the Rev. G. W. KITCHIN, St. Giles's Road East, Oxford, or the SECRETARY TO THE DELEGATES, Clarendon Press, Oxford.

